diyanet

Aylık Dergi | **Ocak 2020** | Sayı: **349**

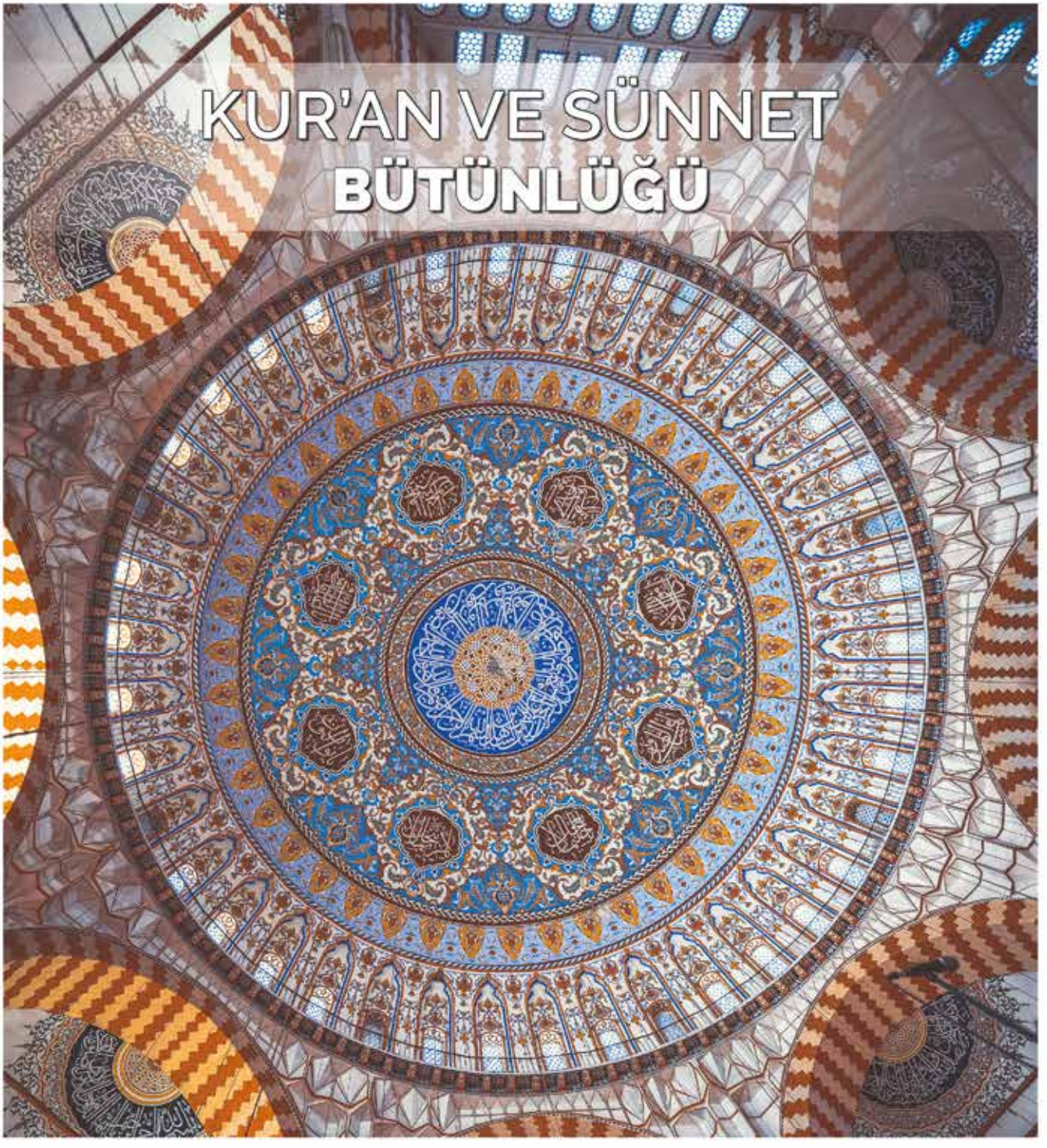

KUR'AN VE SÜNNET BÜTÜNLÜĞÜ

- Kur'an ve Sünnet Bütünlüğü
- Hz. Peygamber'in İfade Ettiği Anlam
- Prof. Dr. Nasrullah Hacımüftüoğlu ile Söyleşi
- Yazma Eserlerin Göz Bebeği: Mushaflar
- Her Kalbi Açan Tebessüm

YAYINLARIMIZ

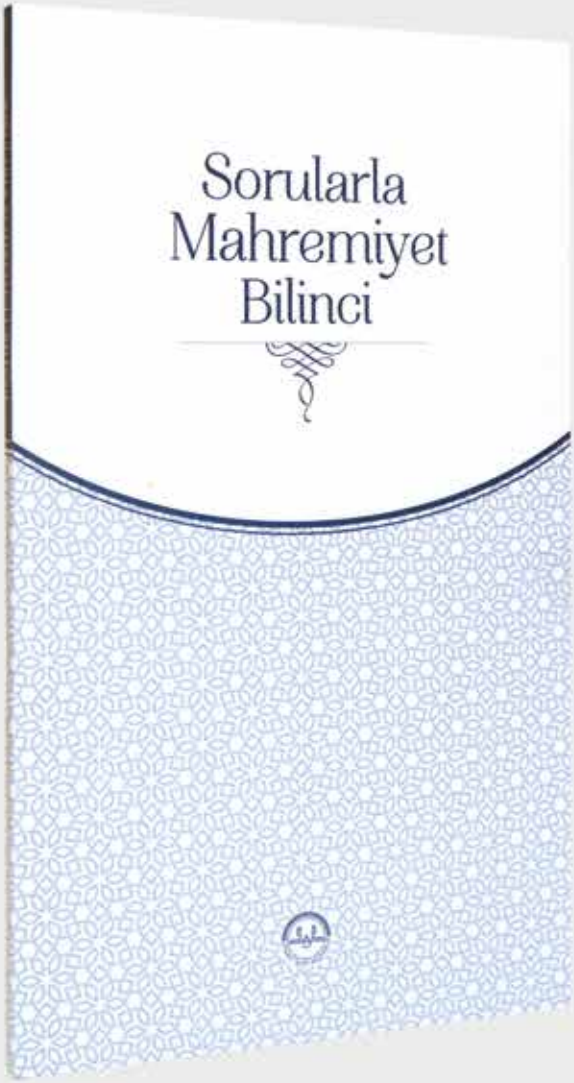

Eser, mahremiyet kavramı, mahremiyet eğitimi, ailede mahremiyet, sosyal medya ve mahremiyet gibi başlıklar altında, sorularla meseleleri irdeleyerek mahremiyet bilinci kazandırılmasının önemini vurgulamıştır.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

www.yayinsatis.diyanet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

TAKDİM

İnsanlığa teklif ettiği yüksek ahlaki değerlerle Kur'an, bir hayat kitabıdır. Yüce Rabbimiz onu okunup anlaşılsın, ibret alınsın, rehber edilsin ve yaşansın diye bizlere göndermiştir. Onun ilk uygulayıcısı Peygamber Efendimiz (s.a.s.) olmuştur. Kur'an ayetleri, Mekke ve Medine devirlerinde, Müslümanların sosyal hayatının içine iniyor, Hz. Peygamber tarafından hem uygulanıyor hem de açıklanıyordu. Kur'an'ın ilk müfessiri Hz. Peygamber'dir. Kur'an'ı anlamada ve hayata doğru biçimde uyarlamada Allah Resulü'nün tartışılmaz bir misyonu ve rehberliği söz konusudur. Bizzat Kur'an-ı Kerim, iman edenleri Allah'a ve Peygambere itaate çağırırken (Nisa, 4/59.) bu rehberliğin altını çizer.

İslam tarihinde Hariciler başta olmak üzere çeşitli dönemlerde ve coğrafyalarda, Kur'an ve sünnet bütünlüğünü göz ardı eden, bu iki kaynak arasında çatışmacı söylemler geliştiren düşünce akımları ortaya çıkmıştır. Bugün de özellikle Batı menşeli pozitivist rüzgârların etkisinde kalan kimi yorumlar, sünneti dinin sırtında yük ve artık terk edilmesi gereken bir miras olarak görmekte, bu tehlikeli retorik doğrultusunda gençlerin ve müminlerin zihinlerini bulandırmaktadır.

İslam dini, Kur'an ve sünnetin yanı sıra bin dört yüz yıllık bir birikimin, geleneğin, ilmî müktesebatın, muhtelif coğrafyalarda huzurlu medeniyet uygulamalarıyla birliğe ulaşmış bir dindir. Bugün Müslümanların içinde bulunduğu inkıraz durumuna bakarak, dinin temel kaynaklarını tartışmaya açmak her şeyden önce Kur'an'ın öngördüğü Müslüman şahsiyeti tipiyle bağdaşmamaktadır.

Hz. Peygamber'in ve onun yol gösterici sözlerinin devre dışı bırakılması durumunda Kur'an, herkesin kendince anlam vereceği, manipüle edeceği, günün genelgeçer cereyanlarına göre dalgalandırılacağı, bağlamından saptırılacağı, açıkçası anlam itibarıyla da olsa tahrif edileceği tartışmalı bir zemine çekilmek istenmektedir. Kur'an ve sünnet bütünlüğüyle yoğrulan bir medeniyetin mirasçıları olarak bizler, İslam inancının ve bu toprakların, ruhuna aykırı cereyanlarla zedelenmesine izin vermemek için elimizden geleni yapmak durumundayız.

Diyanet Aylık Dergi olarak 2020 yılının ilk sayısında bu önemli meseleyi dosya konusu yaparak huzurlarınıza çıktık: Kur'an ve Sünnet Bütünlüğü. Doç. Dr. Halil Altuntaş "Kur'an ve Sünnet Bütünlüğü", Dr. Bayram Köseoğlu "Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e İtaat", Prof. Dr. Enbiya Yıldırım "Hz. Peygamber'in İfade Ettiği Anlam" başlıklı yazılarıyla dosyamıza katkıda bulundu. Söyleşi konuğumuz Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Nasrullah Hacımüftüoğlu Hocamız.

Bir sonraki sayıda görüşmek üzere.

İyi okumalar.

Dr. Fatih KURT
Dini Yayınlar Genel Müdürü

İÇİNDEKİLER

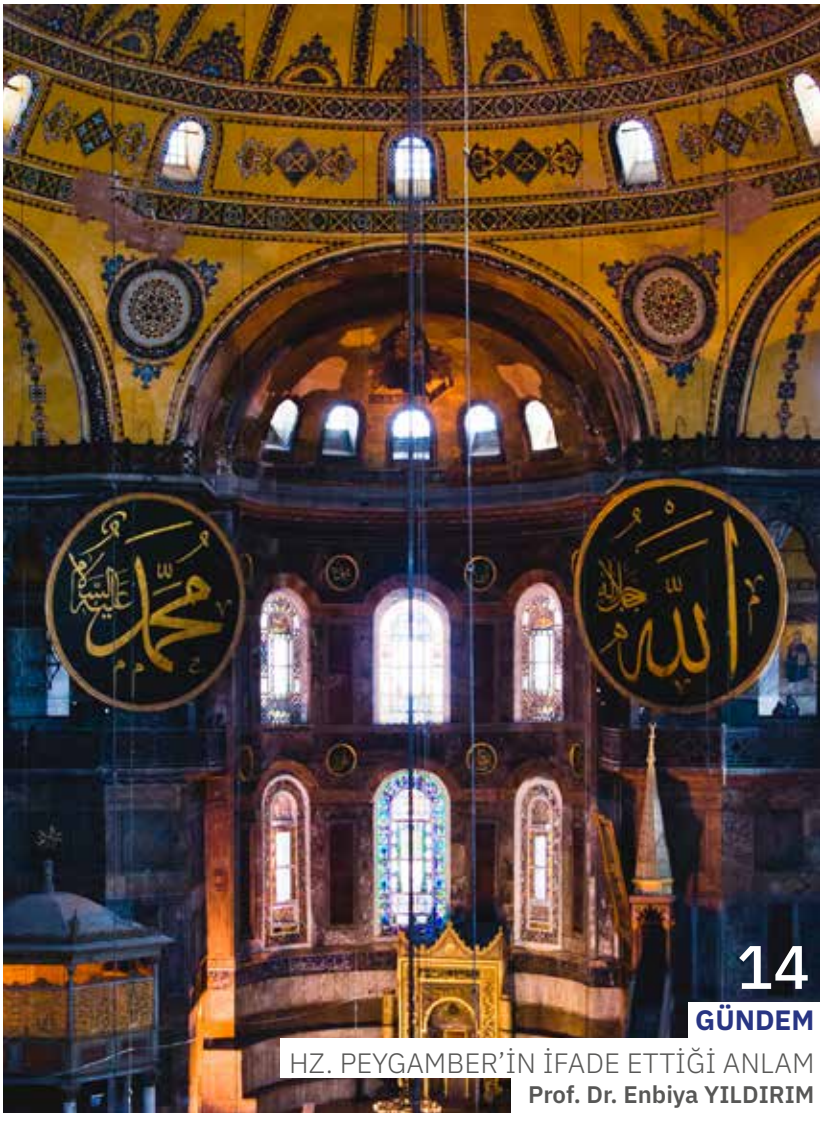

14
GÜNDEM
HZ. PEYGAMBER'İN İFADE ETTİĞİ ANLAM
Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM

GÜNDEM 6
KUR'AN VE SÜNNET BÜTÜNLÜĞÜ
Doç. Dr. Halil ALTUNTAŞ

GÜNDEM 10
KUR'AN-I KERİM'DE HZ. PEYGAMBER'E İTAAT
Dr. Bayram KÖSEOĞLU

SÖYLEŞİ 18
Prof. Dr. Nasrullah HACIMÜFTÜOĞLU
Mahir KILINÇ

DİN DÜŞÜNCE YORUM 22
AFFET Kİ AF KAPISI AÇILSIN
Ayşeli POLAT

VAHYİN AYDINLIĞINDA 26
İNSANA ARADIĞI ŞEYE BAKARAK DEĞER BİÇİLİR
Dr. Abdülkadir ERKUT

HADİSLERİN IŞIĞINDA 28
GÜZEL AHLAK: İMANI KEMALE ERDİREN VASIF
Halil KILIÇ

DİYANET ARŞİVİ 30
VEFATININ 69. YILI VESİLESİYLE AHMET HAMDİ AKSEKİ'NİN EĞİTİMCİ KİŞİLİĞİ
Dr. Mehmet BULUT

BÜYÜTEÇ 34
İNTİHAR: NİHİLİST ZİHNİN İNFİLAKI
Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU

EN GÜZEL İSİMLER 38
GÜNAHLARI İZLERİYLE BİRLİKTE YOK EDEN: AFÜVV
Fatma BAYRAM

diyanet 349
Aylık Dergi | Ocak 2020

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Fatih KURT

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Elif ARSLAN

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Yayın Kurulu
Dr. Fatih KURT
Dr. Elif ARSLAN
Abdulbaki İŞCAN
Dr. Lamia LEVENT ABUL
Dr. Abdülkadir ERKUT
Hüseyin ARI
Mahmut KAYIŞ

Editör
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Yayın Koordinatörleri
Emin GÜRDAMUR
Mustafa BERK
Meryem BALTACI
Mahir KILINÇ

Görsel Koordinatör
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik - Tasarım
Aren Tanıtım
www.arentanitim.com.tr

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

ADANMIŞ ÖMÜRLER 40
HADEME-İ HAYRAT
HASAN AKKUŞ
Bünyamin ALBAYRAK
Ahmet ÜNAL

LİSAN-I KALP 42
KUŞLARIN YOLCULUĞU
Dr. Lamia LEVENT ABUL

BUNU KONUŞALIM 44
İMAM MOHAMMAD BHAGATTE: "MÜSLÜMANLARIN BİRLİK VE BERABERLİĞİ İÇİN İLETİŞİM İÇİNDE OLMALIYIZ."
Aslıhan GÜL

DİN VE HAYAT 47
GENÇLERİN DİLİNDEN KONUŞAN PEYGAMBER (S.A.S.)
Hilâl CEYHAN KÖKSAL

DİN VE HAYAT 50
ANLAMIN PEŞİNDE
Mehmet KAHRAMAN

KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT 54
YAZMA ESERLERİN GÖZ BEBEĞİ: MUSHAFLAR
Zeynep YEŞİLDAL AKTAŞ

KAFAMA TAKILANLAR 58
İNSAN DENEN VARLIK
Prof. Dr. Cağfer KARADAŞ

ÖNCÜ ŞAHSİYETLER 60
İSLAM'IN BATI'DAKİ SESİ: MALCOLM X
Koray ŞERBETÇİ

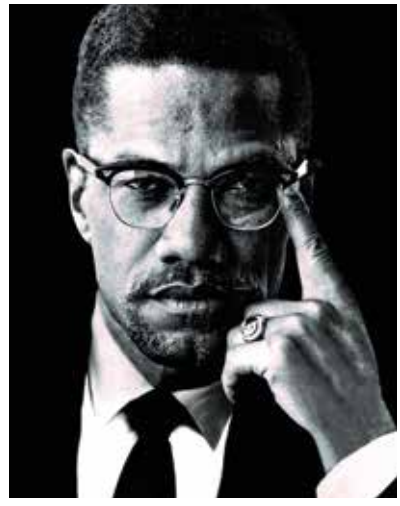

GEÇMİŞ ZAMANIN İZİNDE 64
CEMİYET-İ TEDRİSİYE-İ İSLAMİYE'NİN EN ÖNEMLİ ESERİ: DARÜŞŞAFAKA MEKTEBİ
Kâmil BÜYÜKER

YARININ DÜNYASI 68
İLETİŞİMSEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ
Mustafa ÇUHADAR

ADAB-I MUAŞERET 70
HER KALBİ AÇAN TEBESSÜM
Ayşe Nur ÖZKAN

HATIRA DEFTERİ 72
ÇOCUKLARIN RENKLERİ
Şehnaz YILMAZ

DİYANETE SORALIM 74

TEBDİL-İ MEKÂN 76
KIBRIS'IN "KUZEYİ" BİZİZ
F. Hilâl FERŞATOĞLU

KİTAPLIK 80
DİYANET İŞLERİ BAŞKANI AHMET HAMDİ AKSEKİ HAYATI MÜCADELESİ VE ESERLERİ
Hatice TOKSÖZ

Abone İşleri
Tel: 0312 295 71 96-97
Faks : 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Online Abonelik:
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurt İçi yıllık: 72.00
Yurt Dışı yıllık: ABD: 30 ABD Doları
AB Ülkeleri: 30 Euro
Avustralya: 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka: 250 Kron
İsviçre: 45 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası, Ankara Kurumsal Şube IBAN: TR94 00010017 4505 9943 0850 41 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğüne gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler; Yurt İçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri - Yurt Dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü:
Aylık, Yerel, Süreli Yayın, Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Baskı
Çağlayan A.Ş
Sarnıç yolu No:7 Gaziemir/İZMİR
Tel: 0232 274 22 15

Basım Tarihi: 09.01.2020

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

بسم الله الرحمن الرحيم

Rahman ve Rahim olan Allah'ın Adıyla.

KUR'AN VE SÜNNET BÜTÜNLÜĞÜ

Prof. Dr. Ali ERBAŞ
Diyanet İşleri Başkanı

İnsanı en güzel şekilde yaratan, eşref-i mahlûkat kılan ve halife sıfatında en üst ifadesini bulan ulvi bir gaye ile yeryüzüne gönderen Yüce Allah, anlam ve hakikat arayışında onu yalnız bırakmamış, akıl nimetinin yanında insanoğluna en büyük lütuf olarak peygamber ve vahiy göndermiştir. Böylece Hz. Âdem'den itibaren bütün peygamberler, Allah'tan aldıkları vahiyle insanlara varoluşun anlamını, hayatın gayesini ve huzurun yolunu göstermişlerdir. Bu manada İslam, Allah'ın bütün zamanlarda gönderdiği vahiy kaynaklı hakikat yolunun ortak adı olmuştur. Tarihî süreç içinde hakikatin izleri kaybolduğunda Allah yeni peygamberler göndererek insana nimetini devam ettirmiştir. Nihayetinde, son elçi Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.) ile kıyamete kadar baki kalacak son vahyi Kur'an-ı Kerim'i göndermiştir. Böylece Kur'an-ı Kerim, hakikatin yegâne ve evrensel kaynağı olarak Allah'ın açık teminatıyla varlığını ilelebet devam ettirecek olan son ilahi kitaptır. (Hicr, 15/9; Tekvir, 81/27.) İnsanları karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için gönderilmiştir (İbrahim, 14/1.) ve asla onda herhangi bir şüphe yoktur. (Bakara, 2/2.)

O, sözlerin en doğru ve güzel olanıdır. İnsanları dosdoğru yola ileten hidayet rehberidir. Hakikat membaıdır. Hak ile batılı, doğru ile yanlışı, güzel ile çirkini, faydalı ile zararlıyı birbirinden ayıran ilahi bir ölçüdür. Kur'an; insana kendini, Rabbini, evreni, varoluşun gayesini, asil, onurlu ve tertemiz bir hayatın nasıl yaşanacağını ve ahireti anlatan, onu aşırılıktan, azgınlıktan, her türlü kötülükten, münkerden, yanlıştan sakındıran bir kitaptır. Bütün bu değerlerin en güzel temsilini gösteren, Allah'ın muradını açık, anlaşılır ve en doğru şekilde ortaya koyan ise şüphesiz Peygamber Efendimizdir. Onun sünneti, murad-ı ilahiyi en doğru anlamanın ve rıza-i Bari'yi kazanmanın en açık yoludur.

Yüce Rabbimiz Peygamber Efendimizi (s.a.s.) bize; "Hakkımızda şahitlik edecek" (Müzzemmil, 73/15.), "doğruluk rehberi", (Tevbe, 9/33.), "müjdeleyici, uyarıcı, Allah'a çağıran ve aydınlatan bir ışık", (Ahzab, 33/45-46.), "doğru yol üzere gönderilmiş bir elçi" (Yasin, 36/2-4.) gibi vasıflarla tanıtmaktadır.

Nitekim Peygamber Efendimizin insanlığa en büyük ve eşsiz mirası hiç şüphesiz Kur'an-ı Kerim'i yaşanan bir hayata

dönüştüren söz ve davranışları, yani sünnetidir. Bu yönüyle sünnet, İslam'ın pratiği ve temel hüküm kaynaklarından biridir. Müslümanlar için bilgi, hikmet ve hakikatin yoludur. Bu bağlamda, Peygamber Efendimizin, her boyutuyla hayatının, Müslümanlar için en güzel örnek olması, hadis ve sünneti Müslümanlar için inanç, ibadet ve ahlaka dair hususlarda vazgeçilmez bir başvuru kaynağı hâline getirmiştir. Öte yandan hadis ve sünnet, Kur'an'ın evrensel ilkelerinin çağlar boyunca hayatiyet bulmasına, değişik zaman ve mekânlarda yaşayan Müslümanların ortak inanç, düşünce ve ahlak ekseninde buluşup büyük İslam medeniyetini kurmalarına vesile olmuştur.

Bugün, insanlığın bireysel ve küresel boyutta özlediği huzur ve güven; ancak Peygamber Efendimizin insanlığa tebliğ ettiği hakikatlerin yani Kur'an ve sünnetin bilgi, bilinç, ahlak ve sistem düzeyinde hayata geçirilmesiyle varlık kazanacaktır. O değerleri bugüne taşıyıp insanlıkla buluşturmak ise müminlerin Allah'a, Resul'e ve insanlığa karşı en büyük görevidir. Allah'a itaatin ve Peygambere muhabbetin neticesi ve en büyük tezahürü de budur. Bu manada Peygamber Efendimizin hayatının ve mücadelesinin bütün yönleriyle en doğru şekilde bilinmesi, sözlerimizin, davranışlarımızın ve ideallerimizin, onun sünnetine göre her daim gözden geçirilmesi elzemdir. Bu sebeple, onun tebliğ ettiği vahyi, miras bıraktığı ilim, hikmet ve ahlakı doğru anlayarak yaşamak ve gönüllerdeki peygamber sevgisini peygamber ahlakı olarak hayata taşımak, müminler için bir zorunluluktur.

Bu meyanda Kur'an'ın ilk muhatabı olan sahabe nesli, Kur'an'a doğrudan muhatap olduğu ve vahyin inişine şahitlik ettiği hâlde, inen ayetlerde ne kastedildiğini Peygamberimize sormuşlar ve onun nasıl uyguladığını takip etmişlerdir. Sahabenin bu uygulaması bizim için örneklik teşkil etmekle birlikte Kur'an ve sünnetin bir bütün olarak ortaya konması açısından da önem arz etmektedir. Zira Allah Resulü'nün tebliğ görevi bağlamında ashabını, hayatın her alanında titizlikle eğitmesi, sahabenin de en yüksek bilinç ve duyarlılıkla onu takip etmesi, onu örnek edinmek için hassasiyet göstermesi ilk dönemlerden itibaren Efendimizin hayatının her anının gerek sözlü olarak nakledilmesini gerekse yazılı olarak kayıt altına alınmasını sağlamıştır. Nitekim sahabe neslinin gündeminde Kur'an ve sünnet ayrımı diye bir durum hiçbir zaman söz konusu olmamıştır. Asrısaadeti takip eden dönemlerde de durum böyledir. Dolayısıyla hadisler ve sünnet, Kur'an-ı Kerim'den sonra İslam düşüncesinde ikinci temel kaynak, önemli bir imkân ve büyük bir müktesebat hâline gelmiştir.

İslam tarihinde, dinin anlaşılması hususunda Allah resulünün konumu ile ilgili farklı düşüncelere sahip bazı marjinal çıkışlar olsa da bunlar, İslam ümmeti ve muteber ilim geleneği nezdinde bir karşılık bulamamıştır. Dolayısıyla bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da Kur'an ve sünnet bütünlüğünü göz ardı eden anlayışların, aklıselimin egemen olduğu çevrelerde ve mutedil İslam toplumlarında teveccüh bulması mümkün olmayacaktır.

Elbette Kur'an ve sünnetin en doğru şekilde anlaşılması noktasında bilgi ve yöntemin gerekliliği tartışılmazdır. Bunun için başta söz konusu ilmin tarihi, usulü, edebiyatı olmak üzere çok önemli disiplinler oluşturulmuş, köklü eserler yazılmış ve büyük bir literatür ortaya çıkmıştır. Özellikle hadislerin tespiti ve doğru anlaşılması noktasında İslam âlimlerinin ortaya koyduğu yaklaşım, yöntem ve eserler hayranlık uyandıracak bir çalışmanın ve müthiş bir ilmi disiplinin ifadesidir.

Diyanet İşleri Başkanlığımız, Kur'an'ın evrensel hakikatlerini Peygamber Efendimizin örnekliği üzerinden milletimize ve hatta bütün dünyaya ulaştırma idealiyle İslam'a hizmet etmeyi bir iftihar vesilesi olarak görmektedir. Bütün hizmetlerinde Allah Resulünün "Size iki şey bırakıyorum. Bunlara uyduğunuz müddetçe asla sapmayacaksınız: Allah'ın Kitabı ve Resulü'nün sünnetidir." (Muvatta, Kader, 3.) diyerek ümmetine emanet ettiği eşsiz mirası bir bütün olarak muhafaza etmeyi en önemli düstur kabul etmektedir. Dolayısıyla gerek basın ve yayın gerekse eğitim ve irşat faaliyetlerini hep bu amaca yönelik icra etmektedir.

Bu vesileyle başta milletimiz olmak üzere tüm İslam âleminin, Kur'an'ın yolumuzu aydınlatan ilkelerini ve onu yaşanan bir hayata dönüştüren Peygamberimizin sünnetini en doğru surette anlayarak istikamet üzere bir hayat nizamı oluşturması temennisiyle; bizleri, Kur'an'ın rehberliği ve Peygamber Efendimizin örnekliğinde yürüdüğümüz bu yolda rızasına eriştirmesini Yüce Rabbimden niyaz ediyorum. ■

KUR'AN VE SÜNNET BÜTÜNLÜĞÜ

Doç. Dr. Halil ALTUNTAŞ

Kur'an-ı Kerim'in mucizevi özelliklerinden biri de veciz yani özlü ve yüksek ifade üslubuna sahip bir kitap olmasıdır. Hz. Peygamber (s.a.s.) bir yandan onu insanlara ulaştırıp bir yandan da uygulayarak pratik hayata mal ediyordu. Bu süreç içinde ashap gelen mesajlara dair bilgileri bizzat Kur'an'dan, onda bulamadıkları ya da anlayamadıkları konuları ise Hz. Peygamber'den öğreniyorlardı. Ashabın zihin dünyasında Resulüllah'ın (s.a.s.) yaptığı ve söyledikleri ile Kur'an arasında kopmaz bir bağ oluşmuştu. Öyle ki Kur'an-ı Kerim gibi hadisler de ezberleniyordu. Kur'an hakkında Resulüllah'a başvurma ihtiyacı onun vefatından sonra da devam etmiştir. Karşılaşılan müşküllerin çözümü için konu hakkında Resulüllah'tan işitilmiş bir bilgisi olanlara başvurulmuştur. Ashabın sonraları bütün bir ümmete

mal olacak bu tutumu, dayanağını elbette Kur'an ve sünnette buluyordu. Ümmetin Kur'an ve sünnet birlikteliği konusunda sergilediği bu tutum, genel ve hâkim bir yöneliş olarak varlığını hep sürdürmüştür.

Dar bir çevrede de olsa Kur'an ile sünnet arasındaki bu sıkı ilişkiyi reddeden ilk hareket Haricilik olmuştur. Sıffın Savaşı'ndan sonra halife tayininin hakeme bırakılması üzerine (H. 36/657) Hariciler adı verilen tekfirci grup "Allah'tan başka hüküm verecek yoktur." sloganı ile Kur'an'dan başka merci tanımadıklarını söyleyip sünnetin hüküm kaynağı oluşunu reddettiler. Haricilerden sonra sünneti reddetme konusunda dikkat çeken oluşum XIX. yüzyılın ikinci yarısında Hindistan'da ortaya çıkan "Kur'aniyyûn" taifesi olmuştur. Bu akımın mensupları "Kur'an bize yeter." sloganı ile kendilerini ifade edegelmişlerdir.

Günümüzde de propagandası yapılıp yaygınlaştırılması istenen bu akım Hz. Peygamber'i (s.a.s.) mücerret bir nakilci konumuna indirgemekte ve sünnetin getirdiği hükümleri reddetmektedir. Ülkemizde de son yıllarda "Kur'an İslamı" söylemi altında faaliyet göstermeye çalışan bir damarın aynı çizgiyi takip ettiği görülmektedir.

Sünnet karşıtı bu hareketin gerçek mahiyetini kavrayabilmek için amacına ulaştığı takdirde ortaya çıkacak sonuçlara bakmak yeterli olacaktır. İşin özü şudur: Sünnet din konusunda devre dışı bırakıldığı takdirde Kur'an'ın yanında sünnetin de yapıtaşı konumunda olduğu tefsir ve fıkıh gibi İslam bilimleri ve bunlarla yoğrulmuş olan İslam hukuk ve kültür mirası çöker. On beş asırdır bu kaynaklardan beslenen İslam ümmeti, kendini bir arada tutan temel bağı yitirir. Sünnet ile ilgisi kesilen Kur'an, çeşitli tevil-ler yolu ile pek çok konuda asıl mecrasından çıkarılır, böylece Müslümanlar Kur'an hakkında şüphe ve ihtilafa düşer. Bu da her şeye sıfırdan başlanarak "yeni bir İslam" kurgulanması projesine zemin hazırlamış olur.

Sünnete karşı çıkış ya ilke olarak onu devre dışı tutup Kur'an'ın tek delil olarak alınması ya da

sünnetin nakil yönteminin yani rivayet usulünün yetersiz bulunması şeklinde oluyor. Birinci yaklaşımı bizzat Kur'an ve sünnet reddeder. İkinci yaklaşım ise çok kere hadisin varlığı ile değil, bazı hadislerin niteliklerini bahane etme şeklinde kedini gösterir. Hadisin sıhhati, rivayetlerde yalan ve unutma konularındaki hassasiyet iddiasını sünneti redde gerekçe göstermek temelsiz bir yaklaşımdır. Sünnete karşı takınılan bu tutum İslam karşıtlarının eline koz vermek anlamına gelir. Resulüllah'tan gelen bütün rivayetler, senetleri ile birlikte belli kaynaklarda toplanmıştır. Toplanan bu rivayetlerin sağlamını zayıf ve asılsız olanından ayırmak için büyük çabalar harcanmış ve bu konuda "hadis usulü" adı verilen bir sistem ortaya konulmuştur. Hadisin bilimsel zırhı konumundaki ilmi disiplini amaçları önünde ciddi bir engel gibi gören bu retçi yaklaşımın bir mensubunca, hadis usulü ilmini sözde itibarsızlaştırmak için çalışılmıştır.

İlahi kelamın anlaşılıp yaşanması amacı doğrultusunda sünnetin etkin bir konuma sahip olduğuna Kur'an'da çeşitli ayetlerde dikkat çekilmiştir. Nitekim Allah Teâlâ Hz. Peygamber'e itaat edilmesini emreder. (Hicr, 15/9; Nur, 24/54.) Onu müminlere örnek olarak sunar. (Ahzab, 33/21.) Kur'an'ı açıklayıcı etkinliğine dikkat çeker. (Nahl, 16/44.) Bu ve benzeri mesajlar Kur'an'ın anlaşılıp yaşanması doğrultusunda sünnetin etkin bir konuma sahip olduğunu gösterir. Yine mesela "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre (idarecilere) de..." (Nisa, 4/59.) ayetinde Resul'e itaat çok daha açık ve vurgulu bir ifade taşımaktadır. Ayette "Allaha itaat edin" emri zikredildikten sonra "Resul'e itaat edin" şeklinde Peygamber için de tekrarlanması onun Kur'an'da yer almayan söz ve açıklamalarını da din düzleminde dikkate almanın lüzumuna işaret etmektedir.

Açıkça ya da örtülü bir şekilde "Kur'an bize yeter" diyerek sünneti dinin dışına itmek isteyenlerin en büyük açığı, Kur'an'ın emrettiği ibadetlerin pratiklerini Hz. Peygamber'in uygulama ve talimatından öğrenmiş olmamızdır.

Burada Resul'e itaat etmenin, tebliğ ettiği Kur'an'a tabi olmak anlamında "Allah'a itaat edin" emri ile özdeş olduğu söylenemez. Çünkü bu emrin ardından "Müslüman yöneticilere itaat" de emredilmektedir. Eğer Peygamber'e itaat emri Allah'a itaat emri ile özdeş ise ululemre itaat emri de aynı şekilde onunla özdeş olmalıdır. Yani ululemre itaati de Peygamber'e itaat gibi Allah'a itaat bağlamında değerlendirmelidir. Böyle bir şey söz konusu olmadığına, ululemre itaat Allah'a itaat anlamına gelmeyeceğine göre, ululemrin Kur'an'a aykırı olmayan emirlerine itaat bizatihi bağlayıcılık ifade eder. Bu durumda Allah'ın Resulü'nün Kur'an dışındaki emir ve yasakları (sünnet) bağlayıcı olmazken ululemrinkiler bağlayıcı olacaktır. Bu ise açık bir tutarsızlık olur. Şu hâlde ayette Allah, Resul ve ululemir gibi üç ayrı müstakil itaat emri söz konusudur. Bu da dinde sünnetin müstakil bir değere sahip olduğunu gösterir.

Allah Teâlâ Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Kur'an'ı tebliğ edip öğretmesi yanında bir de hikmeti öğretme etkinliğini zikreder. (Âl-i İmran, 3/164.) Ağırlıklı olarak sünnet diye açıklanan bu hikmet her ne olursa olsun, Kur'an'ı öğretmekten başka bir şeydir ve Hz. Peygamber'in sahabilere Kur'an dışında yönelttiği İslami hayat tarzı ile ilgili emir, yasak, tavsiye niteliğindeki detaylara işaret eder. Yine Kur'an müminlerin kendi aralarında yaşadıkları çekişmeli işlerde Hz. Peygamber'in hakemliğine razı olmamanın, emirlerine aykırı davranmanın imanla çelişen bir tutum olduğuna vurgu yapar. (Nisa, 4/65; Nur, 24/63.)

Hz. Peygamber'in Kur'an'da yer almayan herhangi bir konuda vereceği hüküm ya da emir karşısında ashabın takınması gereken tavır nedir? Sahabiler, Kur'an'da böyle bir konu yer almıyor deyip bu nebevi talimat karşısında tercih hakkına sahip olacaklar mıdır? Elbette yine nebevi talimata uyacaklardır. İşte "Resul'e itaat edin" emrinin

kapsam alanı bu gibi durumları içerir. Nitekim Yemen'e elçi ve kadı olarak gönderilmek üzere olan Muaz b. Cebel "Orada Allah'ın kitabı ile eğer onda delil bulamazsam Allah Resulü'nün sünneti ile hüküm vereceğim. Onda da delil bulamazsam içtihat ederim." deyince Resulüllah "Elçisinin elçisini başarılı kılan Allah'a hamd olsun." buyurmuştur. (Ebu Davud, Akdıye, 11.)

Açıkça ya da örtülü bir şekilde "Kur'an bize yeter" diyerek sünneti dinin dışına itmek isteyenlerin en büyük açığı, Kur'an'ın emrettiği ibadetlerin pratiklerini Hz. Peygamber'in uygulama ve talimatından öğrenmiş olmamızdır. Sünnet olmadan bu ibadetlerle yükümlü olduğumuzu biliriz ama bu yükümlülükleri nasıl yerine getireceğimizi bilemeyiz. Sünnete başvurmadan namazın ne zaman ve nasıl kılınacağını, zekâtın hangi tür mallardan, ne ölçüde ve ne kadar süre için verileceğini, haccı meydana getiren uygulamaların nerelerde ve nasıl yapılacağını, orucu hangi davranışların bozacağını Kur'an'a bakarak kim, nasıl belirleyecektir? Eğer böyle bir imkân olsaydı Hz. Peygamber "Beni nasıl namaz kılarken görüyorsanız siz de öylece namaz kılınız." (Buhari, Ezan, 18.) "Hac uygulamalarını benden alınız!" (Müslim, Hac, 310.) buyurmazdı.

Öte yandan Allah Resulü (s.a.s.) ahiret hâlleri ile ilgili detaylar, geçmiş peygamberlerin Kur'an'da zikredilmeyen kıssaları gibi gaybi bilgileri kendisine bildirildiği kadarıyla açıklamıştır. Mutlak anlamda "dinî" olan bu haberlere sırf Kur'an'da yer almadığı için itibar etmeyiz deme cüretinin işi nerelere götüreceğini anlatmaya gerek var mıdır?

Hz. Peygamber (s.a.s.) sünneti devre dışı bırakıp "Bana Kur'an yeter." diyen birtakım insanların türeyeceğini haber vermiştir. (Ebu Davud, Sünnet, 1.) Zamanımız da bu gaybi haberin gerçekleştiği bir dönem olarak tarihteki yerini alıyor. "Dine Kur'an'dan başka bir şeyi karıştırmamak" söylemiyle sünneti din dışında tutmak gerektiğini ileri sürenler, bir şekilde kendi görüşlerini dine sokuşturmak durumunda kalacaklardır. Nitekim Hindistan kökenli Kur'aniyyûn ekolü içinde, Çeklârevî ve Ahmedüddin gibi Kur'an'ı esas alarak ibadetleri yeniden şekillendirmeye kalkışanlar çıkmıştır. (Bkz. Abdülhamit Birışık, Kur'âniyyûn, TDVİA, XXVI, 428-429.) Aslında bu kaçınılmaz sonuç apaçık ortada iken "Kur'an bize yeter." söylemini dillendirenlerin yapacakları bütün açıklama ve savunmalar samimiyetsiz ve takiyyeci nitelikte olacaktır.

Hz. Peygamber'den bin beş yüz yıl sonra gelenler onun sünnetine kelepçe vurma gayretini sergilerken kendilerini Kur'an üzerinde söz söyleme hakkına sahip görüyorlar. "Rabbimiz! Bizi hidayete erdirdikten sonra kalplerimizi eğriltme..." (Âl-i İmran, 3/8.) ■

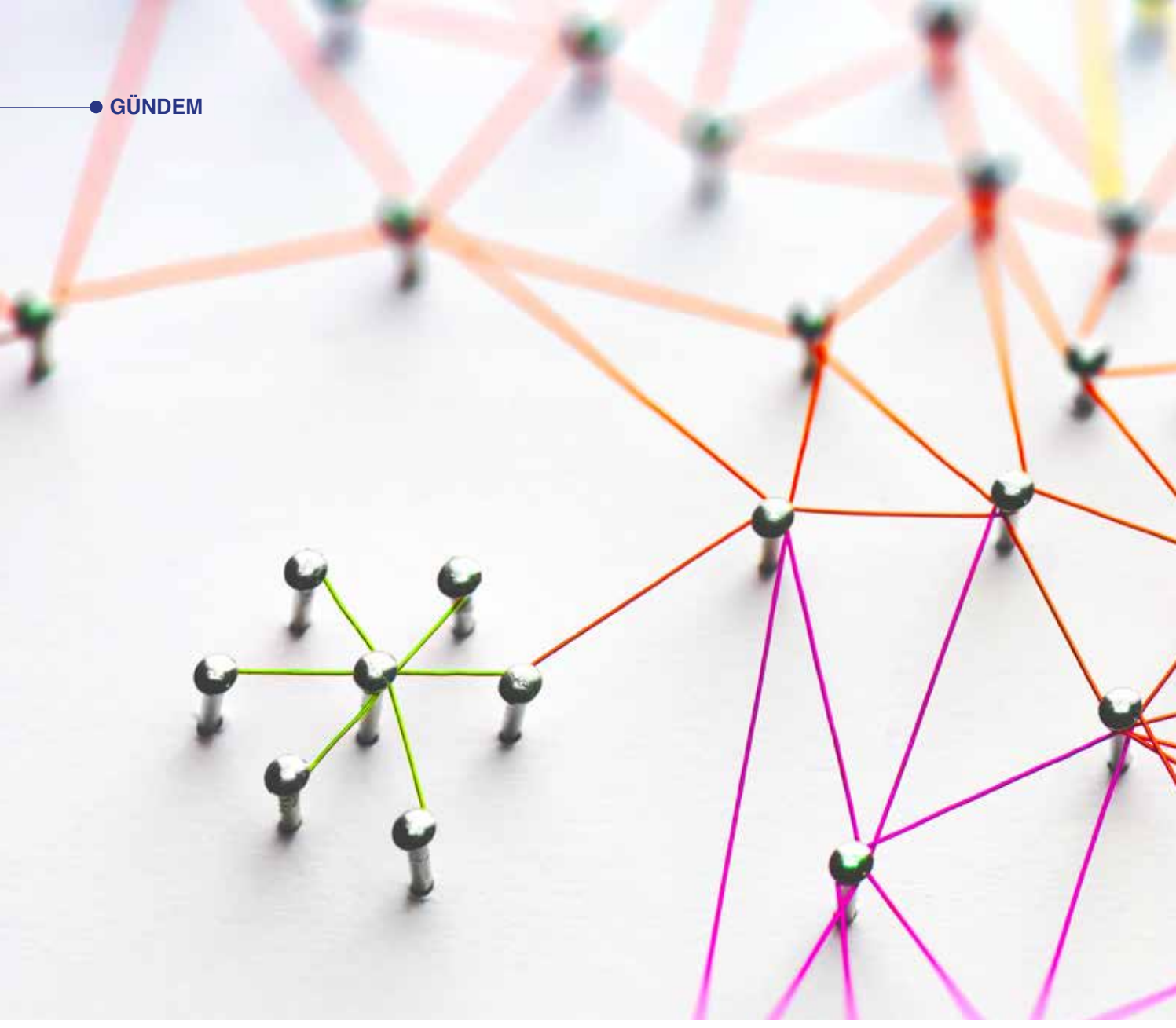

KUR'AN-I KERİM'DE HZ. PEYGAMBER'E İTAAT

Dr. Bayram KÖSEOĞLU
DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Yüce Allah insanların dünyada ve ahirette mutluluğa ve huzura ulaşabilmelerini temin etmek üzere ilahi dinler göndermiştir. İlk insan ve aynı zamanda ilk peygamber olan Hz. Âdem'den itibaren bütün peygamberler, Allah'tan (c.c.) aldıkları ilahi emir ve yasakları insanlara iletmişlerdir. Tebliğ olarak adlandırılan bu görevlerin yanında peygamberler, ilahi emir ve yasakların insanlara açıklanması, öğretilmesi ve uygulanması görevlerini de yerine getirmişlerdir. Peygamberlerin insanlar arasından

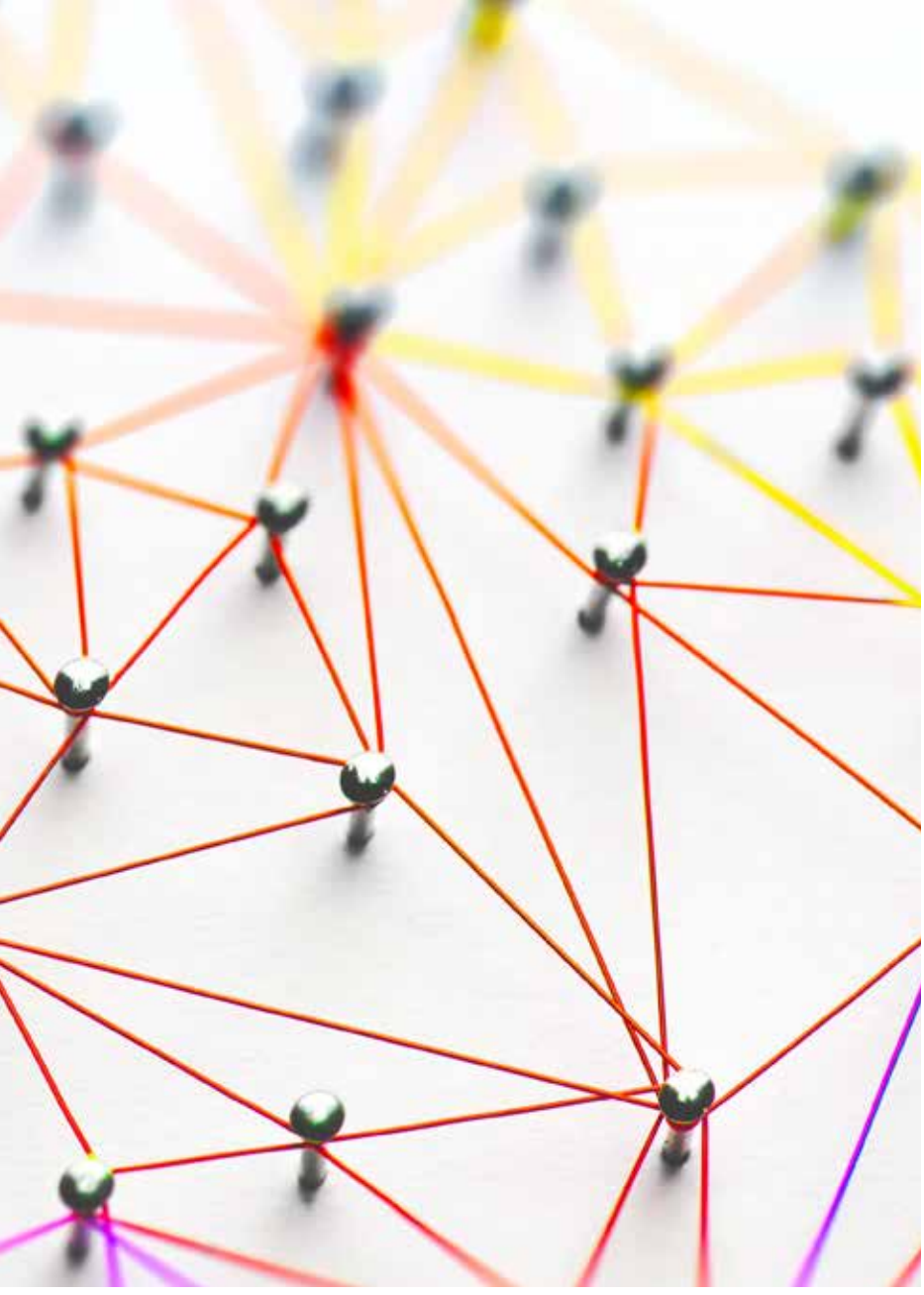

seçilmesi, peygamber olarak gönderildikleri toplumlarla aynı dili konuşuyor olmaları, onların bu beyan ve teşri görevleriyle yakından alakalıdır. Kur'an-ı Kerim'de "Biz her peygamberi, ancak kendi kavminin diliyle gönderdik ki onlara (Allah'ın emirlerini) iyice açıklasın. Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir. O mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (İbrahim, 14/4.) şeklinde ifade edilen bu hakikat aynı zamanda peygamberlerin örnekliğine de işarettir.

Kur'an'da açıkça ifade edildiği üzere bütün peygamberler kendilerine yani bildirdikleri hükümlere itaat edilmek üzere gönderilmişlerdir: "Biz her peygamberi sırf, Allah'ın izni ile itaat edilmek üzere gönderdik..." (Nisa, 4/64.) Kur'an'da Hz. Peygamber ile ilgili olarak yer alan "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiya, 21/107.), "(Ey Muhammed!) De ki: 'Ey insanlar! Şüphesiz ben, yer ve göklerin hükümranlığı kendisine ait olan Allah'ın hepinize gönderdiği peygamberiyim...'" (Araf, 7/158.) mealindeki ayetlerde bildirildiği üzere, bütün insanlığa hitap eden evrensel bir dini tebliğ etmek üzere gönderilen Hz. Peygamber'e itaat edilmesi ve onun örnek alınması da aynı şekilde bütün insanlığa yönelik bir hitaptır.

Peygamberlerin kendilerine ve bildirdikleri hükümlere itaat edilmek üzere gönderildiklerini ifade eden ve yukarıda zikredilen Nisa suresi 64. ayetin hemen peşinden gelen "Hayır! Rabbine andolsun ki onlar, aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapıp sonra da verdiğin hükme içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın, tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar." (Nisa, 4/65.) ayeti de Hz. Peygamber'e ve onun emirlerine itaat ve teslimiyetin imanla olan sıkı ilişkisini ortaya koymaktadır. Nitekim peygamberler Allah'tan aldıklarını insanlara iletmektedirler. Dolayısıyla, onlara itaat, Allah'a itaat anlamına gelmektedir. (Nesefî, Medâriku't-tenzîl, c. 1, s. 370.) "Andolsun, Allah'ın Resulü'nde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır." (Ahzab, 33/21.) şeklindeki ilahi beyanla Hz. Peygamber Kur'an-ı Kerim'de en güzel örnek olarak gösterildiği ve kendisine itaat edilmesi emredildiği hâlde, Kur'an'ı tek kaynak olarak kabul edip Hz. Peygamber'in koyduğu hükümler olan sünnetin kaynaklığını kabul etmemek, en başta Kur'an'ın bu ilkelerine ters düşmektedir. Kur'an'da en güzel örnek olarak gösterilen ve itaat

edilmesi emredilen Hz. Peygamber bugün hayatta olmadığına göre, onun örnek alınması ve kendisine itaat edilmesi sünnet sayesinde mümkün olacaktır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de Hz. İbrahim de bizler için örnek olarak gösterilmektedir: "İbrahim'de ve onunla birlikte bulunanlarda sizin için güzel bir örnek vardır." (Mümtehine, 60/4-6.) Hz. İbrahim ve ona tabi olanlar hayatta olmadığına göre, onların bizler için örnekliği, iman ve istikamet üzere olan yaşantılarıyla olacaktır.

Allah'a ve Hz. Peygamber'e (s.a.s.) itaat etme konusunda Kur'an'da şöyle buyrulur: "Ey iman edenler! Size hayat verecek şeylere sizi çağırdığı zaman, Allah'ın ve Resulü'nün çağrısına uyun ve bilin ki Allah kişi ile kalbi arasına girer. Yine bilin ki onun huzurunda toplanacaksınız." (Enfal, 8/24.) Ayette ifade edilen "hayat verecek şeyler"in neler olduğu konusunda "iman, İslam, hak, Kur'an ve cihat" gibi izahlar yapılmıştır. Taberi bu hususu, kendilerine itaat etmek suretiyle Allah ve Resulü'nün çağrısına icabet etmek olarak izah etmiştir. (Taberi, Câmi'ul-Beyân, c. 13, s. 463-467.) O hâlde, hem Allah'a (c.c.) hem de Hz. Peygamber'e itaat etmenin gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki Yüce Allah'a iman etmeye, O'nun emir ve yasaklarına itaat etmeye çağıran bir peygamberin örnek alınması, kendisine tabi olunması ve itaat edilmesi aynı zamanda peygamberlik müessesesinin hikmeti gereğidir. Allah'a itaatin yanında Hz. Peygamber'e itaatin de gerekli oluşu ve bu ikisinin birbirinden ayrılamayacağı bu izahlardan anlaşıldığı gibi Hz. Peygamber'e ve onun emirlerine itaat aynı zamanda açık bir Kur'ani emirdir: "Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Peygamber'e itaat edin ve sizden olan ulu'l-emre (idarecilere) de. Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah'a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resulü'ne arz edin. Bu, daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir." (Nisa, 4/59.)

Kur'an ve sünnet on dört asırlık İslam geleneğinde dinin temel iki kaynağı olarak kabul edilmiş ve İslam geleneği bu iki kaynak üzerine bina edilmiştir. Bu binada bu iki kaynak öylesine iç içe girmiştir ki namazdan oruca, zekâttan hacca, ticari hayattan aile hayatına varıncaya kadar, dinî ve sosyal hayatımızı kuşatan hükümlerin nasıl uygulanacağı sünnette yer alan beyanlarla öğrenilebilmektedir.

Hz. Peygamber'e itaat etmeyi emreden bu ayetin yanında, ona itaat etmenin Allah'a itaat etmek olduğunu belirten bir başka ilahi beyan ise şöyledir: "Kim peygambere itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik." (Nisa, 4/80.) Zira Hz. Peygamber'in emrettikleri Allah'ın emrettikleri, yasakladıkları ise Allah'ın yasakladıklarıdır. (Taberi, Câmi'ul-Beyân, c. 8, s. 561.) Ayrıca, "De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (Âl-i İmran, 3/31.) mealindeki ayet Allah sevgisinin aynı zamanda Hz. Peygamber'e tabi olmayı gerektirdiğini, bunun ise Allah'ın sevgisini kazanmaya ve bağışlanmaya vesile olacağını ifade etmektedir. Hemen peşinden gelen "De ki: 'Allah'a ve peygambere itaat edin.' Eğer yüz çevirirlerse şüphe yok ki Allah kâfirleri sevmez." (Âl-i İmran, 3/32.) mealindeki ayet ise açıkça Allah'a ve peygambere itaat etmeyi emretmektedir. (Ayrıca bk. Âl-i İmran, 3/132; Maide, 5/92; Enfal, 8/1,20,46; Muhammed 47/33; Tegabun, 64/12 vd.)

Kur'an'da peygambere itaat genellikle Allah'a itaat emrinin hemen arkasından gelmektedir. Bir yerde Allah'a ve resulüne itaat emrinin ardından peygambere itaatin zorunluluğu ayrıca belirtilmiştir. (Nur, 24/54.) Allah'a itaatin gerçeklik kazanması, O'nun buyruklarını insanlara açıklayan ve bunlara uymanın

örneklerini kendi yaşantılarıyla gösteren peygamberler vasıtasıyla mümkün olacağından bazı ayetlerde (Âl-i İmran, 3/31; Nisa, 4/80.) peygambere itaatle Allah'a itaat özdeş kılınmıştır. Kur'an-ı Kerim, peygamberlerin kendilerine itaat edilmesi için gönderildiğini ifade eder ve hidayetin ancak onlara uymakla gerçekleşeceğini haber verir. Peygamberlere itaatin meşruiyeti onların ilahi vahye mazhar oluşundan kaynaklanır, zira onlar da diğer insanlar gibi beşerî özellikler taşır. (Ömer Mahir Alper, DİA, "İtaat" md.)

Allah'a ve peygambere itaat edenlere ise Kur'an'da, "zemininden ırmaklar akan cennetlere yerleştirilmeleri (Nisa, 4/13; Fetih, 48/17.), yaptıkları iyi amellerin mükâfatını eksiksiz olarak görmeleri (Hucurat, 49/14.), Allah'ın lütfuna mazhar kıldığı peygamberler, sıddıklar, şehitler ve sâlihlerle beraber bulunup ebedî kurtuluşa ermeleri (Nisa, 4/69; Ahzab, 33/71.)" (Ömer Mahir Alper, DİA, "İtaat" md.) şeklinde nimetler vadedilir.

Kur'an-ı Kerim'de yer alan önemli kavramlardan biri olan "hikmet"in Kur'an'da; insanları eğitip olgunlaştıran, nefisleri ıslah eden peygamberlik, hidayet ve irşat, Kur'an bilgisi, Kur'an'la ilgili doğru anlayış (fıkıh), sözde ve davranışta doğruyu yakalamak gibi farklı manalarda kullanıldığı ifade edilmiştir. Hikmet kelimesine yüklenen anlamlardan biri de "Hz. Peygamber'in sünneti" manasıdır. (Heyet, Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, c. 1, s. 423-425.) "Rabbimiz! İçlerinden onlara bir peygamber gönder; onlara ayetlerini okusun, kitabı ve hikmeti öğretsin ve onları her kötülükten arındırsın. Şüphesiz, sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin." mealindeki Bakara suresinin 129. ayetini yorumlarken Taberi de hikmet kelimesinin anlamlarıyla ilgili farklı görüşleri sıralamakta ve "sünnet"i de hikmet kelimesinin anlamları arasında zikretmektedir. (Taberi, Câmiʿu'l-beyân, c. 3, s. 86-87.) Nitekim Kurtubî de, hikmete verilen çeşitli anlamların sonuç olarak Kur'an veya sünnete delâlet ettiğini belirtmekte (Kurtubî, el-Câmiʿ, c. 3, s. 330.) Bakara suresinin 231. ayetindeki hikmeti, "kitapta nas olarak bulunmayan şeyler hakkında Resulüllah'ın dilinden Allah'ın muradını açıklayan sünnet" (Kurtubî, el-Câmiʿ, c. 3, s. 157.) şeklinde tefsir etmektedir. (İlhan Kutluer, DİA, "Hikmet" md.) Buna göre, hikmet kelimesinin anlamlarından birinin de sünnet olduğu dikkate alınarak, Hz. Peygamber'e kitapla birlikte hikmetin de verildiğini ve onun kitabı ve hikmeti öğretmek üzere gönderildiğini ifade eden ayetler (Bakara, 2/129,151,231; Âl-i İmran, 3/164; Nisa, 4/113; Cuma, 62/2.) Hz. Peygamber'e itaati emreden ayetlerle birlikte değerlendirildiğinde, Hz. Peygamber'e tabi olmanın önemi ve gereği daha iyi anlaşılmaktadır. Nitekim kitapla birlikte hikmetin ayrıca zikredilmesi, kitapta yer alan hükümlerin açıklayıcısı ve öğreticisi olması yanında, hüküm koyucu olması itibarıyla da Hz. Peygamber'in örnekliğini vurgulaması açısından önemlidir. Bu yüzdendir ki Kur'an ve sünnet on dört asırlık İslam geleneğinde dinin temel iki kaynağı olarak kabul edilmiş ve İslam geleneği bu iki kaynak üzerine bina edilmiştir. Bu binada bu iki kaynak öylesine iç içe girmiştir ki namazdan oruca, zekâttan hacca, ticari hayattan aile hayatına varıncaya kadar, dinî ve sosyal hayatımızı kuşatan hükümlerin nasıl uygulanacağı sünnette yer alan beyanlarla öğrenilebilmektedir. Dolayısıyla, Kur'an ve sünneti birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. O hâlde, Kur'an-ı Kerim'de açıkça emredilen Hz. Peygamber'e itaat ve onu örnek alma, evrensel bir dinin tebliğcisi olarak her zaman ve zemini kuşatan bir itaat ve örnekliği ifade etmektedir. ■

Kur'an ve sünneti birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. O hâlde, Kur'an-ı Kerim'de açıkça emredilen Hz. Peygamber'e itaat ve onu örnek alma, evrensel bir dinin tebliğcisi olarak her zaman ve zemini kuşatan bir itaat ve örnekliği ifade etmektedir.

HZ. PEYGAMBER'İN İFADE ETTİĞİ ANLAM

Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

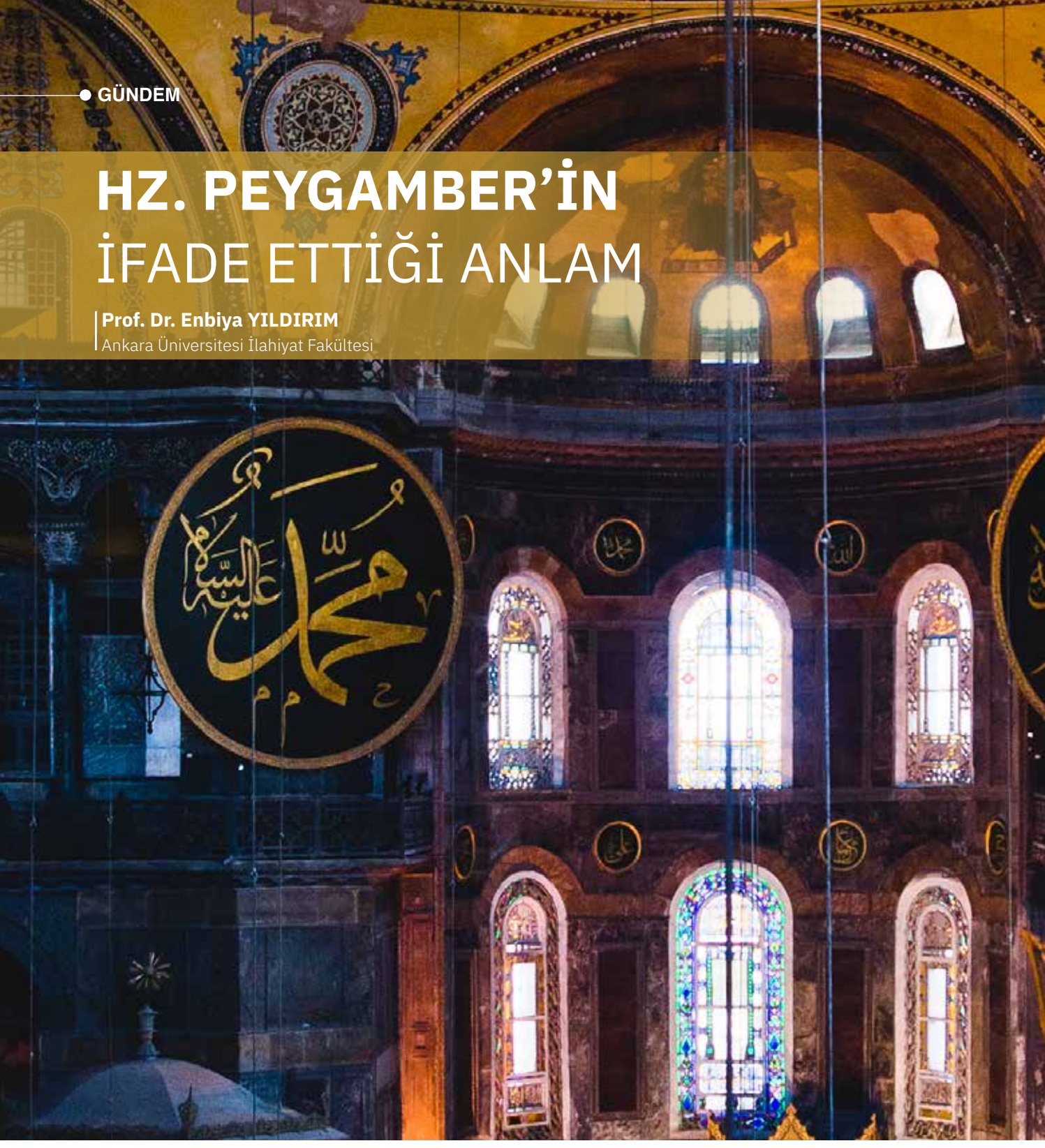

Yüce Yaratıcı ile insan arasındaki iletişimin şekline bakacak olursak, Allah insanlarla iki şekilde irtibat kurmaktadır. Birincisi, doğrudan iletişimdir ki nadir olan bu iletişimde, insana doğrudan seslenir. Kur'an'da bahsedilen, Allah'ın Hz. Musa'ya doğrudan seslenişi bu tür bir iletişimdir: "Allah, Musa ile de bizzat konuştu." (Nisa, 4/164; Meryem, 19/52.) Diğeri ise Allah'ın, görevlendirdiği melek vasıtasıyla insanla iletişim kurması, emirlerini iletmesidir. Şu ayetlerde belirtildiği gibi: "De ki: "Her kim Cebrail'e düşman ise bilsin ki o, Allah'ın izni ile Kur'an'ı; önceki kitapları doğrulayıcı, müminler için de bir hidayet rehberi ve müjde verici olarak senin kalbine indirmiştir.'" (Bakara, 2/97.), "Biz Nuh'a ve

ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik. İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, torunlarına, İsa'ya, Eyyüb'e, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a da vahyetmiştik..." (Nisa, 4/163; Şura, 42/51.) Her iki durumda da ilahi hitaba muhatap olanlar, peygamberlikle görevlendirilen kimselerdir. Dolayısıyla insanlığın iletişimi aracı vasıtasıyla gerçekleşmektedir: Peygamberler açısından baktığımızda, (Allah'ın doğrudan seslendiği nadir durumu saymazsak), aracı melektir; diğer insanlar için ise peygamberdir. Hâliyle bu durum, peygamberlere çok önemli bir konum bahşetmektedir.

Peygambere imanın dikkat çeken boyutu

İman esaslarını bir arada düşündüğümüzde bir husus çok öne çıkar: Hz. Peygamber'e iman etmek –bir açıdan- tüm iman esaslarının başında gelir. Çünkü insanlar Peygamberimiz vasıtasıyla İslam'ın hak din olduğunu kabullenir ve bu dini indiren yaratıcıya ulaşır. Dolayısıyla Allah'ın vahyine ve o vahyi gönderen yaratıcıya son elçi aracılık eder. Bu noktada peygamber, bir elçi olarak insanlar ile yaratıcı arasında durur. İnsanlar onun vasıtasıyla yaratıcıya nasıl inanacaklarını ve kendilerine sunulan buyrukların vahiy olduğunu kabul ederler. Bu yazdıklarımız, Allah'ın iman esaslarının birinci sırasında yer alışına aykırı değildir.

Hz. Peygamber'in yerine getirdiği önemli görev

Allah'ın vahyi sadece peygambere nazil olduğundan, vahiy ile kastedilenin ne olduğunu en iyi anlayacak olan peygamberdir. Konuya Kur'an açısından baktığımızda, Allah'ın kitabı Hz. Muhammed'e (s.a.s.) nazil olmuştur ve bu kitapta emredilen veya sakındırılan hususları en iyi anlayacak olan, nasıl hayata geçirileceğini bilen odur. Çünkü kitap ona inmiştir. Kitap ona indiğinden dolayı da Hz. Peygamber (s.a.s.) hayattayken ashabına ayetlerde murat edilen hususları sözlü olarak açıklıyor, aynı zamanda pratize ediyordu. Dolayısıyla "Andolsun, Allah'ın Resulü'nde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır." (Ahzab, 33/21.) ayetinde belirtilen liderliğiyle etrafındaki insanlara rehberlik yapıyordu. Bu yüzden o Kur'an'ın canlı tefsiri idi. İnsanlar İslam'ın nasıl yaşanacağını onun şahsında görüyorlardı. Onun vefatından sonra ise Müslümanların Hz. Peygamber'i görme imkânları olmadığından örnekliği ümmetin ameli, hadisler ve sünnetler ile sonraki kuşaklara intikal etmiştir. Bu yolla, bizler de onu kendimize rehber edinebiliyoruz.

Hz. Peygamber'e dair ayetler

Kur'an'da yaklaşık yedi sayfa tutan ayetler manzumesi, Allah Resulü'nü peşinden gitmemiz gereken bir rehber olarak önümüze koymaktadır. Birkaç örnek vermek gerekirse:

"(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiya, 21/107.)

"(Ey Muhammed!) De ki: 'Ey insanlar! Şüphesiz ben, yer ve göklerin hükümranlığı kendisine ait olan Allah'ın hepinize gönderdiği peygamberiyim...'" (Araf, 7/158.)

"Kim, kendisine hidayet (doğru yol) besbelli olduktan sonra peygambere karşı çıkar, mümin-lerin yolundan başkasına uyarsa, onu yöneldiği yolda bırakırız ve cehenneme sokarız. Orası ne kötü bir varış yeridir." (Nisa, 4/115.)

"De ki: 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.'" (Âl-i İmran, 3/31.)

Hz. Muhammed (s.a.s.) hayattayken sahabiler bunlar ve diğer ayetlere bakarak onun dindeki tartışılmaz yerini görüyor ve Kur'an'ın emrine uyarak son peygamberi rehber ediniyorlardı. Bahsi geçen ayetler Kur'an'da durmaktadır ve çağlar boyunca kıyamete kadar tüm Müslümanlara hitap edecektir. Dolayısıyla bu ayetler günümüz Müslümanları için de bir anlam ifade etmektedir. Bu anlam, ondan bize intikal eden mirasa göre Allah Resulü'nü bir rehber olarak her zaman önümüzde bulundurmamız gerektiğidir.

Allah Resulü'nün "tüm zamanların rehberi" olduğu gerçeği göz ardı edilecek olursa, yedi sayfalık ayetler manzumesinin Kur'an'da yer almasının hikmeti göz ardı edilmiş olur. Oysa bu ayetlerin bir zaman ve dönem kayıtlaması söz konusu olmaksızın Kur'an'da yer alması son elçiyi her dönemin rehberi yapmaktadır. Dolayısıyla o, bizim de rehberimizdir.

Hz. Peygamber'in konumuna göz dikmek

Allah Resulü'nün her dönem ve zamanın rehberi olmasına karşı olumsuz bir yaklaşım sergilemek demek, Hz. Muhammed'in (s.a.s.) İslam dairesi içinde konumlandığı yüksek makama kurulmaya çalışmak demektir. Başka bir ifadeyle, Allah Resulü'nü günümüz Müslümanının önünden kenara alarak onun yerine çöreklenmektir. Bu çok tehlikeli bir durumdur. Şöyle ki İslam medeniyetini inşa eden Hz. Peygamber'dir. Hz. Muhammed'in (s.a.s.) eda ettiği görevi görmezlikten gelmek veya günümüzde onu yok saymak, yeniden sıfırdan bir medeniyet inşa etme iddiası taşır ki bu, bir anlamda bizim tüm tarihsel mirasımızı ve değerlerimizi ret anlamına geleceği gibi Müslümanları sonu belirsiz bir maceraya sürüklemek olur.

Allah Resulü'nün rehberliğinde kenetlenmemiz ve kardeş olmamız gerekmektedir. Unutmamak gerekir ki onu gönderen Allah'tır ve o, kendisinden sonraki tüm zamanların peygamberidir.

Bu bağlamda şunu da unutmamak gerekir: Hz. Muhammed'in (s.a.s.) bizlere miras bıraktığı İslami tüm değerler inkâr edilecek olur ve –Kur'an'ı bizlere ulaştıranın ve açıklayanın son elçi olduğu gerçeğine rağmen- insanlar sadece Kur'an ile baş başa kalacak olursa, herkesin son kitaptan anlayacağı farklı olacaktır. Zaten bunun örneklerini de görmekteyiz. Bu durumda yeryüzündeki Müslüman sayısınca din yorumu ortaya çıkacak ve sonuçta rehberi olmayan, herkesin farklı anladığı ve yaşadığı bir Müslümanlık zuhur edecektir. Hiç şüphe yok ki Allah'ın bu dini indirmesindeki amaç, Müslümanları bir araya getirerek Hz. Muhammed'in (s.a.s.) ardında kutlu bir yürüyüş gerçekleştirmek iken bu amaçtan sapılarak son dine ihanet edilmiş olacaktır. Lakin Müslümanlar tarih boyunca Sevgili Peygamberlerini her zaman imamları olarak kabul etmişlerdir ve bu durum bundan sonra da devam edecektir. Bu nedenle yeni tefrikalara ve bölünmelere sebebiyet verecek maceralardan uzaklaşarak Allah Resulü'nün rehberliğinde kenetlenmemiz ve kardeş olmamız gerekmektedir. Unutmamak gerekir ki onu gönderen Allah'tır ve o, kendisinden sonraki tüm zamanların peygamberidir. Biz bu nedenle kelime-i tevhidin ikinci cümlesini de söyleyerek Hz. Muhammed'in (s.a.s.) elçiliğine iman ediyoruz.

Bu olgu bizleri, daha baştan beri Müslümanların ittifakla benimsediği kabule götürmektedir. O da İslam binasının temelinde iki yapı taşı bulunduğu, bunlardan birinin Kur'an, diğerinin de Hz. Peygamber'in mirası olduğudur. Dolayısıyla bu ikisi olmadan İslam'dan ve Müslümanlıktan söz etmemiz asla mümkün olamaz.

Hz. Muhammed'in (s.a.s.) bizlere sağladığı motivasyon

Aziz Peygamberimiz'in -her dönemde olduğu gibi- günümüz Müslümanları için ifade ettiği anlamlardan biri de Kur'an'ın aydınlığında nasıl bir Müslümanlık yaşamak gerektiği ve bunun nasıl başarılacağını bize göstermesidir. Bizler Hz. Muhammed'in şahsında bu iki

hususun cevabını bulmaktayız. Müslümanlığın nasıl yaşanacağını biz ondan öğreniyoruz. Ayrıca onun yaşantısına bakmak suretiyle, bunun başarılabileceğini anlamaktayız. Hz. Peygamber bizim gibi bir insan olmasına karşın nefsini köreltip şeytanın iğvalarından uzak kalabiliyorsa bizler de onun yolundan giderek aynı başarıyı gösterebilir ve iyi bir Müslüman olabiliriz. Bu açıdan Hz. Peygamber (s.a.s.) bizim hem örnekliğimiz hem de motivasyon kaynağımızdır.

Yoğun sevgimizin özeti

Biz Resulüllah'ı, Allah bize sevdirdiği ve rehberimiz yaptığı için çok seviyoruz. Kaldı ki ümmeti için gösterdiği fedakârlıklar önümüzdedir. Sırf bizim için her türlü sıkıntılara katlandı: Ölümle burun buruna geldi, doğduğu şehri terk etti, hakaretlere maruz kaldı, taşlandı, düşman memleketi istila etmesin diye hendek kazdı, bir kenarda durmayıp cami inşaatında bilfiil çalışarak ter döktü. Sürekli bizleri düşünerek, Allah'a her elini açışında müminleri duasının başına koydu, gözlerinden yaşlar boşaldı. Üzerimize titredi, derdimizi kendi derdi bildi. Rabbimiz bu yüzden onu şöyle tarif etti: "Andolsun, size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, müminlere karşı da çok şefkatli ve merhametlidir." (Tevbe, 9/128.)

Evet, biz onu gerçekten seviyoruz çünkü Kur'an'ı okuyorsak, alnımızı secdeye götürüyorsak, ramazanda orucumuzu tutuyorsak, haccımızı ve umremizi yapıyorsak, ahlakımızı güzel tutarak iyi bir mümin olmaya çabalıyorsak, tüm bunları kuşatan imanımızla ahiretimizi kurtarmaya gayret ediyorsak, bunlar hep onun vesilesiyledir. Rabbimiz onu bizlere rehber kılmıştır. Bizler, onun önderliğinde bunları öğrendik. Hepsinin elbette bir karşılığı olacaktır. İşte gönlümüzün derinliklerinden kopup gelen sevgimizin nedeni budur. "Ya Resulüllah" dediğimizde gözlerimizin dolması bundandır. Bu sevinçle, "Bizlere son elçisine ümmet olmayı nasip eden rabbimize hamdolsun." dememizin gerekçesi budur. ■

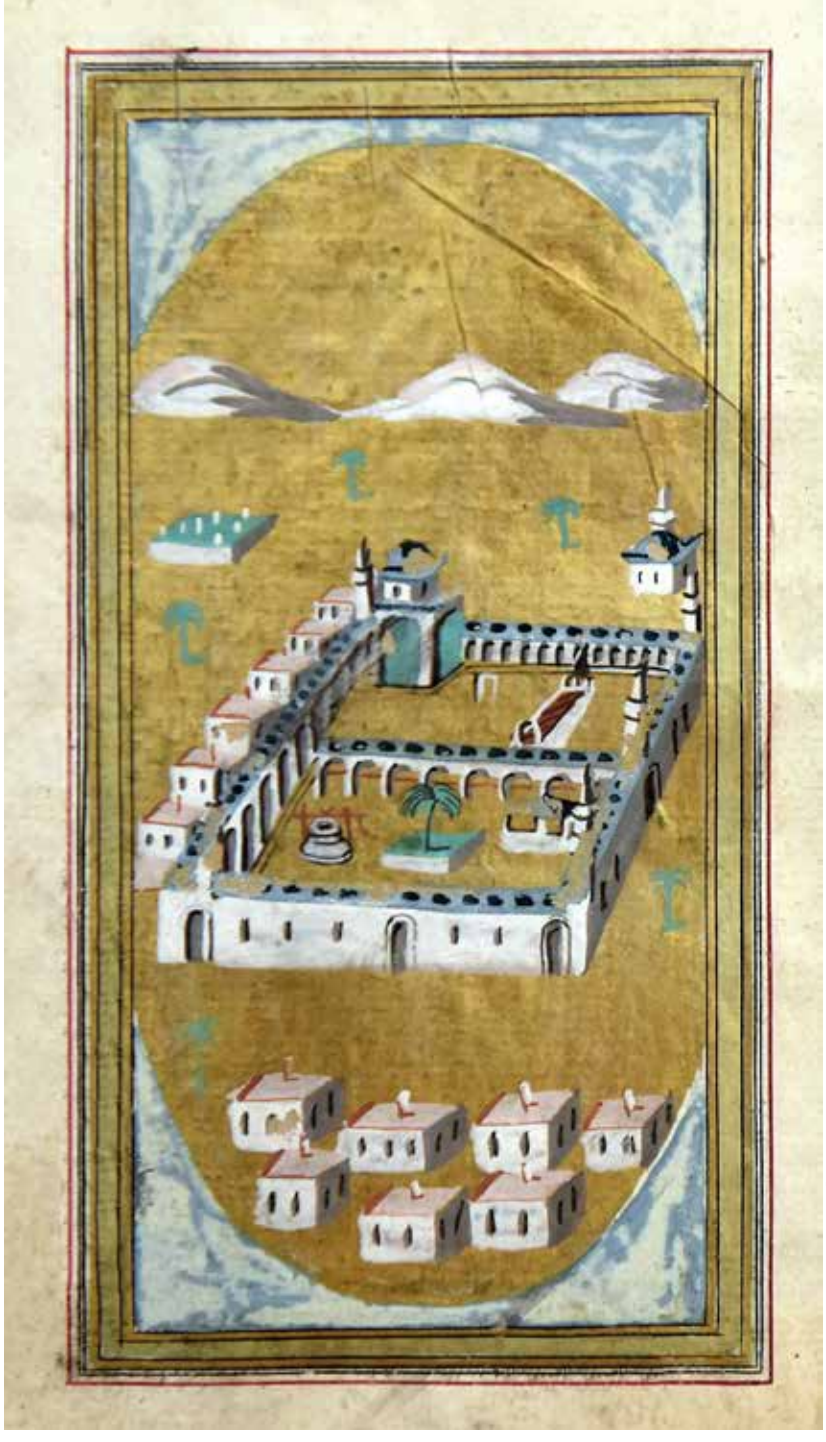

Ebû Abdillâh Muhammed b. Süleymân el-Cezûlî'nin 18. yy ait duâ ve evrâd kitabından Medine şehir tasvirinin bulunduğu Mescid-i Nebevî minyatürü.

Prof. Dr. Nasrullah HACIMÜFTÜOĞLU:
“Kur’an ve sünnetin bütünlüğü İslam’ı oluşturur.”

Söyleşi
Mahir KILINÇ

Değerli Hocam, dinimizin iki temel kaynağı Kur’an-ı Kerim ve Hz. Peygamber’in sünnetidir. İman etmiş gönüller için bu iki kaynak ne anlam ifade eder, bize bundan bahseder misiniz?

Sorunuzun kendisi işin gövdesi ve özünü anlatmaktadır. İslam bir tevhit inancıdır. Hz. Peygamber (s.a.s.) insanları, paganist/putperest bir toplumu tevhide, tek Allah inancına çağırdı. Bu iman çağrısının peşinden, imanın gereği olan aksiyonu yani dinamizmi uygun gördü. İman teoridir, pratiği ise ibadetlerdir. İman, eyleme dönüşmeli ve o da ancak İslam’la eyleme dönüşür. Bu bakımdan denebilir ki bir insan mümin olur ve fakat Müslüman olmayabilir. Zaten ısrarla şunu da söylüyorum, bir insanın filozof olmasına gerek yok; evini seçebilecek kadar aklı ve zekâsı varsa mutlaka Allah’ın var olduğuna ve bir olduğuna inanır. Zor olan nedir biliyor musunuz? İslam’ı kabul etmektir. Herkes “La ilahe illallah” der de “Muhammedün Resulüllah” demekte sıkıntı çeker. Hz. Muhammed’i Allah’ın elçisi kabul etmek ve ondan sonraki eylemleri yani ibadetleri kabullenmek, daha doğrusu İslam’ın getirdiği emir ve yasaklara uymak; işte nefislere, bazı inanç ve ideolojilere salik olan kimselere ağır gelen de budur. Tecrübeyle sabittir ki ateisti sıkıştırdığınız zaman o da: “Ben de bir Allah’ın varlığına inanırım.” der.

Filhakika İslam, Hz. Âdem’le başlayıp Hz. Muhammed

(s.a.s.) ile kemale eren bir dindir. Hz. İbrahim de Müslümandı. Müslümanım demek zordur. Neden? Çünkü Müslüman olduğunu söylediğin vakit, artık sorumluluklar başlıyor. Din, artık teori kısmından çıkıp dinamizm kazanmaya başlıyor. İbadetler, Hz. Peygamber'i (s.a.s.) kabul etmek, yani onun vahiy alan bir peygamber olduğunu dil ile ikrar edip kalp ile tasdik etmek suretiyle İslam dininin dinamizmini meydana getirir. Hz. Peygamber'e inanmak demek, imanı pratiğe geçirmek demektir. İşte böylece Kur'an ve sünnetin bütünlüğü İslam'ı oluşturur. İnsanlığın kurtuluşu için teori ile pratiği buluşturmak lazım.

Hz. Peygamber'e itaat etmek Rabbimize olan sevgi ve teslimiyetimizin bir göstergesi olarak karşımıza çıkıyor. (Âl-i İmran, 3/91.) Cenab-ı Hak, Kur'an'da Efendimizi bize nasıl tanıtıyor?

Kur'an-ı Kerim baştan sona kadar bize Resulüllah'ı tanıtır. Kimi zaman "Sen elbette yüce bir ahlak üzeresin." (Kalem, 68/4.) deyip ahlakını anlatır; kimi zaman da "Andolsun size kendi içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya düşmeniz ona çok ağır gelir. O, size çok düşkün, müminlere karşı çok şefkatli ve çok merhametlidir." (Tevbe, 9/128.) diyerek o yüce Peygamber'in (s.a.s.) bize düşkünlüğünü, merhametini anlatır. "Biz seni ancak bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderdik, fakat insanların çoğu bilmez." (Sebe, 34/28.) ayetinden hareketle, diğer peygamberler gibi iyiliklere yönelmemiz, kötülüklerden sakınmamız adına, biz insanlar için müjdeleyici, uyarıcı olduğundan bahseder. O konuştuğunda hep Kur'an'dan konuşur ki bunun da en beliğ örneği şu ayettir: "...İşte bu Kur'an bana, onunla sizi ve eriştiği herkesi uyarayım diye vahyolundu..." (Enam, 6/19.) Yine Allah (c.c.) Kur'an-ı Kerim'de Peygamber Efendimiz'i (s.a.s.) bizler için Allah'ın yoluna çağıran bir davetçi ve yolumuzu aydınlatan bir kandil (Ahzab, 33/46.), insanların iyiliğine yönelik öğüt ve nasihatler veren "öğüt verici"(Gaşiye, 88/21.) olarak nitelendirir. Bu öğütlerden nasibini alamayanlara, "Mümin olmuyorlar diye âdeta kendini helak edeceksin." (Şuara, 26/3.) ayetinde belirtildiği üzere çok üzülen Hz. Peygamber için Allah (c.c.): "Andolsun, Allah'ın Resulü'nde sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır."(Ahzab, 33/21.) diyerek biz Müslümanlara en güzel temsil olduğunu özellikle vurgular ve "O, Allah'ın Resulü ve nebilerin sonuncusudur."(Ahzab, 33/40.) ayetiyle de İslam'ın onunla kemale ve hitama erdiğini söyler.

Yüce Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de bizlere rehberler, rol modeller olması amacıyla, yine bizden biri olan peygamberlerin hayatlarından örnekler anlatıyor. Kur'an-ı Kerim'de İnananlar için en güzel örnek olarak tanıtılan (Ahzab, 33/21.) ve tüm yaşantısını Kur'an temeline oturtmuş olan Sevgili Peygamberimiz'in beşer ve peygamber kimliğini nasıl okumalıyız?

> **Peygamber'e inanmak demek, imanı pratiğe geçirmek demektir. İşte böylece Kur'an ve sünnetin bütünlüğü İslam'ı oluşturur. İnsanlığın kurtuluşu için teori ile pratiği buluşturmak lazım.**

Zaten Peygamberimizin kendisi söylüyor: "Ben de ancak sizin gibi bir insanım, (Ne var ki) bana, 'Sizin ilahınız ancak bir tek ilahtır.' diye vahyolunuyor..." (Kehf, 18/110.) Kelimeişehadette diyoruz ki: "Ben şehadet ederim ki (yani görmüş gibi bilirim ve bildiririm ki) Allah'tan başka ilah yoktur ve yine şehadet ederim ki Hz. Muhammed O'nun kulu ve elçisidir." Hz. Muhammed, ins ve cinin peygamberidir. Sıradan bir insan değildir ve son peygamberdir. Cenab-ı Hak onu Kur'an-ı Kerim'de övüyor. Hangi ayeti açarsanız orada muhatap olarak Hz. Peygamber (s.a.s.) karşımıza çıkar. Beşerdir; şayet melek cinsinden olsaydı o zaman beşere/insan türüne nasıl bir din öğretecekti? Beşerin yönetilebilmesi, o gönderilen dinin anlaşılabilir

olması için bir beşerle gönderilmesi uygun olacaktı. Din beşer üstü değildir. Çok rahat yaşanabilen, uygulanabilendir. Bir beşerin hangi yükü taşıyabileceğini en iyi bilen yine beşerdir. İnsan takatinin nasıl yük kaldırabileceğini beşerî cihetiyle en iyi bilen Hz. Peygamber'dir. Hz. Peygamber bir dini yaşamışsa beşer olarak önce kendisi yaşamıştır, bu yaşanabilir dini insanlığa tebliğ etmiştir ve onun yaşanabilir bir sistem olduğunu insanlığa temsil olarak da göstermiştir. O vahiy alır, Allah'tan aldığını bize bildiren bir elçidir, bir resuldür. Allah ile kul arasında beşerlik sıfatını kullanmak suretiyle Allah'tan aldığını beşere intikal ettirir. Peygamber kimliği ile vahiy alır ve onu beşer kimliğiyle yaşar. Cenab-ı Allah, Kur'an-ı Kerim'de: "...İnsanlara, kendilerine indirileni açıklaman ve onların da (üzerinde) düşünmeleri için sana bu Kur'an'ı indirdik." (Nahl, 16/44.) buyurarak peygamber kimliğinden de bizim anlamamız gereken Kur'an-ı Kerim'in beyanı olmasıdır.

Kur'an-ı Kerim'i kabul ediyorsak Hz. Peygamber'i yani sünneti kabul etmemek olmaz. Kur'an-ı Kerim; kadîm olan Zat'ın, kadim olan sıfatlarının bize olan tecellisidir. O, bize uzatılan ve sımsıkı sarılmamız gereken ilahi bir iptir.

Kur'an ve sünnetin tüm zamanlara seslenen evrensel mesajı konusunda neler söylersiniz?

Kur'an-ı Kerim, Cenab-ı Allah'ın kadim sıfatıdır. Mutezile ile Ehlisünnet arasındaki önemli bir tartışma konusudur: "Kelam mahluk mudur, kadim midir?" Bizce de kelam kadimdir ve mutezile de burada yanılmıştır. Anadolu'da da Kur'an-ı Kerim'in ismi "Kelam-ı Kadim"dir. O ismin kullanılmasıyla dahi âdeta Mutezile'ye bir cevap verilmiştir. Kur'an-ı Kerim, Cenab-ı Hakk'ın ilim ve kelam sıfatının bize fazlasıyla yeteceği kadar olan kısmının iki kapak arasına tecelli etmesi, Hz. Peygamber'e bildirilmesidir. Bunda amaç bizi irşat etmek ve hak yola sevk etmektir. İnsanlığı insanca yaşatmak için bu iki sıfattan bize intikal eden kısmıdır Kur'an-ı Kerim. Evrensel olması ve her devirde bu özelliğini koruyor olması, onun kadim olmasındandır. Allah'ın sıfatları kadimdir, sıfatlar zatı ile kaimdir ve ebedîdir. O zaman Allah'ın zatıyla kaim olan bu iki sıfatın iki kapak arasındaki tecellisi kadim ve evrenseldir. Ezelî ve ebedî olan bu kelama asla ne mekân ne de zaman biçilir. Sünnet de ışığını, kaynağını Kur'an'dan aldığı için o da evrensel olacaktır. Çünkü onun ilk muhatabı, ilk müfessiri, ilk yaşayanı odur. Hz.

Peygamber'i (s.a.s.) devre dışı bıraktığınız vakit, Kur'an'ı hayata geçiremezsiniz. Hz. Peygamber'in uygulamaları olmasaydı ya da genel ifadeyle sünneti olmasaydı ibadetlerimizi nasıl yapacaktık? Dolayısıyla muamelatı en iyi öğrenebileceğimiz zat Hz. Peygamber'dir. Kur'an-ı Kerim'i kabul ediyorsak Hz. Peygamber'i yani sünneti kabul etmemek olmaz. Kur'an-ı Kerim; kadîm olan Zat'ın, kadim olan sıfatlarının bize olan tecellisidir. O, bize uzatılan ve sımsıkı sarılmamız gereken ilahi bir iptir.

Bizler, sünneti hayatlarımıza nasıl taşıyabiliriz? Peygamberimizin güzel ahlakını ve yolunu hayatımıza tatbik etme konusunda neler önerirsiniz?

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) güzel ahlakını ve yolunu hayatımıza tatbik etme konusunda yapmamız gereken ilk iş, onu tüm incelikleriyle tanımaktır. Zaten tanıdıkça onu seveceğiz, sevdikçe hayatımızı onun hayatı gibi olması adına güzelleştireceğiz. Onu sevdikçe her zaman ve her yerde ondan bahsetmek, hem işlerimizi hem hayatımızı bereketlendirir ve hem de insanlarla olan muhabbetimizi artırır. Zaten insan bunları gördükçe ona yönelim yöneliş çok çok artacak. Dolayısıyla da iyi ve güzel niyetli Müslümanlar, sünneti her zaman yaşayarak kendi zamanlarına ve sonraki zamanlara taşıyacak. Gaflete düşmemiş ya da herhangi bir ihanet şebekesinin ağına kapılmamış olan Müslümanlar, o Muhammedî ruhu her daim yüreklerinde taşırlar ve asla soğumasına da müsaade etmezler.

Sünneti göz ardı ederek Kur'an yorumlanıp anlaşılmaya çalışılsa, karşı karşıya kalınacak problemler nelerdir?

Sünneti göz ardı etmek suretiyle, Kur'an'ı yorumlamaya çalışmak mümkün değildir. Böyle bir yolu benimseyen kimseler, iman ederler ama iman ettikleri İslam'ı bilmezler, bilemezler. İnandıklarını ve yaşadıklarını söyledikleri İslam, şekil değiştirir. Aslında o insanlar bir kimlik değişikliğine gitmiş oldukları hâlde bunu fark edemezler. Kur'an isminin o haşmetine sığınarak yanlış bir iş işlemiş olurlar ki bunu da Müslüman camiaya kimsenin dayatmaya hakkı yoktur. Kur'an'ın ismine sığınarak İslam'ın, -tabiri caizse- dalını budağını kırmış olurlar. Bir Müslüman'ın da buna rıza göstermesi mümkün değildir. ■

İyi ve güzel niyetli Müslümanlar, sünneti her zaman yaşayarak, bunu kendi zamanlarına ve sonraki zamanlara taşıyacak. Gaflete düşmemiş ya da herhangi bir ihanet şebekesinin ağına kapılmamış olan Müslümanlar, o Muhammedî ruhu her daim yüreklerinde taşırlar ve asla soğumasına da müsaade etmezler.

Prof. Dr. Nasrullah Hacımüftüoğlu, 25 Aralık 1944 tarihinde Çaykara'nın Karaçam köyünde dünyaya geldi. Babasından ve çevrede tanınmış âlimlerden özel dersler okudu ve teamül hâlindeki program ve nüshaları ikmal ederek 1965 yılında "Dini İlimler" den icazet aldı. Trabzon İmam-Hatip Lisesinden mezun oldu, 1974-1975 öğretim yılında İstanbul Yüksek İslam Enstitüsünde (bugünkü Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi) eğitimini tamamladı. Ardından 1975 yılında Erzurum İmam-Hatip Lisesi meslek dersleri öğretmenliğine tayin edildi. Aynı yıl Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesine intisap etti. 1987 yılında doktor, 1996 yılında doçent, 2002 tarihinde de profesör oldu. Dört kitabı, bilimsel dergilerde makaleleri, katıldığı ulusal ve uluslararası sempozyumlarda sunduğu tebliğleri, çeşitli ansiklopedilerde maddeleri yayımlandı. Haziran 2012 tarihinden itibaren Erzincan Üniversitesi İlahiyat Fakültesine intikal etti. Burada bir yıl Öğretim Üyeliği ve Temel İslam Bilimleri Bölümü Başkanlığı yaptı. 2013 yılında Bayburt İlahiyat Fakültesi Dekanlığına atandı. Hâlen bu Fakültenin Temel İslam Bilimleri Tefsir Anabilim dalında Öğretim Üyesi ve Fakültenin dekanı olarak görev yapmaktadır.

AFFET Kİ
AF KAPISI AÇILSIN

Ayşeli POLAT
Isparta İl Vaizi

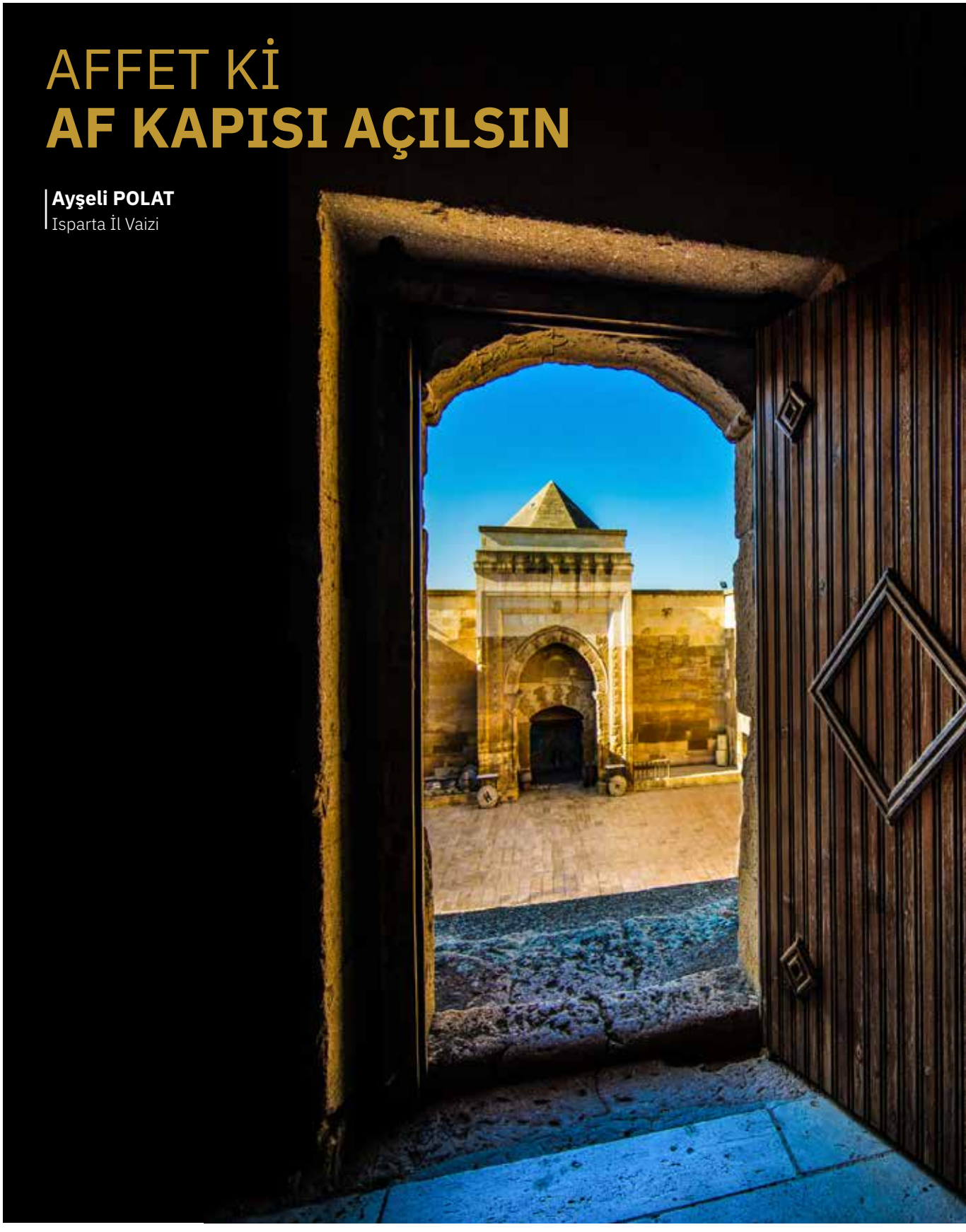

Zazadin Kervansarayı | Konya

Hayat, inişli çıkışlı bir merdiven bizler için. Bir ânımız bir ânımıza uymuyor. İmtihan sırrı tecelli etsin diye nefes alıp verdiğimiz sürece her şeye şahit oluyoruz. Ayaklarımızın yerden kesildiği mutluluklarımız da oluyor, bizi derin hüzünlere gark eden üzüntülerimiz de... Bazen cennet bahçesinde dolaşır gibi huzurluyuz, sevdiklerimize huzur saçıyoruz kucak kucak... Kusurlarımız da oluyor, bize karşı işlenen kusurlar da... Lakin kusur işlediğimizde, hoş görülmeyi ve affedilmeyi beklerken bize karşı işlenen kusurlar hususunda katı davranıp hoşgörüsüz olabiliyoruz. Oysa yaptığımız hatalar için af kapılarının sonuna kadar açılmasını istiyorsak affedici olmalı, hoşgörü kanatlarımızı bütün kusurları ihata edecek şekilde açabilmeliyiz. Nefsimizin fısıltılarını dinleyip mümin kardeşimize kin duymayı bir tarafa bırakıp Efendiler Efendisi'nin yolunu yol ittihaz edebilmeliyiz.

Gelin hep birlikte gözlerimizi kapatalım ve hayalen 1400 küsur sene evveline gidelim. Gelin asrısaadete doğru seyahat edelim. Biri var o devirde... Hz. Hamza'nın Bedir savaşında öldürdüğü Tuayme'nin kardeşinin oğlu olan Cübeyr bin Mutim'in kölesi, ok ve mızrak atmada mahir biri... Cübeyr'in "Uhud savaşında Hamza'yı öldürürsen seni azat ederim!" diye kandırdığı, Ebu Süfyan'ın hanımı Hind'in de babasının ve amcasının intikamını almak için türlü vaatlerde bulunduğu biri... Uhud'da taş arkasına pusuya yatıp mızrağını atarak Hz. Hamza'yı şehit eden, Hind'e müjdeyi verip hayal ettiği dünyalıklara kavuşan biri...

Ona Hz. Hamza'yı öldürmek yetmemişti anlaşılan... Özgür olma hayali ve daha çok hediye alma hırsı ile göğsünü yarıp ciğerini çıkarmış ve Hind'e takdim etmişti. Hind'in yüreği katran rengi intikamla doluydu.

Allah Resulü (s.a.s.) savaş sonunda şehitler arasında dolaşırken, amcasının feci hâlini görünce dayanamamış; âdeta kalbinin parçalandığını hissetmişti. Gözleri yaşlı Yüce Peygamber, şunları söylemekten kendisini alamadı: "Ey Allah Resulü'nün amcası! Ey Allah ve Resulü'nün arslanı Hamza! Ey hayırlar sahibi Hamza! Ey Allah Resulü'ne bütün varıyla hami olan Hamza! Allah sana rahmet eylesin! Eğer yas tutmak gerekseydi senden sonra sevinmeyi terk edip yas tutardım..." (Tabakât, 3: 13-14.)

Hz. Hamza'nın katili idi. Göz önünde olamazdı. Hicretin sekizinci yılında, Mekke fethedildiği gün Mekke'den kaçıp bir müddet uzak yerlerde kaldı. İslam Ansiklopedisi Vahşî b. Harb maddesinde anlatıldığına göre: "Resulüllah'ın huzuruna çıktığında veya onun kendisine haber gönderip İslam'a girmesini istediğinde Vahşî, günahkâr olduğunu söyleyerek tereddütlerini ifade edince Resul-i Ekrem, 'Kim de tövbe eder ve salih amel işlerse işte o, Allah'a tövbesi kabul edilmiş olarak döner.' (Furkan, 25/71.) ayetini okumuştur. Bunun üzerine Vahşî, 'Ey Allah'ın Resulü! Ben neredeyse küfre denk bir günah işledim.

Allah bunu da hasenata çevirir mi?' diye sormuş, Resulüllah da 'Şüphesiz Allah kendisine ortak koşulmasını bağışlamaz. Bunun dışındaki günahları, dilediği kimseler için bağışlar...' (Nisa, 4/116.) ayetiyle cevap vermiştir. Bununla da tatmin olmayan Vahşî, 'Burada Allah'ın dilediğini affedeceği bildiriliyor, beni bağışlamayı diler mi dilemez mi bilmiyorum.' deyince, Hz. Peygamber, 'Ey kendilerinin aleyhine aşırı giden kullarım! Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Şüphesiz Allah bütün günahları affeder. Çünkü O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.' (Zümer, 39/53.) ayetini okuyarak Vahşî'nin bütün endişelerini gidermiş, bunun ardından Vahşî İslam'a girmiştir."

Fakat amcasının parçalanmış vücudu gözlerinin önünden gitmiyordu. "Benim gözüme biraz az görün. Seni görünce amcamı hatırlıyor, dayanamıyorum. Elimde olmadan üzülüyorum." buyurdu. Vahşi de Resulüllah'ın emrine uyarak, vefat edene kadar gözüne görünmedi. Mahcup, başı önünde Resulüllah'ın "Artık gözüme görünebilirsin." sözünü duymak için bir ömür bekledi. Aynı mızrak ve aynı okla peygamberlik iddiasında bulunan Yalancı Müseyleme'yi öldürüp Hz. Osman zamanında vefat etti.

Şöyle bir düşünelim... Biz, bir ömür aynı yastığa baş koyduğumuz can yoldaşımızın bir tek hatası yüzünden gönlünü paramparça ederken, evladımızın toyluklarını affedemezken, kardeşlerimize üç kuruş fazla verdi diye ana babamıza kırılırken; O Resul (s.a.s.) en sevdiği amcasını öldüren Vahşî'yi affediyor. Bu nasıl bir yüce gönüllülüktür ki affetmekle kalmıyor, amcasının acısını içine gömüp onu bizim gözümüzde "Vahşî Radıyallahu anh" diyeceğimiz bir statüye yükseltiyor.

Yazık bize... Allah'ın rahmetinden, merhametinden, mağfiretinden bahsedip iş başa düşünce nefsimize yeniliyoruz. Konuşmaya gelince Müslümanlığı kimseye bırakmıyor, amele gelince kibir denizinde boğuluyoruz.

Peki ya Hind? Hz. Hamza'nın vücudunu paramparça eden, Uhud şehitlerinin organlarıyla kolye yapan Hind? Ona nasıl davranıyor? Hind imana yürüyünce "Gelme." demiyor, "Sen amcamın ciğerini dişleyen bir yamyamsın." demiyor, "Bu kirlenmiş ağzına Kelime-i Tevhid'i nasıl alırsın?" demiyor, "Bu kadar günah kirini hangi su temizler?" demiyor. Affediyor...

Tıpkı Taif'te ayağından kan çıkana kadar taşlayanları affettiği gibi... Allah Resulü, bu zorlu ânı daha sonraları şöyle anlatmıştı: "Bir ara başımı yukarı kaldırdığımda, beni gölgelendirmekte olan bir bulut gördüm. Baktım ki içinde Cebrail var. Bana seslendi ve şöyle dedi: 'Şüphesiz Allah, kavminin sana söylediklerini ve seni (korumayı) reddettiklerini duymuştur. Onlar hakkında kendisine dilediğini emretmen için sana dağlar meleğini göndermiştir.' Bunun üzerine dağlar meleği bana seslendi, selam verdi ve şöyle dedi: 'Ya Muhammed! Ne dilersen olacaktır. İki dağı onların üzerine kapamamı dilersen (yaparım).'" Fakat çektiği bu kadar eziyete rağmen Rahmet Elçisi'nin dudaklarından yalnızca şu cümleler dökülmüştü: "(Hayır.), Bilakis ben Allah'ın, onların soyundan yalnız Allah'a kulluk eden ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan kimseler çıkarmasını dilerim." Nitekim Allah Resulü'nün bu duası kabul olmuş, Yüce Allah'ın ona Mekke'nin fethini nasip ettiği günden itibaren Arap yarımadasında yaşayan müşrik topluluklar akın akın İslam'a yönelmişlerdi. (Buhari, Bed'ü'lhalk, 7; Müslim, Cihad ve Siyer, 111; Nasr, 110/1-2.)

Peki ya dualarında Allah'a layık kul, Resul'e layık ümmet olmayı dileyen bizler, Allah'ın ve Resulü'nün (s.a.s.) boyasıyla boyanıp ahlakıyla ahlaklanabiliyor muyuz? Daha ne kadar nefsimize hizmetçi olacağız? Kâinatın yaratıcısının ve O'nun habibinin affediciliği aşikâr ve kesinken biz nasıl bizden af dileyeni huzurdan kovuyoruz? Nasıl oluyor da Vahşî'nin sorusuna üç ayet ile cevap veren hassas bir dine inandığımızı söyleyip karşımızdakinin yakarışlarına tenezzül edip cevap vermiyoruz? Kendi

hatalarımız boyumuzu aşmışken gönül bağı kurduğumuz dostlarımızı nasıl tek kalemde siliyoruz?

Yazık bize... Allah'ın rahmetinden, merhametinden, mağfiretinden bahsedip iş başa düşünce nefsimize yeniliyoruz. Konuşmaya gelince Müslümanlığı kimseye bırakmıyor, amele gelince kibir denizinde boğuluyoruz.

Hatırlayalım... Aczimizi itiraf ederek secdeye kapanıp gözyaşıyla seccademizin ıslandığı günleri... Merhamet dilediğimiz, "affet" diye dua dua yalvarıp yemeden içmeden kesildiğimiz günleri... Boyun büküp "Senden gayri Rabbim yok." diyerek af dilediğimiz demleri... Günahlar ummanından selamet sahiline çıkmak için af gemisinin yolunu gözlediğimiz günleri... Af kapısında günlerce bekleyip tokmağa defalarca vurduğumuz günleri... Her tövbeyle pir u pak olduğumuz günleri...

Affedelim ki affa mazhar olalım. Merhamet edelim ki Hak'tan merhamet görelim. Sevelim ki sevilelim. Unutmayalım ki af kapısı, affedenlere açılır.

Bu yüzden; affedelim ki affa mazhar olalım. Merhamet edelim ki Hak'tan merhamet görelim. Sevelim ki sevilelim. Unutmayalım ki af kapısı, affedenlere açılır. ■

İNSANA ARADIĞI ŞEYE BAKARAK DEĞER BİÇİLİR

Dr. Abdülkadir ERKUT
DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının, O'na yaklaşmaya vesile arayın ve O'nun yolunda cihat edin ki kurtuluşa eresiniz."

(Maide, 5/35.)

Maide suresinde Yahudilerin peygamberlerine eziyet ettikleri, onlara kaba davrandıkları: "Biz Allah'ın oğulları ve sevgili kullarıyız." diyerek atalarının amelleri ile iftihar ettikleri bildirilmiştir. Öte yandan Hz Muhammed (s.a.s.) ve müminlere ettikleri ihanet, kurdukları tuzak ile Allah'ın onların bu tuzaklarına mani oluşu hatırlatılmıştır. Bu suretle Yüce Allah, Yahudilerin isyankârlıklarındaki cüretlerine dikkatleri çekmiştir. Aşağıdaki ayette ise müminlere, onların bu davranışlarının aksine isyandan sakınmalarını, itaate koşmalarını emretmiş; atalarının amelleri ile övünmeyi bırakıp kendi amellerine bakmaya davet etmiştir. (Razi, Tefsir, XI, 348.) Bahsi geçen ayeti kerimenin meali şöyledir:

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının, O'na yaklaşmaya vesile arayın ve O'nun yolunda cihat edin ki kurtuluşa eresiniz." (Maide, 5/35.)

Ayet-i kerimede, iman edenleri kurtuluşa, selamete ve bahtiyarlığa ulaştıracak yolun üç adımdan meydana geldiği ifade edilmiştir ki bu yolun ilk adımı takvadır. Takva, günahları terk etmek, haramlardan uzak durmak, Allah'ın gazabından sakınmaktır. Takva bir kaledir; bu kale sayesinde mümin kendini şerlerden korur, günahlardan uzaklaşır. Allah'ın gazabını celbedecek şeylerden sakınır. Bu takdirde kalbi, Allah'ı zikre yönelir, O'nun, içinden geçenler dâhil her şeyi bildiğini, varlığın gerçek sahibi olduğunu idrak eder. Takva sayesinde Allah'ın murakabesini hisseder hâle gelen kişi kurtuluş yolunda ikinci adımı atar: O'na yaklaşmaya vesile arar.

> **Takva bir kaledir; bu kale sayesinde mümin kendini şerlerden korur, günahlardan uzaklaşır. Allah'ın gazabını celbedecek şeylerden sakınır.**

"Yakınlık" anlamına gelen vesile, Allah'a yaklaştıracak, O'nun rızasına ulaştıracak salih ameller işlemektir. İlimle, ibadetle, erdemli davranışlarla ve salih amellerle Allah'a yaklaşmaya çalışmaktır. Salih amel, Allah'ın emir ve yasaklarına riayetten başlayarak hayatın her alanını kapsayacak kadar geniş boyutludur. Cenab-ı Hak kullarını ısrarla salih ameller işlemeye teşvik etmiş ancak salih amelleri hazır bir liste olarak önlerine koymamıştır. Bunun anlamı, emir ve yasaklarına riayet etmeye ilaveten salih amelleri arayıp bulmaya ve onları işlemeye teşvik etmektir.

Vesile, isteyerek, severek Allah'a yönelip itaat etmek, O'na

itaati arzu etmektir. O'nun rızasını istemek ve rızasına nail olmak için O'na kendisi ile yaklaşacağı ameller aramaktır. Çünkü vesile kelimesinde isteyerek itaat etme anlamı vardır. (İsfahani, el-Müfredat, I, 871.)

Vesile kelimesinin ikinci anlamı cennette Allah Resulüne has bir makamdır. Hz. Peygamber ümmetini, bunun için kendisine dua etmeye teşvik etmiştir. (Buhari, Ezan, 8.) Vesile'nin bu manası da kelimenin kökündeki, taatlerle Allah'a yaklaşma manası ile uyumludur. (Ebu Zehre, Zühretü't-Tefasir, IV, 2162.)

Bazı âlimlere göre vesile, muhabbet anlamına gelmektedir. Ayet, kulu Allah'a muhabbetini izhar etmeye davet etmektedir. Bazılarına göre de vesile, ihtiyaç anlamınadır. Kul ihtiyacını göklerin ve yerin anahtarları elinde olan Allah'tan istemeli; O'ndan başkasına yönelmemelidir. "Vesile"nin anlamına dair zikredilen bu görüşler de kelimenin asıl anlamı ile irtibatlıdır. Ayet-i kerimede yer alan vesile kelimesi, sonraki dönemlerde yazılan tefsirlerde "tevessül" kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Salih amellerle ve yaşamakta olan salih bir kişinin duasıyla tevessül caiz kabul edilmekte, Allah'tan başkasından isteme şeklinde bir davranış caiz görülmemektedir. (Fetvalar, DİB Yayınları, s. 406.)

Allah'a yaklaşmak için vesile arama emri, hayırlı ameller işlemek için koşma, bu yolda birbiri ile yarışma manasını içermektedir. Allah böyle davranan kullarını çeşitli ayetlerde övmüştür. (Enbiya, 21/9; Âl-i İmran, 3/114; Müminun, 23/61.) Ayrıca cümlenin yapısında (car-mecrurun takdiminde) başkasını değil Allah'ı istemeye vurgu vardır. Ondan başkasına, ancak O'nun rızasını arama amacıyla yaklaşılır. Çünkü gerçek anlamda fayda verecek yakınlık, O'na olan yakınlıktır.

> **Kur'an, insanı, bakışlarını sonsuz bir ufka doğru yönlendirmeye davet etmektedir. Bu takdirde anlam arayışına doğru cevabı bulabilecek, bütün çaba ve gayretleri bu ufka bakarak anlam kazanacaktır.**

Kurtuluş, selamet ve bahtiyarlık yolunun üçüncü adımı, Allah yolunda cihat, O'na itaat uğruna çaba göstermektir. Nehyedileni terk etmek, emredileni yapmak nefis için bir meşakkattir. Çünkü nefis dünyaya ve maddi lezzetlere çağırır. Vahiy ile aydınlanmış akıl ise Allah'a kulluk ve taate davet eder. Bu ikisi arasında bir zıtlık vardır. Böyle olunca, "O'na yaklaşmaya vesile arayın." emrinin arkasından "O'nun yolunda cihat edin." denilmiştir. Cihadın bir boyutu, nefse galip gelme, şeytanın vesveselerine karşı koyma konusunda gösterilen çabadır. Diğer boyutu ile cihat, hayrı teşvik etmek, şerri defetmek, zulme mani olmak, adaleti ikame etmek ve faziletli bir toplum meydana getirmek için çaba göstermektir.

Kurtuluş, selamet ve bahtiyarlık yolunu oluşturan bu üç adımdan umulan netice, felahtır. Felah, her istediğini elde etmek ve her korkudan kurtulmak demektir. Ebedî saadet ve sürekli nimettir. Felah, dünya ve ahirette insanın elde edeceği her türlü iyiliği ifade eden en kapsamlı kelimedir. Mutlak olarak söylendiğinden de anlaşılmaktadır ki ayetteki müjde, hem dünya hem de ahiret iyiliğine şamildir.

Hayat, sürekli bir devinim içinde seyretmektedir. İnsanın hayatı boyunca gösterdiği bunca çaba ve gayretin amacı, maddi ve dünyevi istekleri elde etmekten mi ibarettir? Böyle olmadığı içindir ki insanoğlunun her zaman anlam arayışı ile ilgili bir gündemi olmuştur. Maddi hazlar, dünyevi idealler, seküler kavramlar ile hayatı anlamlandırma çabası bir yere kadar çare olmaktadır. Bu pansuman tedbirler, sonsuzluğa âşık insanın kalbindeki fanilik yarasına nereye kadar merhem olabilirler ki! Kur'an, insanı, bakışlarını sonsuz bir ufka doğru yönlendirmeye davet etmektedir. Bu takdirde anlam arayışına doğru cevabı bulabilecek, bütün çaba ve gayretleri bu ufka bakarak anlam kazanacaktır. Bu da Allah'ı aramak, O'nun rızasını elde etmeye vesile olacak ameller peşinde koşmaktır. Bu arayıştır insanı gerçek anlamda felaha ulaştıran! Ve de, eskilerin dediği gibi "İnsana, aradığı şeye bakarak değer biçilir." ■

GÜZEL AHLAK: İMANI KEMALE ERDİREN VASIF

Halil KILIÇ
DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

لَيْسَ الْمُؤْمِنُ بِالطَّعَّانِ وَلاَ اللَّعَّانِ وَلاَ الفَاحِشِ وَلاَ البَذِيءِ.

"Mümin; tan edip ayıplayan, lanet eden, çirkin söz söyleyen ve hayâsız bir kimse değildir."

(Tirmizi, Birr ve Sıla, 48; Müsned-i Ahmed, VI, 390.)

Din, dünya hayatında insanın kendisiyle, Rabbiyle ve bütün mahlûkatla olan iletişimini düzenleyen ilahi kurallar bütünüdür. İnsanın hem dünyada hem de ahirette mutlu ve huzurlu bir yaşam sürmesini amaçlamayan bu ilahi kuralları üç başlık altında toplamak mümkündür: iman, ibadet ve ahlak. Aralarında kopmaz bir bağ bulunan bu üç başlığa dair dinin pek çok emir, yasak ve tavsiyeleri bulunmaktadır. Özellikle de iman ve ibadetin pratik bir sonucu olan ahlak, dinin özünü teşkil etmektedir. Nitekim "Ben güzel ahlakı tamamlamak için gönderildim." (Muvattâ, Husnü'l Huluk, 8; Müsned, XIV/513) hadisinde, Hz. Peygamber'in (s.a.s.) gönderiliş gayesi olarak ahlaka vurgu yapılmaktadır.

İşte yukarıdaki hadis, İslam ahlakıyla imanlarını süslemeleri ve kemale erdirmeleri noktasında Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Müslümanlara verdiği pek çok eşsiz mesajdan sadece bir tanesidir. Hadiste insanlar arasında kin ve nefret tohumları ekecek olan özellikle de dilden kaynaklı olumsuz tutumların Müslümanda bulunamayacağı etkili bir biçimde ortaya koyulmuş ve müminde bulunmaması gereken dört hususa yer verilmiştir. Buna göre mümin:

Tan edici değildir

Hadiste zikri geçen "tan edici" ifadesinden maksadın insanları sürekli ayıplayan kişi olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca tan etmek, başkalarının onur ve haysiyetine dil uzatmak, onları karalamak veya kınamak anlamlarına da gelmektedir. Oysa akıllı mümin, eksik ve kusurlarından dolayı başkalarını ayıplamak, karalamak veya kınamak yerine kendi eksiklerine bakmalı; Hz. Peygamber'in (s.a.s.) "Akıllı kişi kendini hesaba çeken ve ölümden sonrası için çalışandır." (Tirmizi, Sıfatu'l-Kıyâme, 25.) buyruğundan hareketle kendi ayıp ve kusurlarıyla ilgilenmelidir. Bu noktada mümince duruş, Mevlâna'nın "Başkalarının kusurunu örtmede gece gibi ol." düsturuna sarılmakla olacaktır.

> **İmanın en güzel tezahürü olan hayâ, insana insan olduğunu hatırlatan, onu irade sahibi olmayan diğer canlılardan ayıran en önemli haslettir.**

Lanet edici değildir

Allah'ın bağış ve merhametinden uzak bırakılmayı ifade eden lanet kavramı, bir önceki maddede yer alan tan etmekten daha kötü bir davranıştır. Zira bir kimsenin, mümin kardeşine lanet etmesi, onun Allah'ın rahmetinden uzak olmasını istemesi anlamına gelmektedir. Oysaki müminlerin, kendileri için sevip istedikleri şeyleri mümin kardeşleri için de istemeleri icap ederdi. Yine

müminlerin, bir bedenin uzuvları mesabesinde olup birini rahatsız eden şeyin diğerlerini de huzursuz etmesi gerekirdi. Bu duyguları taşımak bir yana, ilahi rahmeti bile mümin kardeşine çok görmek, onu diri diri ateşe atmaktan pek de farklı değildir. Tam bu noktada Peygamberimizin "Mümine lanet etmek onu öldürmek gibidir." (Müslim, İman, 110.) sözü çok daha anlaşılır hâle gelmektedir. Çünkü bir kişiyi öldürmek onun dünyevi nimetlerden nasıl mahrum olmasına neden oluyorsa lanet okumak da müminin uhrevi nimetlerden mahrum olmasını temenni etmek olduğundan onu öldürmekle eş tutulmuştur.

Lanetin müminlere yönelik olması yanlış olduğu gibi diğer insanlara hatta tüm canlılara yönelik olması da aynı şekilde yanlıştır. İstisnai bazı hâlleri bir tarafa koyacak olursak gayrimüslim biri için lanet yerine hidayet ve istikamet talebinde bulunarak ebedî âlemde onun da sonsuz rahmetten nasibdâr olmasını arzulamak, yüce gönüllü müminlere daha çok yaraşır bir davranış olacaktır.

Dili hayâsız değildir

Hadiste zikri geçen "fâhiş" kelimesinden maksadın yalan, alay, sövme, hakaret etme gibi dilden sadır olan her türlü çirkin sözler olduğu ifade edilmiştir. Üç günden fazla küs durmaları helal olmayan müminlerin kırgınlığa ve küskünlüğe yol açacak ve aralarındaki gönül köprülerini yok edecek her türlü yalandan, alaydan, kaba ve çirkin sözden uzak durmaları İslam ahlakının olmazsa olmazlarındandır. Müminler, "Sağında ve solunda, onunla beraber oturan iki alıcı melek, yanında hazır birer gözcü olarak söylediği her sözü zapt ederler." (Kaf, 50/17-18.) ayetini kendilerine rehber edinip ağızlarından çıkan her bir sözün huzur-i divanda hesabı olduğu bilinciyle yaşarlar ve bilerek veya bilmeyerek ağızlarından Hakk'ın razı olmayacağı hiçbir şey çıkmaması için gayret sarf ederler.

> **İman ve ibadetlerle kuşanan mümin bir bireye düşen en temel vazife, hem dinde kardeşi olan kişilerle hem de hilkatte (yaratılışta) dengi olan bütün insanlarla iletişiminde ve etkileşiminde İslam'ın özü olan güzel ahlaktan ve ahlaki değerlerden uzak olmamaktır.**

Davranışları hayâsız değildir

Bundan önceki üç madde, müminin sözlü davranışlarında dikkat etmesi gereken hususlarla alakalı iken bu son madde (el-bezî'), söz ve eylemlerinin tamamını kapsayan ve "hayâ" olarak çevrilmesi daha uygun olan bir kavramdır. İmanın en güzel tezahürü olan hayâ, insana insan olduğunu hatırlatan, onu irade sahibi olmayan diğer canlılardan ayıran en önemli haslettir. Bu hasleti kaybeden toplumlarda ahlaksızlık kasırgaları bütün sınırları yok etmekte; hayâ duygusunu yitiren insan da yaratılış gayesine aykırı pek çok eylem ve söylemde bulunabilmektedir. Bundan dolayıdır ki Hz. Peygamber (s.a.s), "İnsanların tâ ilk nübüvvet (peygamberlik) mesajından öğrenegeldikleri bir şey de şudur: Eğer utanmazsan dilediğini yap!" (Buhari, Edeb, 78.) buyurmuş ve hayânın kötülükler/ahlaksızlar karşısında en önemli perde olduğuna işaret etmiştir.

Öyleyse iman ve ibadetlerle kuşanan mümin bir bireye düşen en temel vazife, hem dinde kardeşi olan kişilerle hem de hilkatte (yaratılışta) dengi olan bütün insanlarla iletişiminde ve etkileşiminde İslam'ın özü olan güzel ahlaktan ve ahlaki değerlerden uzak olmamaktır. Bu noktada mümin, muhatabı her kim olursa olsun diline ve bütün bedenine hayâyı egemen kılarak hayatının her alanında İslam ahlakını ve güzelliğini yansıtmaya çalışmalıdır.

Hadisten öğrendiklerimiz

1. Gerçek mümin, iman ve ibadetlerin yanı sıra güzel ahlak ve övgüye layık vasıflarla donanmış kişidir.

2. Ayıplama, kınama, lanet etme, yalan söyleme, sövme, alay gibi her türlü çirkin söz ve davranışlardan müminler uzaktır.

3. Mümin, her türlü davranışını Yüce Allah'ın gördüğünü, sağ ve sol taraftaki meleklerin kayıt yaptığını bilip hayâ zırhıyla imanını korumaya alan kişidir. ■

VEFATININ 69. YILI VESİLESİYLE **AHMET HAMDİ AKSEKİ'NİN EĞİTİMCİ KİŞİLİĞİ**

Dr. Mehmet BULUT
DİB Başkanlık Müşaviri

9 Ocak 1951'de görevi sırasında vefat eden üçüncü Diyanet İşleri Reisimiz Ahmet Hamdi Akseki (1887-1951), eskilerin ifadesiyle "yed-i tûlâ" bir şahıs, çok yönlü bir kişi. O bir âlim, bir profesör, bir müellif, bir eğitimci, üst düzey bir bürokrat, bir gazeteci... Tabii, bütün bu meziyetleriyle birlikte "Akseki" derken, haklı olarak unutulmaz bir Diyanet İşleri Başkanı akla gelir. O, bu makama, din ve diyanet hizmetlerinin hemen her kademesinde bulunarak geldi. Reisliğin kuruluşu sırasında Müşavere Heyeti azası,

sonra Reis Muavini, sonra da Reis. Ama o, ilk olarak meslek hayatına 1916'da din dersi muallimliğiyle başladı. Sonra Darülfünun'da öğretim üyeliği. Ve nihayet Şeriyye ve Evkaf Vekâleti Tedrisat Umum Müdürü; yani Din Öğretimi Genel Müdürü. Kanaatimce ilk Din Öğretimi Genel Müdürümüz o.

Akseki merhum, Şeriyye Vekâleti Tedrisat Umum Müdürü olduğu 1920-1924 yılları arasında, dönemin orta ve yüksek din öğretimi kurumları olan medreselerdeki eğitim öğretime bir çekidüzen vermek, bu müesseselere bir seviye kazandırmak için gecesini gündüzüne katarak çalıştı, bu alanda yaşanan problemlerin çözümü doğrultusunda raporlar hazırlayarak bağlı bunduğu vekâlete sundu. Milli Meclis hükümetleri de Akseki'nin hazırlanmasına öncülük ettiği nizamnamelere resmiyet kazandırdı, onları uygulamaya koydu. Akseki, imkânların çok sınırlı olduğu Milli Mücadele yıllarında, Anadolu'nun her tarafında yeni medreselerin açılmasına çalıştı.

Akseki'nin 1923 yılında hazırlayıp Şeriyye Vekâletine takdim ettiği raporlardan biri, "Yeni İslam Medreseleri Hakkında Mühim Bir Rapor" başlığıyla, dönemin güçlü süreli yayını Sebilürreşad dergisinde de yayımlandı. (c. 21, sy. 522, s. 11-16.) Söz konusu raporda, İkinci Meşrutiyetin ilanını müteakip medreselerde girişilen ıslahatın önemli olduğunu; ancak araya giren Birinci Dünya Harbi ile bir sonuca ulaşılamadığını belirten Akseki, bilahare ilk Büyük Millet Meclisi hükümetince İlmiye Medreseleri çerçevesinde yapılan çalışmalar ve bu kapsamda hazırlanarak 8 Mayıs 1921'de yürürlüğe konan Medaris-i İlmiye Nizamnamesi hakkında bilgi vermişti.

Raporunun bir yerinde, şeri ilimlerden hiçbirini feda edemeyeceğimiz gibi akli bilimleri ve çağdaş fen bilimlerini de ihmal edemeyeceğimizi; çünkü bunların hepsinin bizim malımız olduğunu altını çizerek ifade eden Akseki, eğitim müesseselerimizin buna göre dizayn edilmesini, müfredat programlarının buna göre yapılmasını önerir.

Arapçanın klasik usulde öğretildiği bir dönemde onun, "Arapçayı en kısa bir zamanda belleyebilmek için yeni usulde sarf, nahiv ve kıraat kitabı lazımdır." şeklindeki tespiti de önemlidir. Diğer bilim dalları için de aynı şeyin geçerli olduğunu ifade eden Akseki, önerisini İbn Haldun'dan bir iktibasla temellendirerek şöyle der: "İbn Haldun'un dediği gibi âlemde insanın tahsil edemeyeceği bir fen yoktur. Bir fen için senelerce emek sarf edip de yine ona ait esaslı bir fikir edinemeyenler, mutlaka kabiliyetsizlikle itham olunamazlar; bu, usul-i tedrisin yanlışlığından ileri gelmektedir. Bir fenni tahsil için en muvafık usul, evvela tahsili matlup olan fennin müttefikunaleyh olan mesailini sade bir şekilde bellemeli, saniyen muhtelifunfih olanları görülmeli, sonra da o fennin felsefesine, ihtilâfatın menşeine ve bu ihtilâfatın istinat ettiği edilenin tetkikine geçilmelidir. Binaenaleyh maksada göre medreselerde okutulması muktezi kitapların bir an evvel vücuda getirilmesi esbabı istikmâl olunmalıdır."

O bir âlim, bir profesör, bir müellif, bir eğitimci, üst düzey bir bürokrat, bir gazeteci... Tabii, bütün bu meziyetleriyle birlikte "Akseki" derken, haklı olarak unutulmaz bir Diyanet İşleri Başkanı akla gelir. O, bu makama, din ve diyanet hizmetlerinin hemen her kademesinde bulunarak geldi.

Alınacak tedbirlerle halkın din eğitimi kurumlarına olan sevgisinin boşa çıkarılmaması da onun bu raporundaki tavsiyeleri arasındadır. Aksekili şu vurucu cümlelerle söz konusu raporunu tamamlar: "Milletin hayatına taalluk eden mesail-i muazzama birkaç şahsın düşüncesiyle halledilemez. Şahsi kararlar şahısla beraber gider. Böyle meseleler, yakından alakadar olan bir heyet-i ilmiye tarafından müzakere ve münakaşa edildikten sonra bir karara raptedilmeli ve sonra kim gelirse gelsin o kararı tatbike mecbur olmalıdır."

Akseki merhum yine 1923 yılında, nitelikli vaiz ve din hizmetlisi yetiştirmek amacıyla bir ihtisas

Akseki Hocamız, sadece ders kitaplarının hazırlanmasıyla yetinmedi; bu kitaplardaki dersleri açıklayıcı, genişletici mahiyette iki de yardımcı ders kitabı hazırlayarak bunları "Öğretmen ve Öğrencilere Yardımcı Açıklamalı Din Dersleri" adıyla yayınladı.

medresesi olarak açılmış olan ve o yıllarda henüz eğitim faaliyetlerini sürdüren "Medresetü'l-İrşad" hakkında da bir rapor hazırlayıp yine sözü edilen vekâlete sunmuş, bu rapor da Sebilürreşad'da yayınlanmıştı. (Medresetü'l-İrşad, c. 21, sayı: 538-539, s. 142-144.) Akseki'nin medreseler çerçevesindeki bu düşüncelerinin büyük ölçüde günümüz din eğitimi müesseseleri için de önemli olduğunu düşünüyoruz.

Gün geldi, devran döndü; 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrisat Kanununa dayanılarak medreseler kapandı. Kapanan medreseler yerine Maarif Vekâletine bağlı olarak açılan İmam ve Hatip mektepleri de çok geçmeden kapanacak veya kapatılacaktır. Çok emek sarf ettiği bir eserinin bir anda elinden uçup gitmesi karşısında bir insan nasıl bir hayal kırıklığı yaşarsa, büyük emek verdiği medreselerin kapatılması karşısında Ahmet Hamdi Akseki de aynısını yaşadı.

Ahmet Hamdi Efendi, 3 Mart 1924'ten sonra artık Diyanet İşleri Reisliğindedir. O idbar günlerinin geçmesi beklenir, vakt-i merhûn gelecekti elbette. Nitekim 1947'den sonra ülkemizde dinî alanda kısmi bir yumuşama yaşandı. İşte, hepimizin bildiği, ilkokulların dört ve beşinci sınıflarına ihtiyari din derslerinin konması, İmam Hatip kurslarının, Ankara Üniversitesine bağlı İlahiyat Fakültesinin açılması... İşte Akseki'nin eğitime olan ilgisi bu gelişmeler üzerine yeniden canlanacaktır. Kendisi de artık Reislik makamındadır; sorumluluğu daha da fazladır. Bu az buçuk imkânlardan nasıl faydalanılacak, bu küçük fırsatlar nasıl değerlendirilecektir; bunlar üzerinde kafa yormaya başlar. O ve emsali milletin dertlilerine göre, bu küçük imkânlar olabildiğince çoğaltılmalı ve ümmetin sıkıntıları hafifletilmeliydi.

Evet, 1949'da ilkokulların dört ve beşinci sınıflarına ihtiyari ve program dışı din dersleri konulması üzerine, Maarif Vekâletiyle Diyanet İşleri Reisliği arasında oluşturulan bir komisyon, okutulacak dersler için bir müfredat programı hazırladı. Yine Maarif Vekâletiyle yapılan protokole göre, bu müfredat çerçevesinde din dersi kitapları Diyanet İşleri Reisliğince hazırlanacak, basım işi ise Vekâletçe yapılacaktı. Bu protokol gereğince Diyanet İşleri Başkanı Akseki başkanlığında oluşturulan komisyon, yoğun çalışmalar sonucunda istenen kitapları hazırladı ve "Din Dersleri Birinci Kitap" ve "Din Dersleri İkinci Kitap" adıyla 1949 yılında Maarif Vekâletince basıldı. Nitekim her iki kitabın iç kapaklarında, bu kitapların Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlandığı ve Diyanet İşler Başkanının reisliğinde oluşturulmuş özel bir komisyonca incelendikten sonra Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesinin kararıyla ilkokulların dördüncü ve beşinci sınıflarında ihtiyari okutulmasının uygun görüldüğü ifadesine yer verilmişti.

Şahsen, sözü edilen kitaplarda yer alan metinlerin büyük bir kısmının Akseki tarafından kaleme alındığını düşünüyorum.

Bir ayrıntı olarak, sözünü ettiğimiz ders kitaplarının 1970'li yılların sonuna kadar ilkokullarda okutulduğunu, nice insanımızın hafızasında buradaki şiir, hikâye ve anekdotların iz bıraktığını ifade etmeliyim.

Akseki Hocamız, sadece ders kitaplarının hazırlanmasıyla yetinmedi; bu kitaplardaki dersleri açıklayıcı, genişletici mahiyette iki de yardımcı ders kitabı hazırlayarak bunları "Öğretmen ve Öğrencilere Yardımcı Açıklamalı Din Dersleri" adıyla yayınladı. Kanaatimce bu icraatıyla Akseki, sahamızda yardımcı ders kitabı yazan belki de ilk kişidir. Bu kitaplarda imza olarak özellikle "Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki" imzasını kullanmayı tercih etmişti. Bu iki kitabın da Başkanlıkta oluşturulan bir komisyonca incelendikten sonra Milli Eğimi Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi'nin kararıyla ilkokulların dört ve beşinci sınıflarında ihtiyari olarak okutulması uygun görülmüş olan din dersleri için yardımcı kitap olmak üzere kaleme alındığı not edilmişti. Müellif, bu kitaplarını hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin faydalanabileceği

şekilde hazırlamıştı. Bu yardımcı ders kitaplarının özel yayın olarak yayımlandığı bilgisini de kaydetmeliyim.

Sözü edilen yardımcı ders kitabına yazdığı önsözde Akseki, ilkokul düzeyindeki çocuklara dini öğretmenin inceliği konusunda şu dikkat çekici bilgiyi verir: "İlkokul öğrencilerine din dersi okutmak, sanıldığı kadar kolay değildir. Bu yaştaki çocuklar (ki tecrit/soyutlama kabiliyeti gelişmemiştir) için bilgi ile öğretmen arasında açık bir fark yoktur. Öğrenci öğretmeni severse onun söylediklerini can kulağıyla dinler ve öğrettikleri kalbinde yer eder (...). Bundan dolayıdır ki bilhassa din dersi öğretmenleri her şeyden önce kendilerini öğrencilere sevdirmenin yollarını düşünmeli ve bilmelidir (...). Eğer bu önemli noktaya kıymet vermez ve bunu daima göz önünde tutmazsa çocuğu sadece dersten ve kitaptan değil, dinden de soğutabilir."

Uzun söze ne hacet? Bir Diyanet İşleri Reisi düşünün ki din eğitiminin hiçbir çeşidine yer verilmeyen yirmi beş yıl aradan sonra, ilkokullarda okutulmasına karar verilen din dersleri için ders kitabı hazırlanması söz konusu olduğunda, bu işi kendi üzerine terettüp önemli bir vazife telakki ediyor, bu kitapların hazırlanmasında bilfiil çalışıyor.

Merhum Ahmet Hamdi Akseki, Diyanet İşleri Başkanlığı görevinin son yılında ve vefatından kısa bir süre önce, daha önce Tedrisat Umumu Müdürü olduğu yıllarda hazırladığı raporlarının daha detaylı bir versiyonu olarak "Din Tedrisatı ve Dinî Müesseseler Hakkında Bir Rapor" başlığıyla bir rapor daha hazırladı; bu raporu hem ilgili devlet makamlarına resmen sundu hem de matbu hâle getirerek kamuoyuyla paylaştı. Bu derinlikli etüdünde hocamız, Milli Mücadele yıllarından başlayarak, 1950'ye kadar olan ve bizzat kendisinin de yaşadığı süreçte din eğitimi ve din hizmetlerindeki gelişmeleri, yaşanan acı tecrübeleri ve gelinen son durumu tam bir vukufiyetle ortaya serdi, problemlerin çözümü noktasında da fevkalade ufuk açıcı önerilerde bulundu. Tarafımdan hazırlanıp İslamiyat dergisinde yayınlanan (İslamiyat IV (2001), sayı 1, s. 131-144.) bu rapora, dergimizdeki yazılarımızda da çeşitli vesilelerle atıfta bulunduğumuzdan burada raporun detayına girmiyoruz.

Bir makale çerçevesinde sunmaya çalıştığımız bu kısa malumat bile zannederim ki Akseki'nin ufku son derece geniş bir eğitimci olduğunu ortaya koymaya kâfidir.

Uzun söze ne hacet? Bir Diyanet İşleri Reisi düşünün ki din eğitiminin hiçbir çeşidine yer verilmeyen yirmi beş yıl aradan sonra, ilkokullarda okutulmasına karar verilen din dersleri için ders kitabı hazırlanması söz konusu olduğunda, bu işi kendi üzerine terettüp önemli bir vazife telakki ediyor, bu kitapların hazırlanmasında bilfiil çalışıyor; bununla da yetinmeyerek oturup yardımcı ders kitabı yazıyor... "Yavrularımıza Din Dersleri" gibi daha birçok eseri bir yana bu iki gayreti bile onun eğitimle, hassaten din eğitimiyle ne kadar ilgili olduğunu belgelemeye kâfidir.

Vefat yıldönümünde Yüce Mevla'dan hocamıza bir kez daha rahmet niyaz ediyoruz. ■

İNTİHAR: NİHİLİST ZİHNİN İNFİLAKI

Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU

"Çağımız insanının önündeki en büyük meydan okuma nedir?" diye sorulsa, cevabınız ne olurdu? Siz düşünedurun. Ben, elindeki anlam yapılarının topyekûn yitmesi derdim. Çağımızın insanı kazanmanın, harcamanın, tüketmenin, haz almanın ardından koşarken sahip olduğu en temel insani ve ahlaki değerlerinden teker teker vazgeçiyor. Bunu su almakta olan hazine yüklü bir geminin, batmamak için yüklerini birer birer denize atmasına benzetebiliriz. Gemi tabanından delinmişse, yükleri atmak nafiledir; gemi eninde sonunda batacaktır. Dış dünyanın güçlü, etkili dönüştürücüleri ile anlam haritasının temel unsurları ve işaretleri giderek silikleşen "modern" insan da nihayette değerlerinden sıyrılıp bir boş kozaya dönüşüp artık "vazgeçilmez" şeylerinin olmadığını anladığında iş işten geçmiş olacaktır. Geriye kalanlar ise sönmüş bir bilinç, çökmüş bir zihin, tükenmiş bir irade, kendinden uzağa

düşmüş bir kişilik, cendereye sıkışmış bir kalp ve bunalmış bir ruhtur. Bu trajik durum, yitik anlam haritalarının tek kalemlik ağır faturasıdır.

Psikiyatri doktoru Mustafa Merter'e göre değerlerin yitirilmesinin bedeli çok ağırdır: Bulaşıcı hastalık derecesinde yaygın bir narsisizm/enaniyet, hayalî bir iyimserlik, gittikçe artan oranlarda genel kaygı ve depresyon. Bir adım ötesi ise en kötü senaryodur: İntihar! (J. M. Twenge, Ben Nesli, Çev. Esra Öztürk, Kaknüs Yay. İstanbul 2013, s. 7-8.)

Tabii dünyası tarumar edilen, hayatı besleyen mana dünyası çölleşen ruhların yakasına maddi/dünyevi tatminsizlik de yapışırsa bu, dünyanın ve hayatın reddi ile noktalanabilir. Geri dönüşü olmayan bu keskin reddediş, dünyadan kaçıştır. Bir başka ifadeyle, kendini boşluğun karanlığına yuvarlamak, hiçliğe yürümektir. Kendini yok ediştir; hiçliğin kucağında erimektir.

Beşir Fuat ismini duyanlarınız vardır. Annesinin hastalığı olan şizofreniye yakalanma korkusuyla bileklerini kesen, kaçınılmaz sona anbean yaklaşırken o dakikalardaki hislerini kaleme alan bir Osmanlı aydını. Cemil Meriç onu "şuuru burkulan aydın" olarak tanımlar. Damarlarından kan çekilip gözlerinin feri yavaş yavaş sönerken titrek ellerle mürekkebe dökülen son sözleri "Ameliyatımı icra ettim, hiçbir ağrı duymadım." olur. Meriç, Sultan Abdülaziz'in yaverliğini de yapan "yalnız, yapayalnız" dediği Beşir Fuat gibi hiçliğin uçurumuna kendini bırakanların ibretlik tasvirini tarihe kıymetli bir not olarak düşer: "Gönülle aklın, şiirle nesrin, imanla inkârın, Doğu ile Batı'nın kavgası... Karanlıklarda yanıp sönen bir şimşek; çorak toprağı yalayan fakat serinletmeyen bir sağanak; kendi kendini yiyen bir ıstırap!" (Kırk Ambar I: Rümuz-ül Edeb, İletişim Yay., İstanbul 2016, s. 288-289.)

Beşir Fuat umudu tüketip intihar edenlerin ilki değildi, sonuncusu da olmayacak. "İntihar eden birinin varoluşun başlı başına değersiz olduğuna inanması gerekmez ille de." der çağımızın İngiliz filozofu Terry Eagleton ve devam eder: "Aksine, umut etmek için sayısız neden bulunduğunu ama bu gibi beklentilerin ona göre olmadığını düşünüyor olabilir. Ya da umut etmek için nedenleri olduğunu gördüğü hâlde, böyle hissetmiyor olabilir. Sorunlarının ortadan kalkabileceğini hesaba katmasına rağmen, kendinde bekleyecek gücü bulmuyordur. İşlerin herhangi bir şekilde iyiye gitmesini bekleyemeyecek kadar dayanılmazdır acısı." Ona göre her halükârda intihar umutla ilgilidir ve gerekçesi, acıyı sonlandırmaktır. (İyimser Olmayan Umut, Çev. Emine Ayhan, Ayrıntı Yay., İstanbul 2015, s. 104-5.) Sebebi ne olursa olsun onunki, Danimarkalı filozof Soren Kierkegaard'ın teşhis ettiği cinsten ölümcül bir hastalıktı, umutsuzluk hastalığıydı. Beşir Fuat, benliğin iflah olmaz hastalıklarından biri olan umutsuzluğa yenik düşmüştü. Onunki dayanılmaz bir işkenceydi, ölümle savaşan ama bir türlü ölemeyen bir can çekişme hâliydi. Ölümcül bir hastaydı o. Şifa bulmaz bir inançsızlık ve tükenmişliğin korkunç karanlığında çaresizce çırpınarak hayatından vazgeçen bu nihilist, ona son bir şifa ve ümit kapısı olabilecek Allah'ından çoktan vazgeçmişti. Böylelerinin acıklı sonu "Allah'tan ümit kesilmez." tabirine olan inancı daha da pekiştiriyor. İmanı ve yaşama ümidini sıfırlayan bu bedenler için tek bir nefes bile ağır yüktür.

Acı, intihar eden hayatların belki de tek hecelik özetidir. Kimi hayatlar acı, ıstırap ve çileden kavrulsa da sabır ve tahammülle yoluna devam ederken; kimi hayatlar da acı, ıstırap ve çileyle iyice kırılganlaşıp dünya ile aralarındaki iyiden iyiye incelen pamuk ipliğini tek hamleyle koparıyor.

"Çıkmayı düşündüğüm seyahat için bana tabancalarınızı ödünç verir misiniz?" İmkânsız aşkına karşılık bulamayan genç Werther'in uşağına uzattığı kâğıtta yazılıdır bu sözler. Acılarını ebediyen dindirmek isteyen Werther, kendisi için tek çıkar yol kaldığını düşünür: hayatı noktalamak. Alman edebiyatçı ve düşünür Goethe, "Genç Werther'in Acıları" adlı meşhur klasik eserinde romanın genç kahramanı Werther'i adım adım intihara götürür. İntihar teşebbüsü başarılı değildir, tam 12 saat sürer. Goethe dünyanın bu ilk psikolojik romanını yazdığında henüz 25 yaşındadır. Napolyon da kısa sürede meşhur olan bu eseri Mısır seferinde yanına alır ve tam 7 kez okur. Goethe kendi biyografisinde bu eserle birlikte kendi intihar düşüncesini bastırdığını ifade eder. "Werther Etkisi" olarak da literatüre geçen bu psikolojik roman, intiharı teşvik ettiği düşüncesiyle İtalya'da, Danimarka'da ve Almanya'nın bazı şehirlerinde yasaklanır. Eğer doğruysa, bu eseri okuduktan sonra çok sayıda kişinin intihar ettiğinden söz edilir.

Eagleton, inancın, dinin bittiği bir toplumda geriye kalan tek aşkınlığın kötülük olduğunu söyler. (Kötülük Üzerine Bir Deneme, Çev. Şenol Bezci, İletişim Yay., İstanbul 2017, s. 61.) İnanç yoksunu kalpler kötülüğün zifiri tortusu

ile tıkanırken, daralan ruhlar da akabinde çöken muazzam yalnızlığın pençesine hapsolur. İntihar olaylarının önümüze açıkça koyduğu bir hakikat var. İnsanı ayakta tutan yalnızca et, kemik, ilik, kan, beyin ve yürek vs. değildir; aynı zamanda iman, sevgi, sükûn, huzur, ruh dinginliği vesairedir. İnsan denen varlık, görünen ve görünmeyenlerin dengeli, ahenkli bir karışımıdır. Ahenk, denge bozulduğunda, tamir ve tadilat mümkün olmazsa gidişat hayra alâmet değildir.

Acı, intihar eden hayatların belki de tek hecelik özetidir. Kimi hayatlar acı, ıstırap ve çileden kavrulsa da sabır ve tahammülle yoluna devam ederken; kimi hayatlar da acı, ıstırap ve çileyle iyice kırılganlaşıp dünya ile aralarındaki iyiden iyiye incelen pamuk ipliğini tek hamleyle koparıyor. İntihar, umutların bitişini nihai ilandır. İntihar, gelecek endişesi karşısında cesaretin tükenmesidir. İntihar, acılar karşısında hayatı sonlandırmayı fısıldayan sese kulak vermedir. Daha iyi bir dünya kurma hayali peşinde koşmaktan yorulan ruhların kendi kırılganlıklarına pes etmesidir. Onlar, kendisi de intihar eden Stefan Zweig'in da dediği gibi huzursuz hayatın korkunç kırbacına, varoluşun trajik kararsızlığına yenik düşen, içlerindeki düşmanı, efendilerini ve şeytanı yok edebilmek için kendilerini yok edenlerdir. Kendileriyle savaşı kaybedenlerdir. Hayat planı hak ile yeksan olanların artık tek planları kalır: Ölüm planı! Bu kişiler ihtiras şeytanından yakalarını sıyıramazlarsa kendilerini hiçliğin kucağına atarlar. Hayatın giderek dikleşen yokuşlarını çıkmayı denemek yerine kendilerini karanlık boşluğa bırakıverirler.

Psikiyatri uzmanı Prof. Dr. Kemal Arıkan kendi klinik tecrübelerinden yola çıkarak hastaları arasında intiharı düşünenlerin hatırı sayılır bir yekûn oluşturduğunu söyler. Arıkan, "Allah korkusu, sonsuz cehennem kaygısı, yakınlarıma ne olacak endişesi" gibi sebeplerin Türkiye'de intihardan caydırıcı unsurların başında geldiğini özellikle vurgularken, caydırıcılık gücü yüksek bu dinî ve ailevi iki gerekçeye rağmen intiharın ülkemizde önemli bir sorun olduğunu söylemeden de edemiyor. (Kaynak: bbc.com)

İntiharın dinimizde yasak olduğu hususunda en ufak bir şüphe yok. Nisa suresi 29. ayette açıkça "Kendinizi öldürmeyin!", Bakara suresi 195. ayette de "Kendinizi kendi elinizle helak etmeyin!" buyuruluyor. Cana kıymak, bu ister kendi canı ister başkasının canı olsun, yedi ölümcül günah arasında sayılmıştır. (Buhari, Vesâyâ, 23; Müslim, İman, 144.) Hadislerde; kendini asarak, boğarak, zehirleyerek, yüksekten atlayarak veya keskin bir alet saplayarak öldürenlerin akıbetinin cehennem olduğu ifade edilir. Buhari'de geçen bir hadiste, intihar eden kişinin canı almada Allah'ın önüne geçtiği ve bunun cehennemi gerektiren bir eylem olduğu rivayet edilir. Neticede intihar dinimizde günahtır, yasaklanmıştır, ağır bir suçtur. İslam hukukunda, hayatın gerçek sahibi insan değildir; onu yaratan Allah'ındır anlayışı benimsenmiştir. Buna göre, sahibi olmadığınız bir şeyi yok etme hakkınız da yoktur. Aynı şekilde, Kur'an'da bir cana hayat vermenin bütün insanlığa hayat vermek, bir cana haksız yere kıymanın da bütün insanlığa kıymak olduğu açık bir hükümdür. (Maide, 5/32.) Bu ayetten, intihar etmek üzere olan birini kurtaran kişinin bütün insanlığı kurtardığını, intihar etmek üzere olan birine yardım eden veya elinde imkân olduğu hâlde birinin intiharını seyreden kimsenin de bütün insanlığın intiharına sebep olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Kur'an'da bir cana hayat vermenin bütün insanlığa hayat vermek, bir cana haksız yere kıymanın da bütün insanlığa kıymak olduğu açık bir hükümdür.

Topyekûn çöküşle birlikte her şeyi kaybetmeyi, kalan bütün cesaretini toplayarak nihai kaderin eşiğinden içeri girmeyi göze alıp hayattan vazgeçmek zihinsel ıstırabın delilik noktasıdır. İnsan hayatını anlık tatmin, ihtiyaçlardan kaynaklanan kısa süreli keyif, yoğun ve uzun süren acı, sürekli mücadeleden ibaret kabul eden maddeci, materyalist zihniyetin varacağı yer nihilizmin, hiçliğin kucağıdır. ■

GÜNAHLARI İZLERİYLE BİRLİKTE YOK EDEN: **AFÜVV**

Fatma BAYRAM
İstanbul Üsküdar Başvaizi

Rabbimizin affetmekle ilgili diğer esmasından farklı olarak Afüvv ismi, "işlenen günahı bütün izleriyle birlikte yok eden" demek. O kadar ki bu isim tecelli ettiğinde, kişinin kendisi bile işlediği günahı unutur. Böylece o günahtan geriye kalabilecek kötü duygular, alışkanlıklar, o günahla hatırlanma ve kendini eleştirmede aşırıya gitme gibi kötü sonuçlar da ortadan kalkar. Bu isim, Seyyidülistiğfar duasında "yaptıklarımın şerrinden sana sığınırım" ifadesinin meramıdır. Sonuçları silmeden affetmek, kişinin yaptıklarının neticesinde yaşanacak kötü sonuçları kaçınılmaz olarak yaşaması ama muaheze ve cezadan kurtulması iken burada hatanın, tüm sonuçları ile birlikte imhası vardır. İşlenen suçun insanda meydana getirdiği bütün olumsuz izler silinir, günahlar sevaplara dönüşür.

Afüvv sözlükte; gizlenmek, silinmek, silinip gitmek, yok olmak, eser iz kalmamak, silmek, affetmek, cezalandırmaktan vazgeçmek, rüzgârın üzerlerini örterek izleri tamamen kaybetmesi, malın fazlasını dağıtmak gibi anlamlara gelmektedir. Allah'ın isimlerinden biri olarak ise "kolaylıkla affeden, kullarının günahlarını silen, cezaları kaldıran, çok affedici" demektir. Allah'ın kullarını bağışlaması suçlarını affetmek şeklinde olduğu gibi mükellefiyetlerini hafifletmek ve kolaylaştırmakla da ortaya çıkar.

Kur'an'da Afüvv

Kur'an-ı Kerim'de toplam beş ayette geçen "Afüvv" ismi, bunların dördünde ilahi affı pekiştiren bir muhteva içinde "Gafûr" ismiyle birlikte kullanılmıştır (Nisa, 4/43; Hac, 22/60; Mücadele, 58/2.) Bir ayette ise Kadîr ismi ile gelerek affın kemalinin, cezalandırmaya da gücü yeten ulu bir kudretten sadır olması ile mümkün olduğunu vurgular. (Nisa, 4/149.)

> Allah'ın kullarını bağışlaması suçlarını affetmek şeklinde olduğu gibi mükellefiyetlerini hafifletmek ve kolaylaştırmakla da ortaya çıkar.

Yüce Kitabımız kötülüğe misli ile mukabele etmeye izin vermesine rağmen affedip bağışlamayı takvaya daha uygun bulmuş (Âl-i İmran, 3/134.) ve böyle davrananların Allah katında özel olarak ödüllendirileceğini bildirmiş (Şura, 42/40.); hatta Rabbimizin bizi affetmesi, bizim insanları affetmemize bağlanmıştır. (Nur, 24/22.) Bu son ayetin İfk Hadisesi sonrasında kendi kızına zina isnat eden kuzenini affetmesi için Hz. Ebu Bekir'e yapılan bir uyarı olması ve ona "Allah'ın sizi affetmesini istemez misiniz?" diye sorulması, Rabbimizden nasıl bir muamele görmek istiyorsak bizim de O'nun kullarına aynı şekilde davranmamız gerektiğini göstermesi açısından son derece etkileyicidir.

Afüvv tecelli ederse

Bu ismin insanda tecelli etmesinin ilk şartı psikolojide farkındalık denen hatalarını görebilme bilincine sahip olmaktır. Hatalarının farkında olanlar Allah'tan hayâ eder, bu hayâ

Hat: Erman DORMAN

onları tövbeye, tövbe de affa götürür. Kur'an-ı Kerim, bize bu meziyetin takva sahiplerinin bir özelliği olduğunu söyler: "Yine onlar, çirkin bir iş yaptıkları yahut nefislerine zulmettikleri zaman Allah'ı hatırlayıp hemen günahlarının bağışlanmasını isteyenler -ki Allah'tan başka günahları kim bağışlar- ve bile bile, işledikleri (günah) üzerinde ısrar etmeyenlerdir. İşte onların mükafatı Rableri tarafından bağışlanma ve içinden ırmaklar akan cennetlerdir ki orada ebedî kalacaklardır...." (Âl-i İmran, 3/135-136.) Bu ayetler bize takva sahiplerinin de günah ve hatalar işlediklerini fakat bu hatalarda ısrar etmeyerek hemen yanlışlarını görüp düzelttiklerini söylüyor. İşe yarar farkındalık işte budur.

Yukarıda da gördüğümüz gibi Afüvv isminin tecelli ettiği kullar kendisine kötülük edeni affeder, iyilikle mukabelede bulunur, mahrum edene verir. (Müminun, 23/96.) İnsanlar içinden bu özelliğe en çok insanları idare etme mevkiinde bulunanların ihtiyacı vardır. Zira affetmek büyüklüğün şanındandır. Âl-i İmran suresi 159. ayeti, liderlerin insanları etraflarında tutma gücünün affedici olmak ve yumuşak davranmaktan geçtiğini söyler. Efendimiz de affetmenin, kişinin şerefini artıracağını ve Allah için alçakgönüllü davrananı Allah'ın yücelteceğini haber vermiştir. (Tirmizi, Birr, 81.)

Bu ismin tecellisi sayesinde kimsenin kusuruna takılmayan, hoşgörülü ve affedici olmayı başaran insanlar, kalplerini karamsar düşünce ve üzüntü duygularından kurtarmış, insanlardan bağımsızlaşmış, olan bitene yukarıdan bakmayı başarmış insanlardır. Affetmek için sarf edilecek çaba her zaman dargınlık için gereken çabadan çok daha azdır. Affetmek kalpteki küskünlük, kin, nefret gibi ağırlıklardan kurtulmak, özgürleşmek, hafiflemek demektir. İyi hissetmenin olmazsa olmaz şartıdır. Toplumsal barış ve uyum ancak bu ismin tecelli ettiği insanların yaşadığı ortamlarda görülür. Sufiler, Afüvv isminin nuruna mazhar olan kişinin, kendisine zarar verene yarar sağlamayı; kendisinden uzaklaşana yaklaşmayı; zulmedeni bağışlamayı ve kötülüğe iyilikle mukabele etmeyi hiç zorlanmadan başaracağını söylerler. Onlara göre bu hususlarda zorlananlar bu nurdan mahrum kalmış olanlardır. Zira Allah'ın isimlerinin nuru ile cahilce davranışlar aynı kişide bir araya gelmez.

Aynı zamanda Afüvv ismi Allah'ın rahmetinden ve affından asla ümit kesilemeyeceğini müjdeleyerek kalplerimize inşirah bahşeder. İnsanın akıl ve ruh sağlığını tehdit eden yeis karanlığına düşmesini önler. Allah'ın affından ümit kesenler bu ismi hakkıyla bilmeyenlerdir. ■

HADEME-İ HAYRAT
HASAN AKKUŞ

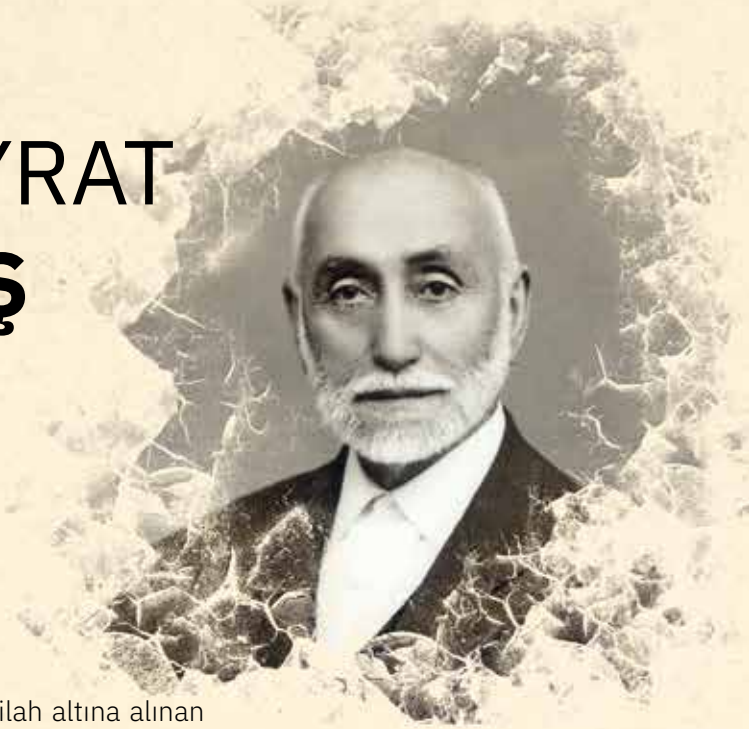

Bünyamin ALBAYRAK
Ahmet ÜNAL

Kâmil insanlar kendilerinden sonra gelecek nesillere halisane bir miras bırakmak için çalışırlar. Hasan Akkuş Hocamız da fani olan bu âlemde kâmil olan insanlardandı. Yeni kurulan Cumhuriyetin ilk yatılı Kur'an kursu modelini gerçekleştiren hademe-i hayrattan bir din görevlisiydi.

Hasan Akkuş, 1895 yılında Ankara'nın Kızılcahamam ilçesine bağlı Beşkonak köyünde dünyaya geldi. Annesi Keziban Hanım, babası Osman Efendi'dir. Babası, henüz dört yaşındaki Hasan'ı bir köy heybesine koyarak İstanbul'a gider. Çocukluğu İstanbul'un Sirkeci semtinde geçen Hasan Akkuş, ilk dinî bilgilerini din görevlisi olan babası Osman Efendi'den alır. Hafız Hüsnü Efendi'nin yanında hıfzını tamamlar. Ayasofya Merkez Rüşdiyesi'nden mezun olduktan sonra ilim hayatını Ayasofya Medresesi'nde devam ettirir. Aynı yıl Çemberlitaş Dizdâriye Camii'ne müezzin-kayyım olarak tayin edilir.

1915 yılında silah altına alınan Hasan Hoca, iki aylık eğitimden sonra Yemen cephesine gönderilir. Bir müddet sonra burada İngilizlere esir düşer. Esaret günlerinde Rabbine, "Ya Rabbi! Eğer beni bu esaretten kurtarıp memleketime dönmeyi lütfedersen son nefesime kadar Kur'an'a hizmetkâr olacağım." diye niyazda bulunur. Duası kabul olan Hasan Hoca, uzun ve çileli bir esaret hayatından sonra 1918'de hürriyetine kavuşur. İstanbul'a geri döner ve hayatı boyunca Rabbine verdiği bu sözden bir an olsun geri durmaz. Vakit kaybetmeden Dizdâriye Camii'ndeki görevine yeniden başlar. Sırasıyla Galata Arap Camii imam hatipliği, Nuruosmaniye Camii imam hatipliği ve nihayetinde Nuruosmaniye Camii başimam hatipliği görevini sürdürür.

Kur'an hadimlerinin hafızlıklarını ikmal ettikten sonra yapılan hafızlık cemiyetlerinden birinde Hasan Hoca, babasının vefat haberini alır. Esaret altındayken Rabbine verdiği sözden ayrılmamak ve çok sevdiği Kur'an talebelerinin yanında yer almak üzere Hocamız cenaze işlerini bir öğrencisine havale eder. Hafızlık cemiyetinde, yetişmesine vesile olan Kur'an aşığı babası için duygulu bir konuşma yapar. Kendisinin, talebelerinin ve cemiyete katılan cemaatinin göz pınarlarından yaşlar süzülmeye başlar. Cemiyet tamamlanınca orada bulunan herkes cenaze namazına iştirak eder. İşte, Kur'an hadimi bir babanın Kur'an aşığı oğlu! O, Rabbine verdiği sözden bir an olsun geri durmadı. Kur'an talebelerinin hafızlıklarını ikmal ettiği bir günde, bir taraftan öğrencilerinin hafızlık cemiyetini icra etti diğer taraftan da öğrencileriyle beraber babasını ebediyete uğurladı.

Anadolu'nun birçok yerinden eğitim için İstanbul'a gelen Kur'an sevdalısı talebeler, İstanbul'da sığınılacak bir yer ve

bir de hoca ararlardı. İşte bu yer, Nuruosmaniye Camii ve bu hoca da Hasan Akkuş'tur. Talebelerinin sayısı artmaya başlayınca önceleri depo olarak kullanılan Nuruosmaniye Camii külliyesi mütevelli odası, Hasan Hoca'ya kiraya verilir. Tamamen yıkılmış, yıpranmış ve bakımsız hâlde bulunan bu yeri hocamız yıllık 48 lira karşılığında kiralar ve burayı bir ilim ve irfan yuvasına dönüştürür. Böylelikle Hasan Hoca bir taraftan imam hatiplik görevini yürütürken, diğer taraftan Kur'an muallimliğini de devam ettirir. Daha sonraki dönemlerde ülkemizin dört bir yanına Kur'an hizmetini ulaştıracak olanlar da işte bu ilk talebelerdir.

Büyük küçük demeden, kimseyi hor ve hakir görmeden, cemaati arasında hiçbir ayrım yapmadan cami merkezli bir din hizmeti sunan Hasan Hocamız, sadece görev yaptığı camilerde değil aynı zamanda camilerin bulunduğu mahallelerde de insanların gönüllerine İslam'ı nakşeden hademe-i hayrat bir din görevlisidir. Öyle ki bir gün Nuruosmaniye semtinde bir lokantada otururken birkaç sarhoş Hasan Hoca'yı görür ve "Hocam! Güzel sesinle bize bir kaside söylesen." derler. Mahallenin sarhoşlarını bile önemseyen Hocamız, hemen elini kulağına atar ve bir kaside okur. Sarhoşlar gittikten sonra lokantanın sahibi, "Hoca efendi, bu ne hafifliktir Allah aşkına! Sarhoşlara kaside söylemek sana yakışıyor mu?" diye serzenişte bulunur. Bunun üzerine Hasan Hoca tebessümle, "Efendi! Ne yapalım. Yüce Allah ezelde insanların kaderlerini ta-

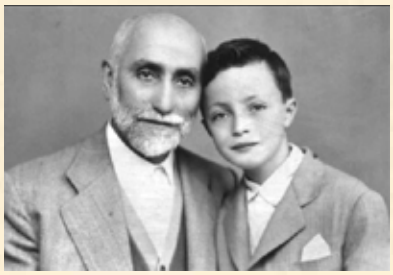

Büyük küçük demeden, kimseyi hor ve hakir görmeden, cemaati arasında hiçbir ayrım yapmadan cami merkezli bir din hizmeti sunan Hasan Hocamız, sadece görev yaptığı camilerde değil aynı zamanda camilerin bulunduğu mahallelerde de insanların gönüllerine İslam'ı nakşeden hademe-i hayrat bir din görevlisidir.

yin ederken hafifliği bana, ağırlığı da Ayasofya Camii İmamı Hafız İdris Efendi'ye vermiş." diyerek latife eder.

Kur'an'ı ve Peygamberimizin sünnet-i seniyyesini gönlüne nakşeden Hasan Hoca, yüce dinimiz İslam'ı en güzel şekilde yaşamaya ve yaşatmaya gayret etmiş, züht ve takva sahibi bir din görevlisidir. Nitekim hocamız bir defasında vapurla Kadıköy'e geçerken, vapurun içinde ayaklarını ve kollarını sıvar, abdest almaya hazırlanır. Yanında bulunan talebesi, "Hocam! Abdestinizi Kadıköy'e varınca camide alsanız, olmaz mı?" deyince Hasan Hoca, "Oğlum! Ben abdestsiz gezemem." diye cevap verir.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Kur'an kurslarının en önde geleni Nuruosmaniye Camii, hocası ise Hasan Akkuş'tur. Hasan Hoca, bu hizmeti öyle bir aşkla yürütmüştür ki Nuruosmaniye Kur'an Kursu'nun kapatılma kararı çıkınca askerdeyken emir subaylığını yaptığı dönemin Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel Paşa'nın huzuruna çıkmış, Kur'an kurslarının önemini anlatmış, hem kendi kursunu kapattırmamış hem de Kur'an kurslarının günümüze kadar gelmesine vesile olmuştur. Nuruosmaniye Kur'an Kursu nezdinde yapılan hizmetler, toplumumuzda şu söz ile meşhur olmuştur: "Nuruosmaniye'yi Hasan Akkuş kurdu, Recep Akakuş korudu."

Hasan Akkuş Hoca, 87 yıllık bir ömrü, daima Allah Teâlâ'nın rızası doğrultusunda yaşamaya gayret gösterdi. Hayatı boyunca mihrapların imamsız, minarelerin müezzinsiz, kürsülerin vaizsiz, minberlerin hatipsiz kalmaması için mücadele etti. Binlerce gencin elinden tuttu. Onlara, İslam'ın nurunu, Kur'an'ın aşkını ve Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) ahlakını aşılamak için var gücüyle çalıştı. Gönüllerde hoş bir sada bırakarak 8 Ocak 1972'de fani dünyadan baki âleme göç eyledi. Bu vesileyle hocamızın şahsında Kur'an hadimlerini rahmet ve minnetle yâd ediyoruz. ■

KUŞLARIN YOLCULUĞU

Dr. Lamia LEVENT ABUL
DİB Diyanet İşleri Uzmanı

İnsan için hayat, bir arayış yolculuğudur. Hayatın ve ölümün anlamını bulmak ömür boyu süren bir arayıştır. Gelenlerin ve gidenlerin eksik olmadığı hayatta neden burada olduğumuz ve niçin yaratıldığımız sorusu, aradığımız anlama bizi ulaştıracak en elzem sorudur. Bazen göz ardı ederek ötelesek de insanoğlunun derinlerinde cevabını bekleyen bir soru olarak durur. Cevabın peşine düşmek zora talip olmaktır. Bu yüzden insan zordan kaçar, aslında bu kendisinden kaçıştır. Ancak kendilerine bu zor soruyu sorup cevabın ardına düşenler, sabır ve sebatla arayanlar, onu mutlaka bulurlar.

İnsanın kendi hakikatinin peşine düşmesi esasında hem kendini hem Rabbini hem de kâinatı anlamasının yoludur. Afakta ve enfüste pek çok ayetle yolumuzu aydınlatan Rabbimiz, insanı yola ve yolculuğuna davet eder. İnsana şahdamarından daha yakın olan Hak Teâlâ, "...O'na yakınlaşmaya vesile arayın..." (Maide, 5/35.) buyurarak kendisi için yarattığı insanın bu yakınlığa ermesini ister. İnsanın yaratılış gayesi Allah'ı tanımak, bilmek, O'na kulluk etmektir. Ancak Yüce Yaratıcı'yı layıkıyla tanıyanlar ve bilenler O'na yaraşır bir şekilde kulluk edebilirler.

İnsan, Cenab-ı Hakk'ın kutsal emanetinin taşıyıcısı ve nefha-i ilahiyenin mazharı olan mükerrem bir varlıktır. Yüce Allah kâinattaki her şeyi insan için insanı ise kendisine kulluk etmesi için yaratmıştır. İnsan, yeryüzünde Allah'ın halifesi olma payesine erişen yegâne varlıktır. Bu, çok büyük bir lütuf aynı zamanda da ağır bir mesuliyettir. Hayat yolunda insan bu ulvi yaratılış gayesini unutarak kendini süfli gayelere adarsa, tüm hayat sermayesini heba etme tehlikesiyle karşı karşıya kalır.

İnsanın, Allah Teâlâ'nın kendisini yarattığı gayeden uzaklaşması, esasında insanlığından uzaklaşması anlamına gelir. İnsan kendinden uzaklaştıkça Hak ve hakikatten de uzaklaşır. Kalbini gelip geçici olanlara bağlar. Bu bağ insanın esaretidir aynı zamanda. Esaretten kurtulmak isterse insan, önce kalp hanesini cümle kötülüklerden temizleyip arındırmalıdır. İşte o zaman nazargâh-ı ilahi olan kalp, Cenab-ı Hakk'ın teveccühüne mazhar hâle gelir. Ne diyor şair; "Sür çıkar ağyârı dilde tâ tecelli ede Hak / Padişah konmaz saraya hane mamur olmadan."

İnsanın kalbinin saflaşıp arındırılması ve Hakk'ın iltifatına mahzar olması, kalbine, içine doğru bir yolculuğa çıkmayı da

İnsanın kalbinin saflaşıp arındırılması ve Hakk'ın iltifatına mahzar olması, kalbine, içine doğru bir yolculuğa çıkmayı da göze alması demektir.

göze alması demektir. Yaratılışındaki yüksek gayenin ve cevherin şuuruna varmak demektir bu yolculuk. İnsanın kendi içine olan yolculuğunun kendi hakikatini ve en büyük hakikat olan Rabbini bulma yolculuğu olduğunu şöyle anlatıyor Hz. Mevlana:

"Canında bir can var, o canı ara...

Beden dağında bir hazine var, o hazineyi ara...

Yürüyen dervişi arıyorsan,

Senden dışarıda arama; kendinde ara!"

Beden değil ama Kafdağı'ndaki büyük hazineyi yani padişahları olan Simurg'u aramak için yola çıkan kuşlar da kendilerini zor bir yolculuğun beklediğini biliyorlardı. Daha önce bir padişaha, Hz. Süleyman'a yaverlik yapan Hüdhüd'ü kendilerine rehber seçerler. Çünkü ancak bir padişahı tanıyan ve bilen biri padişaha giden yolda rehberlik edebilir. Ancak yol meşakkatli ve menzil uzaktır. Kuşların hepsi Simurg'u görmeyi çok arzu etmelerine rağmen yolun zorluklarını görünce vazgeçmek için türlü bahaneler ileri sürerler. Bülbül meftun olduğu gülü arzulamakta tavus cenneti istemekte, dudu abıhayatın peşinde, doğanın sevdası mevki ve iktidar, kuyruksallayan kuyudaki Yusuf'unun, hüma ise gurur ve kibir peşinde... Her bir kuş, kendi arzu ve heveslerini mazeret olarak ortaya koyup artık bu meşakkatli yolculuğa dayanacak takatleri kalmadığını söyleyince Hüdhüd onlara Simurg'un olağanüstü güzelliklerini anlatır. Kuşlar o yüceler yücesi padişaha varmaya ehil olmadıklarını, Süleyman'ın karşısındaki zavallı karınca gibi olduklarını söyleyerek umutsuzluklarını dile getirirler.

Hüdhüd bu umutsuzlukları üzerine onları şöyle yüreklendirir: "Simurg apaçık meydanda olmasaydı hiç gölgesi olur muydu? Simurg gizli olsaydı hiç âleme gölgesi vurur muydu? Burada gölgesi görünen her şey önce orada meydana çıkar, görünür. Simurg'u görecek gözün yoksa gönlün ayna gibi aydın değil demektir. Kimsede o güzelliği görecek göz yok; güzelliğinden sabrımız, takatimiz kalmadı. Onun güzelliğiyle aşk oyununa girişmek mümkün değil. O, yüce lütfuyla bir ayna icat etti. O ayna gönüldür; gönle bak da onun yüzünü gönülde gör!"

Hüdhüd'ün söylediklerinden ikna olan kuşlar tekrar yola revan olurlar. Yol uzun, yolculuk meşakkatlidir. Kuşların pek çoğu istek ve arzularına yenik düşer ve yoldan ayrılırlar. Kimi sevdiğini özlemiştir, kimi vatanına hasrettir; kimi servetini, kimi makamını geride bırakmak istemez... Kimi de yolun zorluklarına dayanamaz dağlarda, nehirlerde telef olup gider. Kalan kuşlar için ise önlerinde geçmeleri gereken yedi vadi kalmıştır; istek, aşk, marifet, istiğna, vahdet, hayret ve fena vadileri...

Binlerce kuşun çıktığı bu zorlu yolculukta tüm bu vadileri aşanların sayısı çok azdır. Ancak sabır ve tahammül gösteren otuz kuş menzil-i maksuda varabilir. Kafdağına yorgun ve bitkin bir şekilde varan kuşlar, oradakilere padişahları Simurg'u sorarlar. Simurg'dan gelen bir kâğıt verir onlara. Kâğıdı okuyan kuşlar, yolculuk boyunca başlarından geçen her şeyin yazılı olduğunu görürler ve hayrete düşerler. O sırada yakınlık güneşi üzerlerine doğar ve onun ışığında Simurg'a baktıklarında aynı anda kendilerini, otuz kuşu Simurg olarak görürler:

"Güneşe benzeyen bu dergâh bir aynadır.

Kim gelir bakarsa onda kendini görür.

Can ve ten onda kendini can ve ten olarak görür."

Kuşların, otuz kuş anlamına gelen Simurg'a yaptıkları yolculuk kendi içlerine, derinlerine yaptıkları bir yolculuktan başka bir şey değildir. Yolculuk boyunca kendi hakikatlerine engel olan benliklerini terbiye ettiler, kalp aynalarını parlattılar. Ne zaman ki hakikatle aralarına perde olan karanlığı yani nefsin arzularını terk ettiler işte o zaman kendi içlerindeki Hak nurunu gördüler ve Hakk'a vasıl oldular. Attar; "Hülasa burada söz kısaldı, yolcu da kalmadı, rehber de yol da..." diye bitirirken Hz. Mevlana ile devam edelim yola:

"Ne arar isen kendinde ara. Aradığın bir tek sensin. Sen yalnız duyuş ve düşünüşten ibaretsin. Geriye kalanların et ve kemiktir." ■

Réunionlular, Kur'an okumayı çok seviyorlar ve hatta aralarında çok güzel Kur'an okuyanlar da var. Bu adada yaşayan Müslümanların çocukları hafızlığa çok meraklı. Dolayısıyla hafızlık müessesemiz iyi işliyor ve çok sayıda hafızımız da var.

Söyleşi: Aslıhan GÜL

İMAM MOHAMMAD BHAGATTE

"MÜSLÜMANLARIN BİRLİK VE BERABERLİĞİ İÇİN İLETİŞİM İÇİNDE OLMALIYIZ."

Réunion Adası'ndaki Saint-Denis Camiinin imamı ve Saint-Denis Medresesi'nin de yöneticisisiniz. Bölgedeki İslami yaşamdan ve çalışmalarınızdan kısaca söz eder misiniz?

Réunion Adası, Fransa toprağı statüsünde olan, Hint okyanusunun güneyinde Madagaskar'ın doğusunda vanilya kokuları ve eşsiz güzellikleriyle insanları cezbeden bir adadır. Başkenti Saint-Denis olan adanın nüfusu 866.506'dır. Bu nüfusun, 80.000'i Müslüman. Elhamdülillah bu güzel adanın her şehrinde mescitlerimiz var. Namaz kılan Müslüman kardeşlerimizin namaz kılmada herhangi bir sorun yaşamaması adına "yakın mescit" anlayışıyla birçok mescit inşa ettik. Buna rağmen ramazan aylarında camiler cemaatimizi almıyor, teravih namazlarımızı evlerde kılıyoruz. Ayrıca cami olan her yere mutlaka bir medrese açtık. Bu medreselere çocukları beş yaşından itibaren alıyoruz ve mümkün olduğu kadar eğitmeye çalışıyoruz.

Réunionlular, Kur'an okumayı çok seviyorlar ve hatta aralarında çok güzel Kur'an okuyanlar da var. Bu adada yaşayan Müslümanların çocukları hafızlığa çok meraklı. Dolayısıyla hafızlık müessesemiz iyi işliyor ve çok sayıda hafızımız da var. Bu çocuklar, hem eğitim alıyor hem de hafızlığa devam ediyorlar. Almış oldukları bu iki eğitim birbirine engel oluşturmuyor. Hatta bir gün lise müdürü olan bir hanım ile konuştuğumda -ki kendisi Müslüman değildir- hafızlık yapanların çoğunun ileride tıp okuduğunu söylemişti. Ayrıca son senelerde birçok hanım kardeşimiz de hafızlık yapmaktadır. Sözüm o ki hafızlık müessesesi bizde artık yerleşmiş olan gelenek ve nesilden nesile, aileden aileye de aktarılmaktadır. Bu, bizler için çok sevindirici bir durum.

Eğitim hizmetlerinin yanı sıra sosyal anlamda çeşitli faaliyetler de gerçekleştiriyorsunuz. Bu faaliyetleriniz esnasında karşılaştığınız zorluklar nelerdir?

Elbette yaşadığımız pek çok zorluk oluyor. İlk olarak faaliyet ve çalışmalarımız için maddi kaynak bulma konusu önemli bir sorun teşkil ediyor. Çünkü devletten yahut herhangi bir ülkeden yardım almıyoruz.

İçerisinde bulunduğumuz şu dönemde yoğun karşılaştığımız zorluklardan biri de ateizm tehlikesidir. Genelde İslam'a girenlerden bahsediyoruz ama çıkanları hiç görmüyoruz. Bu konuda çok daha fazla çalışma yapmamız ve insanları ateizme düşmekten korumamız lazım. Bir de İslam dinine girenleri yalnız bırakmamalıyız.

Son olarak dünyayı da etkisi altına alan, 11 Eylül saldırısıyla ayyuka çıkan İslamofobi tehlikesi, tüm Müslümanlar açısından bir zorluk oluşturmaktadır. O saldırının gerçekleştiği günden hemen bir sonraki gün bir televizyon programına davet edildim. Ben ne anlatırsam anlatayım onlar arka ekranda, kamplarda yetişenleri gösterip "İşte Müslümanlar böyle, İslam böyle bir şey." diyorlardı. İşte o gün anladım ki Müslümanlar ve onların hayatının o gösterilenlerden ibaret olmadığını anlatmak için iletişime çok daha fazla önem vermemiz gerekiyor.

Dini tebliğ ve temsil noktasında modern iletişim araçlarının etkin kullanımını önemsediğinizi görüyoruz. Bu araçların hizmetlerinizin başarıya ulaşmasında rolü nedir?

İletişim, çağımızın en önemli unsurlarından biridir. Hele hele az önce bahsettiklerimi de göz önünde bulundurduğumuzda, Müslümanların dinlerini tebliğ etmede ve diğer Müslümanlarla birlik ve beraberlik sağlamada iletişim araçlarını kullanma zorunluluğu vardır. Eğitim hayatım devam ederken Réunion televizyonu ramazan ayının gelişi münasebetiyle bir televizyon programı için benimle irtibata geçti. Yaşadığım Réunion Adası'nda Müslümanlar nezdinde, bir imamın televizyona çıkması çok da uygun görülmezdi. Hatta imamlar televizyona çıktığında yüzlerini göstermezler, sırtlarını döner öyle konuşurlardı. Televizyon beni ilk çağırdığında müdürümüze danıştım, kendisi bana "Gitmen lazım, iletişim her şeyin temelidir." dedi. İmam olmamız hasebiyle insanların nezdinde bir önder ve lider konumundayız. Cemaatimizin, yeri geldiğinde sırdaşı, arabulucusu, hasta bakıcısı, hem iş hem de eş arayanların başvurdukları isim olabiliyoruz. Dolayısıyla bunca hizmeti yapabilmede iletişim mecraları bizim için çok önemli bir yer tutuyor.

İletişim, çağımızın en önemli unsurlarından biridir. Hele hele az önce bahsettiklerimi de göz önünde bulundurduğumuzda, Müslümanların dinlerini tebliğ etmede ve diğer Müslümanlarla birlik ve beraberlik sağlamada iletişim araçlarını kullanma zorunluluğu vardır.

Sizce Türkiye'nin İslam ve Afrika açısından önemi nedir?

Geçen sene Türk hükûmetinin misafiri olarak Türkiye'ye geldim. Türkiye'nin biz Afrikalı dinî liderleri sıcak ve samimi karşılamasının altını çizmek isterim. Türkiye'nin vizyonundan, misyonundan, heyecanından çok etkilendim. Bence Reunion Adası sakinleri de bunları görmelidir, bilmelidir. Ben de bizatihi burada şahit olduklarımı ülkemde anlatacağım. Ancak maalesef bizim orada Türkiye, hiç ama hiç bilinmeyen bir ülke. Allah'tan dileğim odur ki inşallah bir iş birliği kurmayı

başarırız da genç Reunionlular, Türkiye'nin, ortaya koyduğu çalışmalardan faydalanırlar.

Gerek Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın gerek Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş'ın konuşmalarından, bu insanların ümmeti sevdiğini hissediyorsunuz. Allah aşkına, bizi dinde kardeş olarak sevmekten başka Türkiye'nin Réunion ile ya da Afrika ile ne işi olabilir? Hep birlikte kazanacak çok şeyimiz var. Buraya gelince Türkiye'nin nasıl bir ülke olduğunu, Afrikalı gençlere ne gibi fırsatlar sunduğunu gördük. Afrika'dan gelmişler, Türkiye'de eğitim alıyorlar. Ben de çok isterim Réunionlu gençlerin Türkiye'ye gelip okumasını. Réunion ile Türkiye arasında ilişkilerin gelişmesini çok istiyorum.

Üçüncüsü gerçekleşen "Afrikalı Dinî Liderler Zirvesi"ni nasıl buldunuz ve zirve hakkında neler söylemek istersiniz?

Bu zirve, Müslümanların bir araya gelmesi ve kardeşliğini perçinlemesi adına büyük bir başarıdır. O yüzden bu başarıda emeği geçen herkesi kutluyorum ve onlara şükranlarımı sunuyorum. Çünkü çok iyi hazırlanılmış bir programdı. Zirvede birçok konferans verildi, hepsini çok beğendim ancak Sayın Ahmet Kavas'ın konuşmasından çok etkilendim. Sayın Başkan Ali Erbaş'ın da Ahmet Kavas'ın takdimini yaparken söylediği gibi Türkiye'nin yetiştirdiği önemli bir âlim. Kendisi canlı ansiklopedi gibiydi, aslında onunla ilmin ne kadar önemli bir silah olduğunu görmüş olduk. Son olarak deklare edilen sonuç bildirgesi, İslam dünyası sorunlarını ihata eden ve onlara çözümler getiren bir bildiriydi. İnşallah bu bildirilerin ışığında tüm İslam ülkeleri çalışmalarını daha da artırırlar. ■

İmam Mohammad Bhagatte, 1973 yılında Madagaskar'da dünyaya geldi. 1976 yılında Madagaskar'da Müslümanlara yönelik katliama varan saldırılar ve eziyetlerden ötürü Réunion Adası'na yerleşti. 10 yaşında hafızlığını bitirdi. Dinî eğitim almak için Hindistan'a gitti. Burada Hintçe, Arapça ve Farsçanın karışımı olan Urducayı öğrendi. Hindistan'daki dinî eğitimini yedi yılda tamamladı. Buradan tefsir, fıkıh ve hadis ilimlerinde uzmanlık derecesini aldı. Eğitim hayatını bitirip Réunion Adası'na döndüğünde, Saint-André isimli bir şehrin imamı oldu ve oradaki medresenin başına geçti. Burada yaklaşık üç sene kaldıktan sonra Saint-Denis'e döndü. 2000 yılından beri de Fransa'nın ilk ve en eski camisi olan Saint-Denis Büyük Cami'nin imamı ve buradaki medresenin yöneticisi olarak görev yapmaktadır.

GENÇLERİN DİLİNDEN KONUŞAN **PEYGAMBER** (S.A.S.)

Hilâl CEYHAN KÖKSAL
Ankara Çankaya Kuran Kursu Öğreticisi

Dünyanın seyrini değiştiren çok az insan vardır. Bu insanların başarısı, hitap ettiği kitlenin genişliğiyle ölçülür. Bunlardan en büyüğü şüphesiz Hz. Muhammed Mustafa aleyhisselamdır. Resulüllah (s.a.s.) yediden yetmişe her insanla güzel geçinebilen, etrafındaki herkese kendini özel hissettiren mükemmel bir

örnekti. Çocuklar ve gençler, onun gözünde ayrı bir değere sahipti. Atalara saygının çok önemli olduğu, yaşı küçük olanların kale alınmadığı bir toplumda, Peygamberimizin etrafındakilerin çoğu gençti. Buna birkaç örnek verecek olursak; Mekke döneminde henüz açıktan davet başlamamışken Müslümanlara evini açan ve İslam tarihinde Dâru'l-Erkam diye anılacak olan bu evin sahibi Erkam bin Ebi'l –Erkam, 18 yaşındaydı. (TDV, İslam Ansiklopedisi, ilgili madde.) Medine'ye muallim olarak gönderilen Mus'ab bin Umeyr, İslamiyet'i kabul ettiğinde henüz yirmisine varmamış bir delikanlıydı. Medineli kabile liderleri Sa'd bin Muaz ve Sa'd bin Ubâde'yle Ensar'ın ileri gelenlerinden Osman bin Maz'un, Ebu Eyyub el- Ensârî; Suffe ehlinden Ebu Hureyre, Abdullah ibn-i Mes'ud; Peygamberimizin şairleri Abdullah bin Revâha ile Kâ'b bin Malik otuzlu yaşlarındaydı. İlk Müslümanlardan olan Hz. Ali ile Peygamberimizin evlatlığı Zeyd bin Hârise on yaşlarında, Uhud savaşında yaşının küçüklüğünden dolayı Peygamberimizin geri çevirdiği fakat maharetini kanıtlayarak orduya katılan Umeyr bin Ebî Vakkas, şehit edildiğinde on altı yaşındaydı.

Peygamberimizin getirdiği hakikatleri ilk kabullenenlerin çoğu gençken, atalarının dinini terk edemeyeceklerini söyleyenlerin büyük bir kısmı yaşını başını almış Mekkelilerdi. Peki, İslam'ın gençlere hitap etmesinin altında yatan sebep neydi? Gençler, nasıl oluyor da aileleri-

Resulüllah'ın engin merhametini ve derin muhabbetini hisseden, ümmetine ne kadar düşkün olduğunu fark eden gençlerin yüreklerinde oluşan kıvılcımlar, onların tüm kâinata muhabbet nazarıyla bakmasını sağlıyordu. Peygamberimizin ağzından çıkan tek bir kelime, ashabının hayatlarını değiştirmeye yetiyordu. Köklü, derin bir sevginin gücüydü bu!

ni karşılarına alma pahasına bu dine gönül veriyorlardı? Akıl almaz işkencelere rağmen neden inançlarından vazgeçmiyorlardı? Belki burada genç insanlarla genç olmayanların aralarında bir mukayese yapmak gerekir.

Olgun insanlar, hayatın kazandırdığı tecrübelerle yorulmuşlardır ve çoğu zaman emek isteyen şeylere cesaret etmezler. Gençlerin ise önünde böyle bir engel yoktur. Hayatın amacını sorgulama çağında bulunduklarından eğer iyi bir ideale tutunurlarsa, bütün enerjilerini buna hasredebilirler. Yetişkin insanların ise hayattan farklı beklentileri vardır. Atalarımızın güzel benzetmesindeki gibi ağaç yaşken eğilir. Gençler, toplumun geleceği olduğu için en çok yatırım yapılması gereken gruptur. Asrısaadete bakıldığında gençlerin oldukça aktif olduğu görülür. Hatta İslam'ın bir gençlik hareketi olduğunu söylemek abartı olmaz.

Gençlerin İslamiyet'i sahiplenmesinin ilk sebebi, bu dinin öğretilerinin mantıklı, kabullenilebilir ve uygulanabilir olmasıydı. Dünyaya geliş gayemizin ne olduğunu, yaratıcımızın bizden neler beklediğini, yapılan her işin bir sonucunun olacağını izah eden İslam, gençlere sorumluluk bilinci kazandırıyordu. Allah ile kul arasındaki ilişkinin sevgiye dayalı olması da gençleri çeken başka bir sebepti. Resulüllah'ın engin merhametini ve derin muhabbetini hisseden, ümmetine ne kadar düşkün olduğunu fark eden gençlerin yüreklerinde oluşan kıvılcımlar, onların tüm kâinata muhabbet nazarıyla bakmasını sağlıyordu. Peygamberimizin ağzından çıkan tek bir kelime, ashabının hayatlarını değiştirmeye yetiyordu. Köklü, derin bir sevginin gücüydü bu!

Müşriklerin ileri gelenlerinden Ebu Süfyan, hain bir tuzakla ele geçirdikleri Zeyd b. Desine'yi öldürmeden hemen evvel ona "Allah aşkına Zeyd! İster misin şu anda yanımızda senin yerine Muhammed olsaydı, onun boynunu vursaydık, sen de ailenin yanında olsaydın!" dedi. Ebu Süfyan'ın bu sözleri karşısında Zeyd'in duruşu netti: "Vallahi ben ailemle otururken bile, şu

anda bulunduğu yerde Muhammed'in (s.a.s.) canını yakacak bir dikenin batmasını dahi istemem." Bunun üzerine Ebu Süfyan, "Muhammed'in ashabının onu sevdiği kadar sevilen hiç kimse görmedim!" diyerek Hz. Peygamber'e duyulan sevgiyi itiraf etti. (İbn Hişam, Siret, III, 117-118.) Peygamberimizin ashabıyla arasında böyle bir sevginin oluşmasının sebebi, onun insanların ruh hâlinden anlayan, yumuşak huylu tabiatıydı. İnsanların en hayırlısı olan Resulüllah, manevi heybetini mütevazı yaklaşımıyla gizler, böylece herkes onunla rahatlıkla iletişim kurabilirdi. İnsanların zaaflarını bilir, ona göre çözümler sunardı. Onun samimi ve sevecen yaklaşımı, etrafındaki insanların kendilerini rahatça ifade edebilmelerini sağlardı.

Bir seferinde yanına gelen bir delikanlı, Allah Resulü'nden alışılmadık bir şey için izin istemişti. Zina etmek istiyordu... Haram olduğu herkesçe bilinen bir şeyin böyle açıkça ve ısrarla talep edilmesi, duyanları şaşırtsa da Resulüllah (s.a.s.) onu hoşgörüyle karşıladı. Delikanlıya tek tek annesiyle, kız kardeşiyle, kızıyla, teyzesiyle böyle bir ilişkiye girilmesini isteyip istemeyeceğini sordu. Genç, her seferinde "Elbette istemem." diyordu. Son olarak zina etmek istediği kadının da birinin yakını olduğunu söyleyerek onun olaya farklı bir gözle bakmasını sağladı ve onu bu işten vazgeçirdi. Sonra şöyle dua etti: "Allah'ım bu gencin günahlarını bağışla kalbini temizle ve iffetini koru." Genç, ikna olmuştu. Bundan sonra böyle bir şeye meyletmedi. (İbn Hanbel, V, 256-257.)

Mekke'nin fethinin hemen akabinde Huneyn savaşının dönüşünde İslam ordusu, bir konak yerinde istirahate çekilmişti. Ordunun gelişini ilgiyle seyreden bir grup genç, dindaşlarının yaşadığı hezimetin etkisiyle Resulüllah'a karşı büyük bir kin ve düşmanlık besliyordu. Aralarında Ebu Mahzûre'nin de bulunduğu bu on kişilik grup, ezan okunduğunu duyunca bir yere gizlenip alaylı bir şekilde müezzini taklit etmeye başladılar. Seslerini duyan Peygamber Efendimiz (s.a.s.) onları yanına çağırdı. Gençlerin her birine ayrı ayrı ezan okuttu ve en sonunda sesi en gür olanın kim olduğunu sordu. Arkadaşları Ebu Mahzûre'yi göstererek ortadan kayboldular. Çünkü yaptıkları yüzünden cezalandırılacaklarını düşünüyorlardı. Ebu Mahzûre de Peygamberimizin emriyle istemeye istemeye ezanı okumaya başladı. Tamamını bilmiyordu fakat Peygamber Efendimiz, büyük bir ciddiyetle ona bilmediği kısımlarını ve nerede sesini yükseltip alçaltacağını öğretti. Sonra başını okşayıp ona bir kese gümüş para hediye etti. Ceza almaktan korkarken ödüllendirilmiş olmak Ebu Mahzûre'yi çok şaşırtmıştı. Biraz evvel nefret ettiği insana karşı muhabbet duyuyor olmasını aklı almıyordu. Bu hadisenin ardından Müslüman olan Ebu Mahzûre'yi Mekke müezzini olarak atadı. Resulüllah'a olan sevgisinden dolayı onun başına dokunduğu yerlerdeki saçlarını ömrünün sonuna kadar kestirmeyecekti. (Ebu Davud, Salât, 28; İbn Hanbel, I11, 408.)

Resulüllah aleyhisselam gençlerin dilinden anlar ve onlara güvenirdi. Onları kendilerini geliştirmeye teşvik ederdi. Mekke fethedildiği zaman bu şehre vali olarak atadığı Attâb b. Esîd, yirmi yaşlarındaydı.

Örneklerden anlaşılacağı üzere Resulüllah aleyhisselam gençlerin dilinden anlar ve onlara güvenirdi. Onları kendilerini geliştirmeye teşvik ederdi. Mekke fethedildiği zaman bu şehre vali olarak atadığı Attâb b. Esîd, yirmi yaşlarındaydı. Yine aynı yaşlarda olan Üsame bin Zeyd ise aralarında Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer gibi büyük sahabilerin olduğu bir orduya komutan olarak tayin edilmişti. Muaz bin Cebel, Yemen'e elçi olarak gönderildiğinde 27 yahut 28 yaşlarındaydı.

Resulüllah'ın yaşamı iyi okunabilirse, pek çok iletişim problemine çözüm bulunur. Özellikle "ergen" diye nitelediğimiz gençlerin dilinden anlamadıklarını söyleyenlerin işleri kolaylaşır. Çünkü Resulüllah, her konuda olduğu gibi bu yönüyle de bizim için gönderilen "en iyi" örnektir. (Ahzab, 33/21.) ■

ANLAMIN PEŞİNDE

/Mehmet KAHRAMAN

Hikâyeyi biliyorsunuz. Zamanın birinde bir adam hayatın anlamının ne olduğuna takmış kafayı; bulduğu hiçbir cevap ona yeterli gelmemiş, başkalarına sormaya karar vermiş. Köy köy, kasaba kasaba dolaşmış, lakin aldığı cevapların hiçbiri onu tatmin etmemiş. Zaman öylece akıp gitmiş, tam umudunu kaybettiği sırada birisi karşıki dağları göstererek, orada yaşlı bir bilgenin yaşadığını ve onun bilebileceğini söylemiş. Uzatmayalım, adam bilgenin yanına gelince, ona hayatın anlamının ne olduğunu sormuş. Bilge bunu hemen cevaplamayacağını söyleyerek eline bir kaşık vermiş ve kaşığı silme zeytinyağı ile doldurmuş. "Şimdi bahçeye çık, bir tur at ve tekrar buraya gel; yalnız dikkat et kaşıktaki yağ eksilmesin. Bir damla bile eksilirse kaybedersin." demiş. Adam bahçeyi turlayıp geri geldiğinde Bilge ona bahçeyi nasıl bulduğunu sormuş. Adam, kaşıktaki yağa bakmaktan bahçeye bakamadığını söylemiş mahcubiyetle. "Öyleyse." demiş Bilge, "Şimdi tekrar çık ve bahçeye dikkat et." Adam söyleneni yapmış, bahçeyi gezmiş. Bahçe büyüleyici güzellikteymiş. Adam tekrar Bilge'nin huzuruna gelmiş. Bilge'ye gördüklerini keyifli bir şekilde anlatmış. Bilge kaşıktaki yağı sormuş. Adam etrafa bakarken kaşıktaki yağı unutmuş ve hepsi dökülmüş. Bilge şu cevabı vermiş ona: "Hayat senin bakışınla anlam kazanır. Sadece bir noktayı görürsen hayatın akıp gider sen farkına varmazsın. Ya da görebileceğin tüm güzelliklerin ortasında hayatı yaşarsın; akıp giden zaman

anlam kazanır. Hayatın anlamı senin bakışında gizlidir. Hayatın anlamı kaşıktaki yağı unutmadan ona bakabilmektir."

Çağımızın es geçtiği kavramlardan biri de "anlam"dır. Hızın, gösterişin, tüketimin ve hazzın olabildiğince körüklendiği bir zamanda anlam ne ifade eder? Artık yaşamak için sorulara ihtiyaç duymuyoruz. Bilim bize gereken bütün cevapları veriyor. "Görmek nasıl gerçekleşiyor? Sinir sistemi nasıl çalışıyor?" sorularından tutun da dünyaya ait ne varsa bilim her şeyi açıklıyor. Hayret edilecek, şaşırılacak hiçbir şey kalmıyor bize. İnsanın kendine bile ayıracak zamanının kalmadığı bir çağda, anlamdan bahsetmek abes gibi geliyor. Oysa şu bir gerçek ki hangi zamanı yaşarsak yaşayalım, bizim anlam arayışımız hiç bitmeyecek çünkü insan anlam arayan bir varlık.

Hayatın anlamının ne olduğu üzerinde durmayacağım; çünkü tek bir anlamdan bahsedemeyiz. Her insan teki kadar anlam olabilir ve kimi dinle anlam bulurken kimi de ideolojide veya sanatta anlam bulabilir. Bu yüzden anlamdan bahsetmektense şu soru daha mantıklı geliyor: İnsanı anlam aramaya iten şey nedir? Bu soruyu cevapladığımızda anlamı bulmuş değil, insanı tanımış olacağız. Belki de en önemlisi budur. İnsanı tanımak!

İnsan dünyaya kendine yetecek donanımla gelmez. Bedeni gibi ruhu ve zihni de zamanla birlikte dünyada şekillenir. Doğduğunda boş bir kâğıt gibidir. Elbette genetik kodlardan ve güdülerden bahsedilebilir ancak onların ne olduğu yaşamak için yeterli değildir. İnsan tam olarak, kâmil diyebileceğimiz şekilde, bütün haklarını kazanmış olarak dünyaya gelmez. Mevlâna'nın ney yapılmak için sazlıktan koparılıp getirilmiş kamış metaforu gibidir. Asıl vatanından uzakta, içi boş bir şekilde inlemektedir. İnsanın dünyadaki konumu da buna benzer. Dünya bir misafirhanedir. Misafirhane ev değildir, evdeki kadar rahat edemezsiniz, kullandığınız eşyalar sizin değildir. Kısa bir süreliğine oraya gelmiş ve konaklamışsınız. En çok yaşadığınız duygu özlem olacaktır. Evinizi, yurdunuzu, sevdiklerinizi özlersiniz. Özlem zamanla artarsa özlediklerinizin yerine koyacak şeyler bulur, onları imgeleştirirsiniz ya da tam tersi özlemi bastırmak, onun ağırlığından kurtulmak için başka yollara başvurursunuz. İkisi de arayıştır neticede.

Arayış, aslında kişinin kendini yeniden konumlaması demektir. Kişi varlıkla kurduğu temas ölçüsünde kendini konumlayabilir. Yalnızlığın yıpratıcı olması da bundandır. Öteki yoksa kendisi de yoktur. Balinaların veya yarasaların yön bulmaları buna güzel bir örnek olabilir. Bu iki hayvanın yaydıkları ses dalgalarının kendilerine geri dönmesiyle yönlerini buldukları bilinmektedir. Varlığa çarpan ses geri geldiğinde kendi konumunu belirler. İnsan da böyledir, varlık onun bir nevi gerekçesidir. Bunu çocukların sorularında daha net görebiliriz. Küçüklerin tatlı dillerinde komik duran o sorular gerçekte hayatın en önemli sorularıdır. Anne babaya sorar çocuklar: "Beni seviyor musunuz? Ben doğunca sevindiniz mi?" Bu sorular insanın varlık sorunsalının temelini oluşturur: Kabul görme, ait olma, değerlilik insanın vazgeçilmez meselesidir. Değersizlik hissi yıpratıcı, yok edici bir etki gösterir. İnsanın fıtratında benlik bilinci, değerli olma hissi ve kendini gerçekleştirme vardır.

İnsanı anlam aramaya iten şey nedir? Bu soruyu cevapladığımızda anlamı bulmuş değil, insanı tanımış olacağız. Belki de en önemlisi budur. İnsanı tanımak!

İnsan kendini değerli hissettiği ölçüde bütüne ulaşmak için çabalar. Boşluk, değersizlik hissini körükler. Aslında boşluk diye bir şey yoktur çünkü boş olan her şey yerine bir başkasını ikame eder. O yüzden insan hayatına giren her şeyin bir karşılığı/anlamı vardır. Seçtiği veya tercih ettikleri diğerinin yerini tutar. Anlam bir bakıma bağlama oturtmadır. İnsanı hayatta ve ayakta tutan şey odur. Bağlamdan koptuğunda başka bir boşluk oluşur ve onu da diğer tercihle doldurmaya başlar. Bütüne ulaşmak insanın doğal hâlidir. Zihin kendine gösterilen her şeyi bütün içinde anlamaya çalışır ve onu bir bağlama oturtamadığı zaman sonuç çıkaramaz. Karmaşık olanı düzeltmeye, düzenlemeye çalışması bunun göstergesidir.

Kendini gerçekleştirme, insanın kemal noktasıdır. İnsanın

Bilmek mükemmele, tamamlanmaya, kemale giden yolun ilk basamağıdır.

kendini bulması kendini tanımasıyla mümkündür; tanımak için de bilmek gerekir. Bütün dinler, öğretiler, hikâyeler kendini bilmek üzerine şekillenmiştir. İnsanın yaptığı her şey onun kendini bilmesi içindir. Peki, kendini bilince ne olacak? Bilmek neden bu kadar önemli? Bilmek insanın fıtratında olan bir durumdur. Aristotales'e göre insan, doğal olarak bilmek ister. Dünyaya geldiğimizde ona dair hiçbir bilgimiz yoktur. Hayatı yaşayarak ve öğrenerek şekillendiririz. Önce sesler çıkartırken konuşmayı öğreniriz, sonra emeklerken yürümeyi öğreniriz; kaşık tutmaktan başlayarak giyinmeye kadar her şey aslında birer öğrenmedir. Bilmek, potansiyel oluşturmanın gereğidir. İnsan sınırsız potansiyelle yaratılmıştır. Yüce mertebelere çıkabildiği gibi aşağı derecelere de düşebilir. Bu insanın potansiyelinde vardır. Kişi bunu sonuna kadar kullanmak ister, bilmek ve anlamak ona ulaşmayı kolaylaştıracaktır.

Bilmek mükemmele, tamamlanmaya, kemale giden yolun ilk basamağıdır. Bilgi kemali garantilemez ancak o olmadan ilk adım da olmaz. Çünkü üzerine bina edeceğiniz inşa, bilgi sayesinde gerçekleştirir. Bilgisiz iman olmaz. Bilgi bilinçlilik hâlinin, yani bir bakıma uyanık olma hâlinin bir göstergesidir. Bilgisizlik ise delilik, sarhoşluk, kendini unutmak gibi "kendinden geçme hâlini" yansıtır. "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" (Zümer, 39/9.) ayetinden de anlaşılacağı üzere bilenlerin mertebeleri elbette yüksek olacaktır. Bilmeden yapılan bir eylem alışkanlıkların veya ön kabullerin bir neticesidir. Sorgulanmamış, anlaşılmamıştır. Sokrates'in söylediği gibi "Sorgulanmamış hayat yaşanmamış demektir." İlk ayetin oku olması, sürekli düşünmekten ve bilmekten bahsetmesi inancın bilgi ile yani bilinçlilikle olması içindir.

Ayrıca bilgi sorumluluk yükler. Şeytanın daha çok bilenlerle uğraşması bu yüzdendir. Bilen insan, potansiyeli barındırır ve kendini gerçekleştirebilecek yoldadır. Bilmeyen insan, tehlike üretmez çünkü onun potansiyeli yoktur. O, birilerinin kullanacağı elemandır. Bir grup içinde bile olsa bu vasıfsız üye, en sevilmeyen ama kullanılmaya müsait kişidir. Bilenler ve potansiyeli olanlar taltif görür, mertebeleri yükselir. Hayat içinde bile bu en basit kural işletilirken insanın kendi olma yolunda bilgi sahibi olması kıyas dahi kabul etmez.

Kendini bilen insan kendinin ve bilginin gereğini yapar. Zihnin ve ruhun tatmini bu bilgi ile gerçekleşir. Şöyle basit bir örnek verebiliriz: Bir sanat eseri karşısında durduğumuzu düşünelim, bu bir resim olsun. Harikulade yapılmış ve bizi âdeta büyülüyor. Bu resimden herkes hoşlanabilir, ressamı da takdir eder. Resim bilgisi olmayan ama resimden hoşlanan bu kişi ressamı övse, bu övgü ressamın hoşuna gider mi? Gitmez, çünkü o resmi nasıl yaptığını, hangi teknikleri kullandığını, orijinal bir şey yapıp yapmadığını bilmediği için övgüsü yüzeyseldir. Ama bir resim eleştirmeni veya resimden anlayan biri olsa, fırça kullanıma kadar her şeyi bilir; kullandığı tekniği, yakın olduğu akımı bildiği için övgüsü ve hayranlığı ressamın daha çok hoşuna gider. Her şey için bu böyledir; şair için de marangoz için de... İşte bilmek, resim karşısındaki durumumuzu gösterir. Bilen kişinin hayata bakışı, yaşayışı, inanışı varlıkla olan ilişkisinin derecesini belirler. Bilirsen varlıkla bütünsel ilişki kurabilirsin, bilirsen kendinle bütünlüklü iletişim yakalayabilirsin. Bu yüzden "Kendini bil!"mek bütün dinlerin ve öğretilerin ana ilkesidir. Sokrates "Kendini bil!" der. Apollon'a adanmış olan Delf Tapınağı'nın girişinde "Kendini bil!" yazar. Yunus Emre'nin meşhur dizesinde dediği gibi: "İlim kendin bilmektir."

Hikâyeye geri dönerek toparlayalım. Kaşıktaki yağı unutmadan hayata bakabilmek, kendini bilmekle mümkündür. Kendini bilen insan, sorumluluklarının farkına vararak yaşar hayatını. Fakat buna pek az insan cesaret edebilir çünkü bu kemâl yolu uzun ve çilelidir. İhtiyaçlar piramidinin daha ilk basamağında kalmış, yorulmuş ve manen yokluk içindeki birinin bu yolu yürümesi beklenemez. O kişi, küçük hazlarla günlük hayatını yaşamaya çalışır. Kemâl yolunu ancak kendini bilenler yürüyebilir. Kendini bilenlerse kendisiyle bütünlüklü ilişki kuran, varlıkla temas hâlinde olan ve anlamı bulmuş kişilerdir. ■

YAZMA ESERLERİN GÖZ BEBEĞİ: **MUSHAFLAR**

Zeynep YEŞİLDAL AKTAŞ
DİB Yazma Eser Uzmanı

İslam âleminde kitap hâlini alan ilk metin, Kur'an-ı Kerim'dir. Bu yüzden Müslümanlar, onun manası kadar maddi varlığını önemsemiş, yazı ve süslemeler itibarıyla sanatla bezemiş, yüzyıllar boyu zarar görmeden yaşamasını sağlamıştır. El yazması eserlerin her biri ayrı bir hikâye taşımaktadır. Her bir eserin yazım ve yapım aşaması birbirinden farklıdır. Hatta aynı kişi tarafından istinsah edilse bile müstakil bir kimlik taşır. Cildi, yazıldığı hattın türü, kullanılan mürekkep ve tezhip özellikleri ile birlikte bakıldığında her bir eser kendi değerini inşa etmektedir. Nüshanın istinsah yeri, zamanı, müstensihi ve kullanılan materyaller farklılaştıkça nüshalar arasındaki ayrım da değişkenlik göstermektedir. Günümüze kadar ulaşan birçok el yazma Kur'an-ı Kerim'de bu ayrımları açıkça görebilmek mümkündür. Diyanet İşleri Başkanlığı Merkez Kütüphanesinin yazma eser koleksiyonunda da oldukça değerli ve nadide Kur'an-ı Kerimler mevcuttur.

Diyanet İşleri Başkanlığı Merkez Kütüphanesinin yazma eser koleksiyonunda oldukça değerli ve nadide Kur'an-ı Kerimler mevcuttur.

Bunlardan ilki çok önemli bir manevi miras olan IX. yüzyıla ait Kur'an-ı Kerim nüshasıdır. İstinsah edildiği tarih açısından büyük önem taşıyan nüsha 25 varak olarak bir araya getirilmiş, parşömen üzerine kufî yazı türünde, mensur olarak yazılmıştır. Nüshanın sanatsal özelliklerini incelediğimizde harekelerin kırmızı ve mavi mürekkeple yazıldığı görülmektedir. Duraklar altın yaldızlı olup aşr, hizb, secde gülleri sarı ve mavi zemin üzerine altın yaldız süslemeleriyle muazzam bir görüntüye kavuşmuştur. Nüshamız maalesef tam değildir. Elimizde sadece altıncı cüzden bir parça olup Maide suresinin üçüncü ayetinin yarısından başlamış ve kırk sekizinci ayetiyle sona ermiştir.

Bir diğer nüshamız Murtaza Alî b. Muhammed el-'İndî tarafından istinsah edilen Kur'an-ı Kerim'dir. Nüsha büyük ihtimalle XIV. veya XV. yüzyıla aittir; yazı türü, klasik dönemden farklı, tezhibi ve bezemeleri ile oldukça kıymetli ve nadirdir. Bu Mushaf'ın tezhip ve süslemeleri bizzat müstensih tarafından yapılmıştır. Sure başlıkları, cüzlerin ilk kelimeleri kübra sülüs hattı ile yazılmış; Muhammed

Kur'an-ı Kerim ve Farsça tercümesi olan bu nüsha, son derece süslü, tezyinatlı, Selçuklu dönemine ait en nadir nüshalardan bir tanesidir.

kelimeleri yeşil zemin ile süslenmiştir, kübra harfli bölümler sarı, yeşil, turuncu zeminle bezenmiştir. 401 varak olan nüsha muazzam hüsnühat örneği teşkil eden sülüs, muhakkak yazı türünde yazılmıştır. Nüshanın sanatsal özelliklerine bakıldığında; Fatiha suresi ve Bakara suresinin olduğu sayfalarda münhani motifli etrafı kırmızı hatâi dal işlemeli bezemeler görülmekte olup unvan, koltuk ve metin bölümleri kırmızı, yeşil renkli dal motiflerle bezenmiştir. Sure başlıkları ve cüz güllerinin yazılı olduğu bölümlerin etrafları farklı renklerde bordürle çevrelenmiş, minare şeklinde ve hatâi bitki, dal motiflidir. Duraklar çeşitli renklerde boyanmış iç içe geçmiş daire ve şeşhâne şekillidir. Güller içinde Esmayıhüsna yazılıdır. Sayfalarda madalyon ve damla şeklinde olup sekiz şeklinde secde gülleri vardır. Eser, Fatiha suresi ile başlamış ve Nas suresiyle bitmiştir.

Başka bir nadide Mushafımız da Ebü'l-Fahr b. Ebi'l-Fazl el-Za'ferânî er-Re'y, tarafından, 15 Cemâziyelevvel 548 (8 Ağustos 1153) tarihinde Rey'de istinsah edilmiştir. Kur'an-ı Kerim ve Farsça tercümesi olan bu nüsha, son derece süslü, tezyinatlı, Selçuklu dönemine ait en nadir nüshalardan bir tanesidir. Ayetlerin altında Farsça tercümeleri vardır. Farsça Kur'an tercümeleri arasında British Museum ve Topkapı Sarayından sonraki en eski ferağ kaydına sahip nüshadır. Reyhânî hat tarzında yazılmış ve 336 varaktır. Nüshanın sanatsal özelliklerine bakıldığında; sure başları, surelerdeki ayet sayıları, surelerin inmiş olduğu yer isimleri altın yaldızla yazılmıştır. Ayet sonu gülleri altın yaldızlı, kırmızı çiçek süslemelidir. Nüshanın her sayfasında birkaç tane hizb süslemeleri olup çiçek desenli, altın yaldızlı ve mavi renkleriyle dikkat çekmektedir. Hizbler, aşırlar, cüzler, yarı cüz, üçte bir cüz, dörtte bir cüz gibi kelimeler son derece nefis süslemelerle işlenmiştir.

Nüshanın derkenarlarında çeşitli kıraatlerin okunuş tarzları yazılmış olup ferağ kaydının olduğu bölüm oldukça süslüdür. Nüshanın ilk varakları daha sonradan yazılmış olup hattı XIV. yüzyıla aittir. Nüshanın son sayfasında Ebu Abdullah el-Hüseyn b. Ahmed b. Muhammed b. Mihrân el-Mukrî el-Merkî'nin, 15 Zilhicce 560 (23 Ekim 1165) tarihinde bu nüshayı okuduğuna ve tashih ettiğine dair bir kayıt vardır. Cildi son derece nefis ve nadide süslemelerle yapılmıştır.

XV. yüzyıla ait bir diğer değerli Mushaf da Herat okulunun cilt özelliklerini taşımaktadır. Son derece süslü, tezyinatlı ve cilt olarak nadir rastlanan nüshalardandır. Selçuklu dönemi örneklerinden bir tanesidir. 313 varak olan bu nüsha Muhakkak yazı türünde yazılmıştır. Nüshanın Fatiha suresi ve Bakara suresinin olduğu sayfalarda altın yaldızlı rûmi Hendese, çiçekli, zincirli desenler, lacivert ve yaldızlı olup bütün sayfalarında bulunmaktadır. Ayet sonu gülleri altın yaldızlı mavi çiçek süslemeli, sure başlıkları serlevhalı altın yaldızlıdır. Sure isimleri, ayet sayıları altın yaldızla yazılmıştır. Hizibler, aşırlar, cüzler, yarı cüz, ayetlerdeki durak işaretleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Nüshanın son sayfalarında son derece nefis sultâni süslemeler ve rûmi hendese bezemeleri mevcuttur. Cilt özellikleri ile dikkat çeken nüshanın son derece nefis ve nadide süslemeli deffeleri, sırtı, mıklebi ve sertabı kahverengi deridir.

Reyhânî yazısı ile Selçuklu dönemine ait nadir eserlerden birisi de 1300 tarihli Kur'an-ı Kerim'dir. 567 varak olan nüshanın bazı varaklarında sure başlıkları altın yaldız zemin üzerine kufi yazı ile yazılmıştır. Sure isimleri, surelerdeki ayet sayıları, surelerin inmiş olduğu yer isimleri beyaz ile yazılmıştır. Cüz, hizb, secde gülleri bazı varaklarda ve derkenarda tezhipli gösterilmiştir. Nüshanın başından Fatiha ve Bakara suresinden ilk on ayet daha sonra yazılmıştır. Nüshanın istinsah tarihi eksik kalan sayfaların da tamamlandığı tarihidir. Fakat nüsha bu tarihten çok daha eskidir. Çünkü reyhânî yazı türü XVI. yüzyıldan önce kullanılan bir yazı çeşididir. Ön deffesi, sırt sertabı kahverengi, arka deffesi ve mıklebi kırmızı deri bir cilttir.

Son nüshamız beş adet cüze nakşedilmiş bir Kur'an-ı Kerim'dir. Sülüs-nesih yazı türünde kaleme alınan nüsha, yazı, kâğıt, okunaklılık bakımından oldukça güzel ve değerlidir. Nüshada cüz numarası ve çiçek motifli pençberk duraklar altın yaldızlıdır. Cüzün 1, 4 ve 7. satırları iri sülüs, 2, 3, 5 ve 6. satırları nesih ile yazılmıştır. Kapaklarındaki şemseler geometrik desenler kullanılarak yapılmıştır.

Bir müminin yolunu, yönünü, istikbalini, hedefini ve gayesini belirleyen Kur'an-ı Kerim lafzıyla ve manasıyla her an gençliğini ve tazeliğini muhafaza etmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı Merkez Kütüphanesinde de manevi mirasımız olan pek çok nüsha bulunmaktadır. Rabbim yolumuzu ve yönümüzü Kur'an'dan ayırmasın. ■

KAFAMA TAKILANLAR

Prof. Dr. Cağfer KARADAŞ

İNSAN DENEN VARLIK

Kafama takıldı hocam, "İnsan insan..." diyoruz da nedir bu insan? Birilerinin dediği gibi karmaşık bilinmez bir meçhul mu, yoksa bedensel arzularının esiri basit bir varlık mı?

Uçlarda dolaşmayı seviyoruz, her nedense? Baksanıza, özçekim yapacağım diye kayalık üstüne çıkıp canından olanlara, uçurum kenarından yere çakılanlara, yanardağı merak edip bakayım derken düşüp yananlara...

Hocam insanı sordum siz bizi uçurumun kenarına getirdiniz.

Uçlarda dolaşmak, uçurumun kenarında gezinmektir. Neymiş? Heyecan! Sevsinler sizi. Canınız bu kadar mı kıymetsiz? Her şeyin normali güzel. Uçlar ve uçurumlar, tehlikeli.

Hocam! İnsana gelsek...

İnsanı anlatıyoruz da! Sen, "soruma gel" demek istiyorsun. Sorundaki sorun, uçlar. Yani insanın ya tam karmaşık ya da çok basit olduğu düşüncesi. İkisi de uç. İnsanın tamamen biliniyor olduğu veya bilinebileceği iddiası ne kadar abartılı ise tamamen meçhul olduğu söylemi de o kadar abartılı. Çünkü insanın bilinen yanlarının yanında bilinmeyen yanları bulunmakta. Bunun nedeni insanın sınırları. Sınırlarının berisi bilinir, ötesi bilinemez. Bunlar, aynı zamanda bizim bilgi ve bilme sınırlarımız. Ancak bilgi, görgü ve tecrübelerimizin artması oranında bu sınırlarda bir esneme olduğu da bir gerçek. Bu esneme nereye kadar ulaşır, onu bu günden kestirmek zor. Çünkü o kadar yoğun çalışma ve araştırmaya rağmen gelinen nokta ortada. İnsanın psikolojik yönü bir tarafa biyolojik yönünü bile tam keşfedilmiş değil. Nitekim birçok hastalığın tanısının konmasında bile sıkıntılar bulunmakta. Bu sıkıntılar, tabiplerin bilgi ve beceri eksikliğinden değil, insanın karmaşık ve kapalı taraflarının oldukça fazla olmasından.

Bu durumda insanı meçhul kabul edenler haklı mı?

O kadar da değil! Bu gün tıp ve psikolojideki gelişmelere bakıldığında insanı tanımada azımsanamayacak bir yol kat edildi. Bunları görmemek verilen emekleri inkâr olur. Demek istediğimiz, insanı tanıma noktasında epey bir yol alınmasına rağmen hala kapalı noktaların bulunduğu.

Gelinen noktada İslam insanı nasıl tanımlıyor? İnsanı yaratan Yüce Allah insanın her yönünü bildiğine göre, neden Kur'an'da onu bize tam olarak tanıtmadı?

Tabi ki, insanı yaratan Allah, onu en ince detayına kadar bilir. Bunun böyle olmasının nedeni Allah'ın bilgisi için sınır ve sınırlayıcı olmamasıdır. Bizim durumumuz tam tersi. Yani bizim için başta zaman ve mekân olmak üzere birçok sınır ve sınırlayıcı var. Bu yüzden duyularımızı, duygularımızı ve aklımızı çevreleyen sınırları aşıp olgu ve olayları bütün yönleriyle bilmemiz imkânsız. Bu sınırlar, kendimizi bilme hususunda da geçerli. Tecrübelerimiz bize bunu göstermekte. Bilimsel çalışmaların geldiği nokta da aşağı yukarı belli. Öte yandan bir olgu ve olayın mahiyeti ve hakikati tam olarak bize gösterilse bile, bu sınırlı halimizle acaba onu ne kadar kavrayabiliriz? Çünkü hakikati kavrama noktasında da anılan sınırlar engel. Yüce Allah Kur'an'ı bize gönderdi, anlayalım diye. 1400 yıldır yapılan onca açıklamaya rağmen onu tam olarak anlayabildik mi? Allah'ın bize hakikati bildirdiğinde hiç şüphe yok. Ancak onu bizim

kavramamız hususunda bazı açık noktaların olduğu kesin. Bu açık noktalar başta zaman ve mekân olmak üzere bizi kuşatan sınırlardan kaynaklanmakta. Öyleyse her şeyi bilme iddiasında olan insanın önce bu yönünü tanıması gerekir. Aksi takdirde boşa kürek sallamış veya yel değirmenlerine savaş açmış oluruz. Eskiler ne demiş: "Kendini bilen Rabbini bilir."

Demek ki insanın bildiğimiz kadar bilemediğimiz tarafları var.

Yüce Allah insanı yaratmış, zaman ve mekân zemininde aşama aşama öğrenme kabiliyetiyle donatmış. Görgü ve tecrübelerimizin zaman içinde artması ve bilme sınırlarımızın genişlemesinin nedeni bu. "Her gün yeni bir gündür ve her sabah âdeta yeniden doğarız" sözleri aslında bu gerçeği dile getirir. Demek ki insan, zamanın akışına ve mekânın şartlarına göre bilgi elde eder. Kendisiyle ilgili bilgi edinmesi de bu şartların dışında değil.

Bu durumda genel hatlarıyla insanı tanımak istesek, ne diyebiliriz?

Kur'an'da, yaratılış maddesi ve süreci bakımından insan uzun uzun anlatılır. Burada verilen iki temel mesaj var: Birincisi evrenin bir parçası olarak insanın yaratılması, ikincisi ise, onun aynı evrenin şartlarına tabi olması. Bu şartlar hem biyolojik hem de psikolojik yönünü kapsar. Hiçbir yönü yaratma ve evrenin şartlarına tabi olmanın dışında değil. Evreni yaratan, şartları koyan da Allah. Öte yandan evrende her şeyin zıtlardan oluşması gibi, insanın kendisi de bir takım zıtlıklara sahip. Bu zıtlıklar dolayısıyla hem evrende hem de insanın kendi içinde çatışma ve kaynaşma halleri mevcut. Bunlardan bazıları dayanışmaya, diğer bazıları ise çatışmaya meyyal. Çatışma ve dayanışma hususunda denge kurulmasıyla ancak düzen sağlanır. Bu da belli kural ve yasaları gerektirir. Nitekim tabiattaki düzen ve denge adetullah denilen yasalarla sağlanır. Bu yasalar insanın kendi bünyesi için de geçerli. İnsan bedeninin sağlığı, organların dengesine ve ihtiyaçların yeterince karşılanmasına bağlı. Aynı şekilde insanın birbirine zıt gibi görünen biyolojik ve psikolojik yönünün dengesi de ancak ikisinin eşit ve denk tutulmasıyla sağlanır. Bunların ihmali, vücut dengesinin bozulmasıdır.

İslam düşünce tarihinde bu nasıl anlaşılmıştır?

İslam âlimleri, insanı beden ve ruh bütünlüğü içinde düşünmüşler. Bu doğrultuda insanı özel ve üst bir kategoriye yerleştirmişler. Onlar insanı "ben diye işaret edilen, beş duyu ile kavranabilen ve ruh ile desteklenmiş beden" şeklinde tarif etmişler. Buna göre insan ruh-beden bütünlüğü içinde bir varlık. Bu bütünlük korunduğu oranda insan, bozulduğunda değil. Bundan dolayı insan, hem dünya hayatında hem de ahiret hayatında ruh-beden bütünlüğü içinde düşünülmüş. Nitekim Kur'an'da yeniden dirilişin, ruhların bedenlere iadesiyle gerçekleşeceği bildirilmiş. Bunun anlamı ahiret hayatı da, ruh-beden bütünlüğü içinde başlayıp devam edecek.

Ancak farklı düşünenler de vardır.

Tabi ki var. Özellikle felsefeciler ve Bâtıniler, insanı her ne kadar bu dünyada ruh-beden bütünlüğü içinde düşünseler de, ruhun göksel âlemden veya emir âleminden geldiği iddiasıyla bedene üstünlüğünden söz ederler. Bu da ruh lehine bir denge bozumudur. Bu doğrultuda onlar, öte dünya hayatının ruhanî bir hayat olacağı düşüncesindedirler. Hatta bazı Bâtıniler bu dünya hayatında da ruhun bedenden bağımsız hareket edeceğini, öldükten sonra ise gelip gidebileceğini ileri sürerler. Bu gün dahi bu düşüncede olup da ruh çağırma seansları düzenleyenler var. Hâlbuki Kur'an'da ölüm, bir "berzah" yani kesin bir engel olarak tanımlanmış. Bu yüzden ölen kişinin ruhunun gelip-gitmesi ve bedenden bağımsız hareket etmesi söz konusu değil.

Kabir hayatında durum nedir?

Kabir hayatı kendine özgü şartları bulunan özel bir hayat. Âlimlerimiz bunu, dünya hayatı ile ahiret hayatı arasında bir geçiş süreci olarak görmüşler. Kur'an'dan alınan tabirle buna berzah hayatı demişler. Dünya ile ahiret arasında her ikisine de gitmeyi engelleyen ara bir dönem. Kıyamet sonrası yeniden dirilişle birlikte bu hayat son bulacak, yeni bir hayat başlayacak.

Hocam, dünyayı konuşalım derken işi mezarda bitirdik.

Eee... Ölüm kesin bir gerçek. Ne diyebiliriz ki? Sözü şöyle bağlayalım: İnsan ruh-beden dengesini gözetir; zamanını, mekânını, imkânlarını ve şartlarını dikkate alırsa, mutlu ve huzurlu bir hayat yaşar; öte âlemde de ebedî mutluluğa kavuşur. ■

İSLAM'IN BATI'DAKİ SESİ: MALCOLM X

Koray ŞERBETÇİ

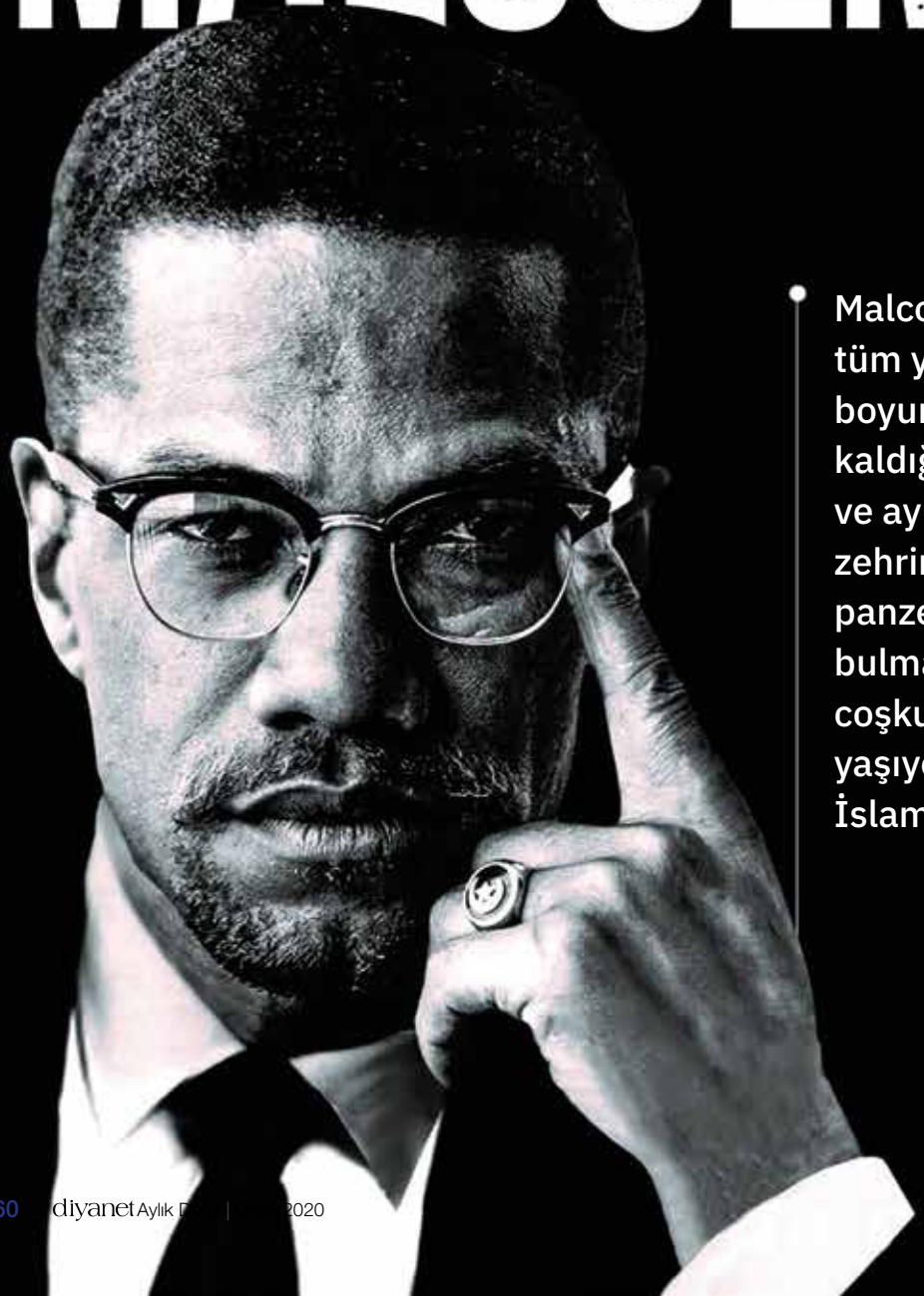

Malcolm X tüm yaşamı boyunca maruz kaldığı ırkçılık ve ayrımcılık zehrinin panzehrini bulmanın coşkusunu yaşıyordu, yani İslamiyet'i!

1492 senesinde İtalyan kaptan Kristof Kolomb'un önderliğindeki Pinta, Nina ve St. Maria isimli üç gemi sakince Amerika kıtasına ulaştı. Aynı sırada bu gemilerden binlerce kilometre uzaklıkta, Afrika'da sakince bir yaşam süren milyonlarca insan, kendileri için yüzyıllarca sürecek acı ve gözyaşı ikliminin başladığından habersizdi.

Üç geminin açtığı yoldan yüzlerce gemi yeni kıtaya doğru yola çıktı. Avrupalılar yeni diyara sökün etmeye başladıklarında, sonradan Amerika adını verecekleri bu topraklarda Kızılderililer yaşamaktaydı. Fakat Avrupa'dan gelen beyazların bu toprakları, yüzyıllardır burada yaşayan yerlilerle paylaşma niyetleri yoktu. Öyle de oldu. Avrupalıların, hakkı kuvvette gören anlayışı sonucu dört asrı kapsayan zaman dilimi içerisinde yaklaşık 70 milyon Kızılderili katledildi.

Avrupa'nın doymayan nefsi Kızılderilileri yok etmekle kalmadı. Yeni kurdukları çiftliklere ucuz iş gücü sağlamak için Afrika'ya insan avcıları hücum etmeye başladı. Sakince yaşayan siyah insanlar zorla topraklarından koparıldı, zincire vurulup gemilere dolduruldu ve yeni kıtadaki beyaz efendilerine hizmet etmek için köle olarak isimlendirilip Amerika kıtasına doğru yola çıkarıldı.

Daha sonra "özgürlükler ülkesi" olarak anılacak ABD'de garip bir biçimde buraya zorla getirilen Afrikalılar XIX. yüzyıla dek ilk üç yüzyıllarını köle olarak geçirdiler. Garipti çünkü. Söylemle eylem birbirini tutmuyordu bu topraklarda. Örneğin 1776 senesinde yine bu topraklarda İngiliz kralı III. George'a başkaldıran koloni önderleri bir bildirgeyle tüm insanların eşit olduğunu dünya âleme duyurmuştu. Bu bildirgenin önde gelen yazarı ise Thomas Jefferson'du. Kendisi kültürlü, demokrasiye inanan bir insandı. Ama gelin görün ki tipik Amerikalı olarak kendi yazdığı bildirgedeki insanların eşitliği ilkesini çiftliğindeki 150 siyahi kölesine uygulamadı. Uygulamadığı gibi bunu ahlaki bir sıkıntı olarak da görmemişti.

Zor bir hayata başlamak

Malcolm Little işte böyle bir sosyal ortamda, 19 Mayıs 1925'te Nebraska'da gözlerini dünyaya açtı. Hristiyanlığın Baptist Mezhebine bağlı, Reverend Earl Little adlı bir rahibinin oğluydu. Babası, Amerika'da siyahlara karşı uygulanan ağır ırkçılığa tepkili bir din adamıydı. Bu topraklardaki siyahların Afrika'ya geri dönmediği sürece asla özgürlüklerine kavuşamayacaklarına inanıyordu.

Malcolm'un omuzlarında ayrımcılığın ağır baskısı yanı sıra bir de siyahların hakları için mücadele eden bir ailede doğmanın zorluğu da yüklenmişti.

Zorluklar kendini göstermekte gecikmedi. Malcolm henüz dört yaşındayken Ku Klux Klan adlı siyah karşıtı, ırkçı bir terör örgütü evlerini ateşe verdi. Aile fertleri can kaybı yaşamadan yanan evden kendilerini dışarı atmayı başardı. Felaket, can kaybı yaşanmadan atlatıldı ama bu olay Malcolm'un belleğinden hiç çıkmayacaktı.

Ama asıl darbe 1931 senesinde geldi. Babasının faili meçhul ama siyah nefreti sonucu olduğu malum bir cinayete kurban gitmesi, onun zor olan hayatını daha da zorlaştırdı. Malcolm, yedi kardeşiyle birlikte başka ailelerin yanına evlatlık verildi. Ruh sağlığını yitiren annesi de akıl hastanesine yatırıldı.

Beyaz nefreti filizleniyor

Zor şartlar Malcolm'un öğrenim hayatını da olumsuz etkiledi. Amerikan toplumda siyahlara karşı uygulanan ayrımcı düşüncenin ağır darbelerini alan Malcolm, başarılı bir eğitim süreci geçirse de beyazların dünyasında kariyer yapabilmenin imkânsızlığına inanmaya başladı. Zira bu acımasız ortamda kendisine bir siyah olarak tanınan en iyi hakkın; garson, otobüs biletçisi veya ayakkabı boyacısı olmaktan öteye geçemeyeceğini, çok şanlıysa belki en fazla postacı olabileceğini biliyordu. Aslında bu düşüncesini kesinleştirmesine en sevdiği öğretmeni ile yaşadığı bir diyaloğun duygusal yıkımı yol açmıştı.

Bir gün öğretmeni ona, kendisi için hangi mesleği düşündüğünü sormuştu. Malcolm heyecanla avukat olmak istediğini söylemişti. Bu cevap üzerine şaşıran öğretmeni, bir siyah olduğunu aklından çıkarmaması ve gerçekçi olması ikazını yaptıktan sonra marangoz olmasını tavsiye etmişti. Bu olayı yıllar sonra şöyle dile getirmişti kendisi: "Ben onun en iyi öğrencilerinden biriydim. Hatta okulun en iyi öğrencilerinden biriydim ama onun 'sizin yerinize' düşünebileceği gelecek bütün beyazların siyahlar için düşündüğünden

hiç de farklı değildi." Bu düşünce doğrultusunda liseye devam etmemeye karar verdi.

Bu çaresiz ve öfkeli düşüncelerle Boston'da yaşayan üvey ablasının yanına giden Malcolm, yaşama tutunmak için elinden gelen her işi yaptı. Böylece hayatı daha yakından tanıdı ve fikirlerinde daha da keskinleşti. Ama asıl kırılma New York'a gidip siyahların yoğun olarak yaşadığı Harlem'i tanıyınca oldu.

Harlem'de çalışmaya başladıktan sonra hızla kirli bir hayatın içine yuvarlandı. Böyle bir atmosferin doğal sonucu olarak karıştığı bir suç nedeniyle 1946'da hapse mahkûm oldu. Ama hapis günleri ona yaşamını değiştirecek yepyeni bir yol sunacaktı.

Nation of Islam ile tanışma

Malcolm, bir rahibin oğluydu dolayısıyla Hristiyanlıktan başka din tanımıyordu. Fakat o dönem Amerika'da siyahların beyaz kiliselerine girmesinin yasak olduğu düşünüldüğünde, Hristiyanlığı da beyaz adamın dini olarak görmesi sebebiyle bu dinden nefret ediyordu. İşte tam bu ruh hâlindeyken, hapiste Elijah Muhammed adlı birinin liderlik ettiği Nation of Islam yani İslam Milleti adlı topluluğa mensup kişilerle tanıştı. Bu topluluğun lideri Elijah Muhammed, siyah milliyetçiliğini savunuyor ve hatta Tanrı'nın da zenci olduğunu söyleyecek kadar ileri gidiyordu.

Beyazlara öfkesi had safhada olan Malcolm için siyahlara özgü bu din çok cazip geldi. Bu nedenle 1949 yılında, Elijah Muhammed'in öğretisini kabul ederek Müslüman oldu ve 1952 yılında tahliye edilene dek hapishanedeki günlerini yoğun bir okuma programı içinde geçirdi. Tam altı yıl süren hapishane hayatından sonra Malcolm için artık bambaşka bir hayat başlıyordu.

Malcolm X yani Malik Şahbaz, büsbütün başka birisi olmuştu. Artık davası öfke ve nefret değil birlik ve selamet içeriyordu. Irkçı fikirlerinden tamamen sıyrılmış bir Müslüman olarak beyazlarla iş birliğine açık birisi olmuştu.

Gözü kara bir hatip

Pek çok öfkeli siyah gibi Malcolm da siyahları amaçsız yığınlar halindeki başıboş bir kitle olmaktan kurtarıp kendine güvenen inançlı bir kitle hâline getiren bu topluluğa ilgi gösterdi. ABD'de sahih bir İslam inancının pek tanınmadığı o yıllarda, itikadi anlamda Kur'an ve sünnet çizgisinde olmayan bu yapının siyahlar için sosyal bakımdan bir boşluğu doldurduğu da gerçekti.

Malcolm, âdeta kendini Nation of Islam topluluğuna adadı. Enerjik ve teşkilatçı genç hatip, hemen lider Elijah Muhammed'in dikkatini çekti ve Harlem'de görevlendirdi. Malcolm, siyah davasının isimsiz bir hizmetkârı olduğuna işaretle bundan sonra Malcolm X adını kullanmaya başladı. Öyle ki artık kendisi topluluğun lideri Elijah Muhammed'in konuşan ağzı olarak biliniyordu.

Gerçek İslam'a kavuşma

Malcolm X, 1964'te Nation of Islam hareketinden ayrıldı, hacca gitmek amacıyla Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde bir seyahate çıktı. Ama gördüklerine inanamadı. Çünkü onun 1949'da hapishanede tanıdığı topluluğun İslam'ı ile Mekke'de gördüğü İslam bambaşka şeylerdi. Burada dünyanın dört bir yanından gelmiş, rengi ve ırkı farklı Müslümanların Allah huzurunda tam bir eşitlik ve kardeşlik içinde bulunduklarına şahit olduğunda âdeta çarpıldı. Bu durum irkilip uyanmasına sebep oldu ve böylece sahih İslam anlayışına ulaştı.

Malcolm X, ABD'de soluduğu zehirli ırkçılık ikliminden sonra ilk kez mukaddes topraklarda İslamiyet inancına dayalı eşitlikçi sosyal ortamı teneffüs etti. Gördüklerinin ona yaşattığı duyguyu şöyle dile getirmişti:

"İslam dünyasına geldim geleli on bir gün oluyor; o gün bu gündür de gözleri maviler mavisi ve saçları sarılar sarısı ve tenleri beyazlar beyazı olan Müslüman kardeşlerle aynı yaratıcıya inandığımız için aynı tabaklardan yemekteyiz, aynı bardaktan içmekteyiz, aynı yataklarda (ya da aynı halılarda) uyumaktayız. Ve yine, 'beyaz'

Müslümanların sözlerinde, davranışlarında, tutumlarında; Nijerya'dan, Sudan'dan, Gana'dan gelen Afrikalı siyah Müslümanların gösterdikleri samimiyetin aynısını bulmaktayım.

Hepimiz de gerçekten 'kardeş' gibiyiz, çünkü bu insanların aynı ilaha yönelen inançları; kafalarındaki tüm 'beyaz' imajları, davranışlarındaki tüm 'beyaz' imajları, ruhlarındaki tüm 'beyaz' imajları silip atmıştır."

Evet, Malcolm X tüm yaşamı boyunca maruz kaldığı ırkçılık ve ayrımcılık zehrinin panzehrini bulmanın coşkusunu yaşıyordu, yani İslamiyet'i!

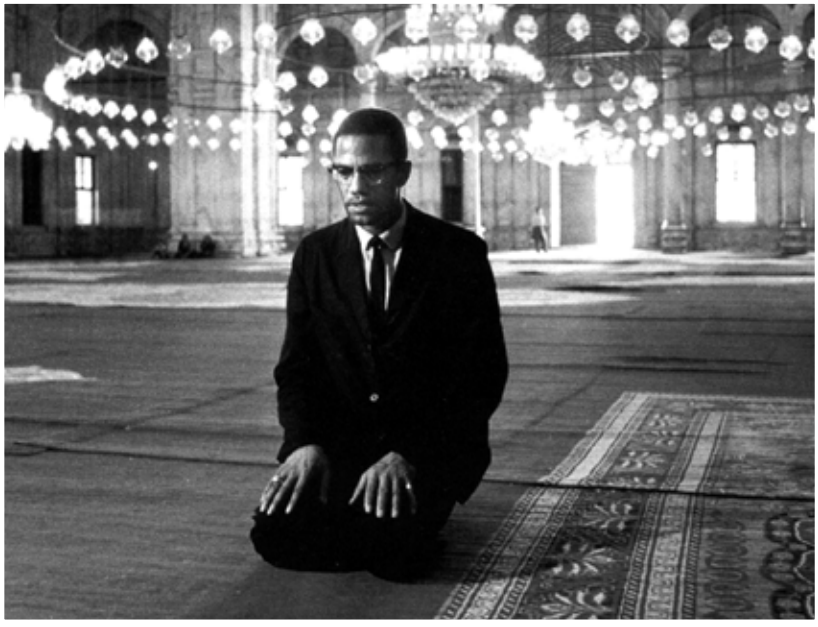

Mazlumların davasını savunmak

Malcolm hayatının bu döneminde artık el-Hac Mâlik eş-Şahbâz adını kullanmaya başladı. Irkçılık zehrine karşı Hz. Peygamberin Veda Hutbesinde yankılanan sesini yani: "Beyazın siyaha, siyahın da beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur. Allah katında üstünlük ancak takva iledir." ABD toplumuna anlatmak için aynı coşkuyla ülkesine döndü. Hemen faaliyete başlayarak siyah beyaz kardeşliğini esas alan bir toplum meydana getirmeyi amaçladı ve bu amaçla Muslim Mosque (Müslüman Camii) ve Organization of Afro-American Unity (Afroamerikalılar Birliği Organizasyonu) adlı teşkilâtları kurdu.

Malcolm X yani Malik Şahbaz, büsbütün başka birisi olmuştu. Artık davası öfke ve nefret değil birlik ve selamet içeriyordu. Irkçı fikirlerinden tamamen sıyrılmış bir Müslüman olarak beyazlarla iş birliğine açık birisi olmuştu. Her haktan mahrum edilen siyahların muhtaç olduğu eşitlik ve özgürlüğün, Amerika'nın iç meselesi ve bir ırk sorunu değil bütün dünyayı ilgilendirir biçimde bir "insan hakları" meselesi olduğunu düşünüyordu. Kafasındaki bu yeni yaklaşımı hayata geçirmek için Orta Doğu'ya, Afrika'ya ve Avrupa'ya seyahatler gerçekleştirdi. Seyahatlerinde kendisine ilgi çok yüksek oldu. Bilhassa Afrika'da ve Müslüman ülkelerde. Seyahatleri de ister istemez uzuyordu. Bu durumu şöyle dile getirmişti: "Gittiğim her yerde biraz daha kalmam için ısrar ettiler. Bu yüzden her ülkede, planladığımdan fazla kalmak zorunda kaldım. Müslüman dünyada, Amerikalı bir Müslüman olduğumu öğrenince, hemen seviyorlardı beni."

Nefret sarmalı ve şehadet

Her şey yolunda gidiyor gibiydi fakat Malik Şahbaz iki kesimin nefretini üzerine çekiyordu. Beyaz ırkçılar ve siyah ırkçılar. FBI tarafından yakın takipte tutulan ve toplum düşmanı sayılan Malik Şahbaz aynı zamanda yanından ayrıldığı Elijah Muhammed ve topluluğu tarafından da hain ilan edilmişti.

Artık Malik Şahbaz'a ölüm tehditleri yağmaya başlamıştı. Canına kasteden bazı başarısız girişimler olmuştu fakat birisi çok ciddiydi. Ailesinin de içinde olduğu evine ateş bombaları atıldı ve soğuk bir şubat gecesi eşi ve çocukları ile birlikte yanmakta olan evden çıkmayı son anda başardı. Tıpkı dört yaşında yaşadığı olay gibi.

Bu olaydan henüz bir hafta geçmişti ki 21 Şubat 1965 pazar günü öğleden sonra, bir konuşma yapmak üzere çıktığı kürsüde, "Es Selamü Aleyküm" diyerek başladığı sözlerine yüzlerce dinleyiciden "ve Aleyküm Selam" karşılığı aldıktan hemen sonra tüm ömrünü haklarını savunmak için harcadığı üç siyah tenli suikastçı tarafından açılan ateş sonucu şehit edildi. ■

CEMİYET-İ TEDRİSİYE-İ İSLAMİYE'NİN EN ÖNEMLİ ESERİ: DARÜŞŞAFAKA MEKTEBİ

Kâmil BÜYÜKER

Osmanlı'da okullaşma düşüncesinin farklı bir aşamaya evrildiği dönem, hiç kuşkusuz 1856 yılında Islahat Fermanı'nın ilan edilmesinden sonraki zamanlardır. Islahat Fermanı'nın yayımlanmasından sonra azınlıklar, çeşitli mektepler açarak çocuklarını okutmaya başlamışlar ve bu okulları bitirenler de ticaret hayatında önemli mevkilere gelmişlerdir. Bunu gören bazı Müslümanlar ise çocuklarını okutup hayata hazırlama yoluna gitmişlerdir. (Songül Keçeci Kurt, Özel İslam Mektepleri, 2013, s. 100.)

Meselesi "eğitim" olan bir dernek

İşte bu arifede yani Sultan Abdülaziz'in devr-i saltanatında, aralarında devrin önde gelen devlet ricalinden Ziya Paşa, Gazi Ahmet Muhtar Paşa, Vidinli Tevfik Paşa, Sakızlı Ahmet Paşa ve Ali Naki Efendi'nin kurucuları arasında yer aldığı "Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye" adıyla bir dernek kurulur. Dernek 30 Mart 1863 tarihlidir ve padişah fermanıyla kurulmuştur. Derneğin doğuşunda, Kapalıçarşı'da çırakların mesai öncesi kapı önlerinde ve kahvelerde vakit öldürdüklerine tanık olan Yusuf Ziya Paşa'nın bu gençleri eğitme düşüncesi etkili olmuştur. Derneğin hedefi, bu gençlere dinî bilgiler yanında, mektup, senet ve benzeri evrakı okuyup yazacak derecede eğitim vermekti. (Meltem Kocaman, "Darüşşafaka'da Fizik Eğitiminin Başlangıcı", Osmanlı Bilimi Araştırmaları, XIV/2 (2013): 87-117.)

Meselesi esasen eğitim olan Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye, 1865 yılında İstanbul Kapalı Çarşı Örücüler kapısındaki binayı cahil kalmış esnaf çocuklarını okutmak üzere tutmuştur. Bir süre burada eğitim devam ederken binanın tamiri sırasında çıkan yangından sonra Beyazıt'ta Simkeşhane'de, Valde Ümmetullah Kadın Mektebi bu çırak çocuklar için okul hâline getirilmiştir. İlk halk okulu olan Valde Mektebi, mekânın zamanla yetersiz kalması üzerine Aksaray'da Çakırağa Camii karşısında Ebubekir Paşa Mektebi cemiyet yönetimine devredilmiştir.

Yetim ve kimsesizlerin tedrisi için açılan "Şefkat Yuvası"

Osmanlı'da açılan bu ilk halk mekteplerinin ömrünü tamamlayıp kapanmasının ardından Paris elçimiz Sakızlı Esad Efendi'nin teklifiyle Darüşşafaka isimli mektebin ilk defa açılması düşüncesi ortaya atılmıştır. Zira Sakızlı Esad Efendi, Paris elçisi iken yurda dönmüş ve cemiyete katılımıyla birlikte Paris'te gördüğü "Prytanée Militaire De La Fleshe" adlı okulun planlarını, programını, hatta öğrenci elbiselerini birlikte getirmiştir. Bu okul, bir fikir olarak kabul edilmiş Darüşşafakatül İslamiyye adıyla kurulmasına karar verilmiştir. Zamanla Darüşşafaka (şefkat yuvası) olarak anılan okulun, 1868'de Sultan Abdülaziz tarafından bağışla satın alınan Fatih'teki arsa üzerinde inşaatına başlanmıştır. Çarşamba'daki binası Türkiye'de okul olmak üzere yaptırılan ilk binalardan biridir. Okulun inşası için gerekli olan tutar, halktan ve devletten toplanan bağışlardan elde edilmiştir. Binanın mimarı Dolmabahçe Sarayı'nın mimarlarından Hovhannes Amira Serveryan'dır. (Derya Baş, İstanbul'un 100 Okulu, İBB. Kültür A.Ş. Yay., 2013, s. 44-45.) Sultan Selim ve Fatih Camileri arasındaki tepe üzerinde yapılmasına karar verilen binanın inşasına 1869 yılında başlanmış, 1873 yılında

tamamlanmıştır. Binalar yapılırken kız öğrenci de alınması düşünülmüş ve bu maksatla iki taraflı olarak yapılmış ancak bazı sakıncalar ileri sürülerek bu fikirden vazgeçilmiştir. Okulun ilk kadın Müdiresi Nazıma Antel'dir. (1965-1973) Mektebe kız öğrenci alımı da işte bu tarihlerde gerçekleşecektir. (1971)

Osmanlı'da açılan ilk halk mektebi

Darüşşafaka Mektebi, kuruluş nizamnamesinde dile getirildiği üzere diğer mekteplerden farklı hususiyetler taşır. 16 Kasım 1873'te yayımlanan nizamnamede şu hususlar dile getirilmiştir: Okula on yaşından büyük olmayan yetim ve fakir Müslüman çocuklarının alınmasını, okulun ve öğrencilerinin her türlü masrafının Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye'nin özel geliriyle ücretsiz olarak karşılanmasını, bir idare ve bir de eğitim kurumu oluştu-

Okulun tarihinde Çanakkale Zaferi de önemli bir yere sahiptir. 1916-1918 öğretim yılında lise bölümü öğrencileri askere alınarak Çanakkale'ye gönderilmiş, öğrencilerin neredeyse hepsi burada şehit olmuşlardır.

rulmasını, ayrıca mektebin ve öğrencilerin durumuyla daha yakından ilgilenmek üzere bir müdür ve bir müdire tayin edilmesini öngörmüştür. Nizamnamede, öğrencilerin askeriye ve resmî dairelerde çalışmalarına imkân verecek şekilde eğitilecekleri ve geceleri okulda yatılı olarak eğitim alacakları belirtilmiştir. (Nuri Güçtekin, İstanbul'daki Hususi Mekteperler, İBB Kültür AŞ. Yay., 2015, s. 107.) Memleketlerinden, ailelerinden ve sosyokültürel ortamlarından büyük ölçüde kopan çocuklar, Darüşşafaka'ya kuvvetle bağlanmış, bu bağlılık okula yüklenen işlev ve hedeflere bağlılık olarak devam etmiştir. Bu yönleriyle Darüşşafaka modeli, klasik "devşirme" yöntemine benzetilmektedir. Okulun ilk mezunları da Osmanlı modernleşmesinde önemli rol oynamışlardır. (Baş, s. 45.)

Darüşşafaka'nın bunun yanında başka hususiyetleri de vardı. Bunlardan birisi, o dönemde İstanbul'da Türkçe eğitimi veren başka bir lisenin bulunmayışıdır. Bu sebeple bazı varlıklı aileler de bu okula yönelmişlerdir. Kısa sürede önemli bir şöhretin sahibi olan Darüşşafaka'ya zaman içerisinde sadece fakir aile çocuklarının değil, başarıları ile kendilerini ispatlayan çocukların da kabul edildiğini görmekteyiz.

Mektebe kayıt konusunda da son derece titiz bir elemeden geçirildiği de kayıtlarda geçmektedir. Kayıt şartlarını taşımayan öğrenciler ailesinin konumu, statüsü, unvanı ne olursa olsun okula kabul edilmemiştir. Örneğin, Dersim Müfettişi Bekir Fikri Bey'in oğlu İbrahim Efendi'nin okula kaydı, şartları sağlamadığı için yapılmamıştır.

Her daim öksüz ve yetimleri himaye etme düsturundan ayrılmayan Darüşşafaka'nın bu ilkesinden taviz vermediği görülmektedir. Öyle ki Trabzon Saray-ı Atik Mahallesi'nden ve

mekteb-i ibtidai talebelerinden olup anne babası vefat eden Ali isimli çocuk, himaye edilmek suretiyle okula kaydedilmiştir. (Kurt, s. 108.)

Yine okuldan mezun olanlar için iş istihdamı da söz konusu olmuştur. 1892-93 yıllarında mezun olan Rakım Efendi, 400 kuruş maaşla istihdam edilmiştir. (Kurt, s. 108.)

Tarihin kırılma noktası olan savaşlarda Darüşşafaka da yara almış ve eğitim sekteye uğramıştır. İlk olarak 1877-78 Osmanlı-Rus savaşında İstanbul'da toplanan Rumelili göçmenlerin bir kısmı okula yerleştirildikleri için altı ay kadar okulda ders yapılamamıştır. Çoğu subay olan öğretmenleri cepheye gittiğinden 6. sınıf öğrencileri bir yıl ders görememiştir. Okulun maddi sıkıntıları zaten had safhada iken gelirleri Rumelili göçmenlere harcandığından durum içinden çıkılmaz bir hâl almıştır. 1884 yılında Sadrazam Küçük Said Paşa'nın girişimiyle okulun birtakım ihtiyaçları devlet hazinesinden karşılanmıştır. Aynı yıl Sultan II. Abdülhamid, Darüşşafaka'dan o yıl mezun olan altı öğrenciyi huzuruna kabul etmiştir ve bu gelenek her yıl mezuniyet sonrası devam ederken 1888 yılında II. Abdülhamid, okulu himayesine alarak 458 lira yardım yapılmasını emretmiştir.

Okulun tarihinde Çanakkale Zaferi de önemli bir yere sahiptir. 1916-1918 öğretim yılında lise bölümü öğrencileri askere alınarak Çanakkale'ye gönderilmiş, öğrencilerin neredeyse hepsi burada şehit olmuşlardır.

İsmini tanıyalım veya tanımayalım, öğretmeni, öğrencisi, mezunuyla Darüşşafaka, eğitim tarihimizde önemli bir çığırdır.

Darüşşafaka'nın eğitim müfredatı

Darüşşafaka'nın eğitimi sekiz yıl olarak belirlenmiştir. Birinci sınıfın ders programı, öğrencinin rüştiye eğitimini takip edebilmesi için gerekli temel bilgileri verecek şekilde oluşturulmuştur. Son iki sınıf ise yüksek (âli) sınıflardır. 1873-1894 yıllarında mektebi bitirenler yüksekokul mezunu sayılmışlardır. Bu programa 1880 yılından sonra elektrik ve telgraf dersleri eklenmiştir. Telgraf derslerinin eklenmesi Darüşşafaka'ya ayrı bir hususiyet katmış, hatta 1873-1894 tarihleri arasında âdeta Telgraf Fen Mektebi hüviyeti kazanmıştır. Tam olarak hangi yıl uygulamaya başlandığı belirtilmemiş olmakla beraber, Darüşşafaka tarihine ait en temel kaynaklardan biri olan Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye Salnamesi'ne göre kuruluşu takip eden yıllarda ders programı şöyledir:

Birinci sene: Kur'an-ı azimü'ş-şan, şurutü's salavat, esma-i Türkiyye, hikayat kıraatı, hikayat tahriri, hüsn-i hatt-ı sülüs.

İkinci sene: Kur'an-ı azimü'ş-şan, hüsn-i hatt-ı sülüs, talim-i Farisi, lugat-ı selase, medhal-i kavaid, muhtasar ilm-i hal, hesab, imla-i Türki, tersim-i hutut, muhtasar coğrafya.

Üçüncü sene: Coğrafya-yı umumi, imla-i Türki, Fransızca, hesab, sarf-ı Arabi, Farisi, lugat-i selase, ilm-i hal, resim, rika hattı.

Dördüncü sene: Hesab-ı mükemmel, sarf-ı Arabi ve avamil, Fransızca, terkib-i ibare, mevalid-i selase, tarih-i Osmani, Farisi, hendese-i sathiyye, coğrafya-i Osmani, kavaid-i Osmani, çini ve siyah boyalı resim, hendese ameliyatı, hüsn-i hatt-ı Fransevi.

Beşinci sene: Ulum-i tabiiye, hendese-i sathiyye, cebir, hikmet, kimya, usul-i defteri, coğrafya-yı Osmani, Arabi, maani mantık, kitabet, boyalı resim, hendese ameliyatı, Fransızca.

Altıncı sene: Cebr-i ala, hendese-i mücesseme, kitabet, Fransızca, adab, hikmet-i tabiiye, kimya, tarih-i tabii, tarih-i Osmani, resim.

Yedinci sene: Müsellesat-ı müsteviyye ve küreviyye, kozmografya, usul-i fıkıh, hikmet-i tabiiye, münhaniyyat-ı müstamele, usul-i defteri, mebaniü'l-inşa, kitabet, tarih-i tabii, kimya-yı uzvi, resim, tarih-i umumi, elektrik.

Sekizinci sene: Mecelle, hendese-i resmiyye ve menazır, Fransızca, mebaniü'l-inşa, hikmet-i tabiiye, fenn-i makine, topografya, tarih-i umumi, usul-i defteri, resim, tabakatü'l-arz, elektrik, kimya-yı sınai. (Kocaman, s. 88-89.)

Kimler geldi, kimler geçti...

Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi eğitim tarihinin önemli dönüm noktalarından birisi olan Darüşşafaka'nın Osmanlı döneminde Sultan Abdülaziz, Sultan II. Abdülhamid'in himayelerinde; ardından Cumhuriyet yıllarında da Darüşşafaka'nın doğal başkanı olarak Gazi Mustafa Kemal Paşa, İsmet İnönü ve devam eden devlet başkanları ile bugüne kadar yoluna devam etmesi, kuruluşundaki yetim, öksüz ve kimsesiz çocukların himaye edilmesi gayesinden sapmamasının bir emaresi olsa gerektir. Bir cemiyet ruhu ile yola çıkan, mekteple hüviyeti değişen, lise düzeyini aşıp kolej seviyesinde farklı bir disipline bürünen Darüşşafaka Lisesi, 1994 yılından bu yana Maslak'ta yapılan yeni binasında eğitim faaliyetine devam etmektedir. Darüşşafaka'nın tarihinde dönem dönem pek çok şair, yazar, bilim adamı, sanatçı ve asker gönüllü öğretmenlik yapmıştır. Bunlar arasında Namık Kemal, Vakanüvist Abdurrahman Şeref Bey, Babanzâde Ahmet Naim, Bestekâr Zekai Efendi, Ahmet Mithat Efendi, Tahir Olgun, Ressam Agâh Efendi, Selim Sırrı Tarcan, Yahya Kemal Beyatlı, Yusuf Akçura, Salih Zeki ve Ressam Hoca Ali Rıza gibi isimler yer almaktadır. İsmini tanıyalım veya tanımayalım, öğretmeni, öğrencisi, mezunuyla Darüşşafaka, eğitim tarihimizde önemli bir çığırdır. Bugün bu eser, yaralı minik yüreklerin duaları üzerinde iz bırakmaya devam ediyor. ■

İLETİŞİMSEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

Mustafa ÇUHADAR
DİB Radyo ve Televizyon Daire Başkanı

"İklim değişikliği" denilince zihnimizde kimi görüntüler canlanıyor: Eriyen buz dağları, kasırgalarla yerle bir olmuş şehirler, tsunami felaketleri, sıcaklık ve kuraklığı artan bölgeler, hızla çölleşen topraklar... İçinde yaşadığımız, havasını soluduğumuz dünya için ne kadar olumsuz bir tablo değil mi? Peki, ana haber bültenlerinde izlediğimiz dünyanın başka başka yerlerinde ortaya çıkan bu tablo bize çok mu uzak? Elbette, hayır! Söz gelimi biz kış mevsiminde kar yağmasını beklerken, baharın işareti olan tomurcuklar ağaçları süslüyor. Öyle değil mi? Eskiden kenarında piknik yaptığımız ırmaklar, çaylar, derelerin sesini artık işitemiyoruz. Küresel ısınma, yalnızca uzak diyarların değil, Türkiye'nin de su kaynaklarını etkiliyor. Yani, haberlerde izlediğimiz görüntüler, bize hiç de uzak yerler değil. Buna bağlı olarak küresel iklim değişikliğinin etkilerini en aza indirebilmek amacıyla çeşitli politikalar geliştiriliyor ve uygulanıyor. Ancak bu politikaların bireylerin gündelik hayatına kadar sirayet etmesi gerekiyor. Çünkü iklim değişikliğinin etkisi yalnızca yaşadığımız şehrin veya ülkenin çevre ve hava koşullarıyla sınırlı kalmıyor. İklim değişikliği, dünyanın her bir noktasını etkileme potansiyeline sahip, global ölçekte tesirleri bulunan olgudur. Tıpkı iletişim gibi.

"İnsanlık, kendi iletişim alanını, iletişim araçlarıyla genişletmiştir." (D. Crowley - P. Heyer, İletişim Tarihi, Ankara: 2014, Siyasal Kitabevi.) Günümüzde, bilhassa internetin kullanımı, geçmişte tahayyül edilmeyen iletişim pratiklerini ortaya çıkarmıştır. Ulaklar veya güvercinlerle iletişim kurulan tarihî kesiti düşünecek olursak, zaman ve mekâna bağlı kalmak-

sızın iletişim kurmak bir hayaldi. Oysa bu, hayatımızın doğal akışı içerisinde sıradan bir iletişim pratiği hâline geldi. Dolayısıyla zaman ve mekânın baskın olduğu bir evreden, bunların "hafifledi̇ği" bir döneme geçmiş bulunuyoruz. Hâliyle bu iki dönem arasında duyusal, düşünsel, zihinsel, kültürel farklılıkların olması yani farklı iletişimsel iklimlerin oluşması doğal ve kaçınılmazdır.

Elbette günümüze kadar iletişim ikliminin doğasını tayin eden nirengi noktaları bulunuyordu. Matbaa, telgraf, telefon, sinema, radyo, televizyon gibi aygıtların her biri, farklı veçheleriyle iletişim iklimini dönüştürmüştü. Matbaa, hem bireysel hem de uluslararası yapısal değişimleri peşinden sürükledi. Matbaa sayesinde kitlesel kitap üretimi, okuma eylemini bireyselleştirirken ulusal dillerde neşredilen eserler ulusçuluk akımının doğmasında etken oldu. Telgraf, merkez ile taşra arasındaki iletişimi, ulaklardan daha kısa zamanda ve kolaylıkla sağladı; tabii olarak merkezî otoritenin önemli bir aygıtı kabul edildi. Radyo, sözlü kültürün aktarıcısı konumundaydı ancak özellikle II. Dünya Savaşı'nda radyonun propaganda gücü keşfedilince iletişim araştırmalarına bile istikamet verecek bir araç olarak nam saldı. Görsel ve işitsel birlikteliğin gücünden istifade eden sinema ve televizyon, günümüzde küreselleşme ve kapitalizmin temel sacayaklarından biri hâline geldi. İletişim devrimi olarak tanımlanan internet ve dijital iletişim teknolojileriyse tüm bu bileşenleri bir arada bulunduruyor. Dolayısıyla her bir iletişim aracı, iletişimin hudutlarını genişlettiği gibi iletişim iklimine de yol gösteriyor.

Hava kirliliği nasıl ki kan dolaşımını, akciğerleri, kalbi ve beyni olumsuz etkiliyorsa, iletişimsel iklimdeki kirli hava da bilişsel, zihinsel ve duyusal etkinliklerimizi tahrip ediyor.

Biz, bu medyalarla sarmalanmış iletişimsel iklimde soluk alıp veriyoruz. Bu iklim, doğal değil; yapay, üretilmiş bir iklim. Daha açık ifade etmek gerekirse, katıksız, saf ve berrak olmayan; teknolojik altyapının, ideolojik perspektiflerin, profesyonel mesleki tercihlerin, ticari parametrelerin ve bunun gibi pek çok belirleyici unsurun nihayetinde üretilen bir iklim.

Bizim birey olarak bu bütünleşik yapının her safhasına müdahale etme ihtimalimiz bulunmuyor. Bu iklimde bize, sanki iki tercih sunuluyor: "Ya bu iklimde yaşayacaksınız ya da yaşamayacaksınız." Gelin bize kaç tercih verildiğini birlikte sınayalım: Uyku dışında, kaç saat internet kullanmıyoruz? Bir konuda bilgiye ihtiyacımız olduğunda, hangi kaynağa başvuruyoruz? Biraz daha özelleştirelim mi? Dinî bir meselede aklımıza takılan soru için bir âlime mi, yoksa "arama motorlarına" mı başvuruyoruz? Sadece bilgi edinme yöntemlerimiz bile iletişimsel iklimi gün yüzüne çıkarıyor aslında. Ama yine de sorgulamamıza devam edelim: Günde kaç saatimizi ekranla baş başa; kaç saatimizi ailemizle baş başa geçiriyoruz? Bizimle doğrudan ilgisi olmayan konular, söz gelimi Twitter'daki hashtagler, sohbetlerimizin parçası oluyor mu? Bu ve bunun gibi ardı arkası kesilmez soruların cevabı hepimiz için açık ve net. Dolayısıyla yaşadığımız iletişimsel iklim, bize iki seçenekten birini tercih etmeyi teklif etmiyor. Tek seçeneğimiz var: Bu iklimde üretilen havayı solumak.

Hava kirliliği nasıl ki kan dolaşımını, akciğerleri, kalbi ve beyni olumsuz etkiliyorsa, iletişimsel iklimdeki kirli hava da bilişsel, zihinsel ve duyusal etkinliklerimizi tahrip ediyor. Dolayısıyla önce bu kirli havayı teneffüs etmekten kurtulmak, sonra da iletişimsel iklimin dengesini sağlamak gerekiyor. Bunun için de İslam'ın temel kaynaklarındaki ahlaki modellerin merkeze alınması; en başta da "dokunulmaz değerler" (Dinî ve Ahlaki Boyutlarıyla Teknoloji Bağımlılığı, H. Martı, Diyanet İlmî Dergi, 2018, 54/3, 107-120.) açısından iletişimsel iklimi dönüştürmemiz icap ediyor. ■

Okuma Tavsiyeleri

Avcı, N. (1990). Enformatik Cehalet. Ankara: Rehber Yayıncılık.

Martı, H. (2018). Dinî ve Ahlaki Boyutlarıyla Teknoloji Bağımlılığı. Diyanet İlmî Dergi, 54(3), 107-120.

Kasapoğlu, A. (2000). Kur'an-ı Kerim ve İletişim. İstanbul: Nursan Yayınları.

Ong, W. J. (1991). Sözlü ve Yazılı Kültür. İstanbul: Metis Yayınları.

Şişman, N. (2016). Dijital Çağda Müslüman Kalmak. İstanbul: İnsan Yayınları.

Güneş, S. (2006). Enformasyon Toplumunun Putları. Ankara: Hece Yayınları.

HER KALBİ AÇAN TEBESSÜM

Ayşe Nur ÖZKAN
İstanbul Kadıköy Vaizi

Tebessüm... Maliyeti olmayan "Antidepresan"

Ne zaman asık suratlı birini görsem güngörmüş bir teyzemizin bilgece cümlelerini hatırlarım. "Evladım!" derdi teyzemiz, "Güzel yüz elimizde değil ama ya güler yüz? Güler yüz elimizde öyle değil mi?"

Çevresindeki insanların asık suratlılığıydı ona bu cümleleri söyleten. "Ne oğlumdan ne gelinimden ne de etrafımdaki insanlardan hiçbir beklentim yok, yemeğimi yapmasınlar, hizmetimi görmesinler." derdi. "Güler yüz göstersinler yeter."

Güler yüzlü olmak bizim tercihimizdir

Yaratılışımızdan getirdiğimiz özelliklerimizin belirleyicisi elbette biz değiliz. Yüzümüz, rengimiz, cinsiyetimiz hepsi birer takdir-i ilahidir. Ama Allah Teâlâ'nın bize doğuştan verdiği bu özellikleri nasıl kullanacağımız, hangi davranışlarımızla olumlu ya da olumsuz yöne kanalize edeceğimiz, onlarla nasıl bir karakter inşa edeceğimiz, işte tüm bunlar bizim tercihlerimiz ve çabalarımızla şekillenen sorumluluk alanlarımızdır. Güler yüzlü olabilmek, tebessümü ve tatlı dili kendimizden ve çevremizdekilerden esirgememek karakterimize yerleştireceğimiz en güzel özelliklerden biridir. Üstelik maliyeti olmayan ama etkisi ve sonucu inanılmaz değerli olan bir özellik.

Güler yüz, sadece yüzümüzü değil, hayatımızı, sağlığımızı, ilişkilerimizi, ahlakımızı güzelleştiren, sosyal bir varlık olarak bizi bir arada tutan duygusal bir davranıştır. Karakterimizin gözle görünür kısmı olduğu için de vitrinimizdir âdeta. Vereni fakirleştirmeyen, alanı zenginleştiren, maliyeti ve külfeti olmayan büyülü bir güçtür. Gülümserken 17, kaşlarımızı çatarken ise 43 kasımızı çalıştırmak zorunda

kalmamız bile güler yüzün yaratılışımız ile uyumunu göstermeye yeterlidir.

Sinir bilimcilere göre güler yüzlü olmak, sahip olduklarımızı paylaşmak, ihtiyaç sahiplerinin sıkıntılarını gidermek huzur veren davranışlar arasında gelir. Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) güler yüzlü olmayı sadaka verme ile eş değer kabul etmesi ve güler yüzlü olmaya teşvik eden sözleri, mucizevi bir reçete gibidir yalnızlık ve mutsuzluk içinde savrulan günümüz insanına.

"Din kardeşini güler yüzle karşılamaktan ibaret bile olsa hiçbir iyiliği küçümseme." (Müslim, Birr, 144.) der Peygamber Efendimiz. Her iyiliğin bir sadaka olduğunu, güler yüzün de bir iyilik olduğunu, sadaka yerine geçtiğini hatırlatır bize. Ama en çok da kendi hayatında uygular bu tavsiyelerini. Abdullah bin Haris, "Allah Resulü'nden daha çok tebessüm eden bir kimse görmedim." der onu anlatırken. (Tirmizi, Menâkıb, 10.)

Ecdadımız sadece yüzlerine değil, kelimelerine ve dualarına da yansıtmıştır Peygamberimizden aldığı bu nezaketi: Vedalaşırken kullandığımız "Güle güle git.", "Allah'a emanet ol.", "Güle güle gel." cümleleri bile, bir daha karşılaşıncaya kadar yüzünden gülücükler eksik olmasın anlamında birer duadır.

Ekşi yüzlünün balı acı olur

Güler yüz, tatlı söz ve zarafetin ne kadar değerli olduğunu Bostan isimli eserinde bir hikâye ile anlatır Şeyh Sâdi bizlere:

"Tatlı dilli, güler yüzlü bir delikanlı bal satardı. Gönüller onun tatlılığından yanar, erirdi. Müşterisinin sayısı belli değildi. Öyle ki faraza bal satmayıp zehir satacak olsa, herkes zehri onun elinden bal niyetine içerdi. Suratsızın biri de o yiğidin satışına özendi, kazancını kıskanıp bal satmak istedi. Bal tablası başında sirke satan yüzüyle mahalle mahalle dolaştı. 'Bal, bal.' diye bağırdı durdu. Fakat balına müşteri değil sinek bile konmadı. Akşam oldu, eve döndü. Eline bir kuruş geçmemişti. Fena hâlde kızdı, bir köşeye çekildi, oturdu. Bu hâliyle günahının cezasından korkan günahkâra, bayram günü zindanda tutulan bedbahta benziyordu. Onu gören karısı, 'Ekşi yüzlünün balı acı olur.' dedi. 'Çirkin huy insanı cehenneme götürür, iyi huy ise cennetten çıkmıştır.'"

Tatlı dil, güler yüz, sevgi ve memnuniyet göstergesidir. Güleni ferahlatır, bulaşıcı olduğu için de etrafa yayılır. Hatalarımızı ve eksikliklerimizi örter. Kabiliyet ve kişiliklerini geliştirmekte zorluk yaşayanlar ise gülümsemenin bu huzur veren mucizevi etkisinden mahrum kalırlar.

Tebessümü yüzünde, hüznü kalbinde

Güler yüzlü olmak, dingin bir ruh hâlinin göstergesidir. Uygunsuz ortam ve zamanlarda ölçüsüz kahkahalar ise duygu durum bozukluğuna kadar giden rahatsızlıklara işaret eder. Hayatta her şeyin bir ölçüsü vardır. Taşkınca gülmek ifrat olduğu gibi sürekli çatık kaş ve asık yüz ifadesi de bir tefrit hâlidir. En makbul ve itidal olanı tebessümdür.

Hz. Mevlâna "İnsanın nasıl güldüğünden edebini, neye güldüğünden aklını anlarım." cümlesiyle gülmek gibi sıradan bir davranışın karakterimizi nasıl ele verdiğini ifade eder. Haddinden fazla gülmek, bizi gaflete sürükleyerek hayattaki varlık sebebimizi unutturur. Hz. Aişe, Peygamber Efendimiz'in, "küçük dili görünecek şekilde kahkahayla gülerken hiç görmediğini, sadece tebessüm ettiğini" hatırlatır bize. (Buhari, Edep, 68.) Müminin tebessümü yüzünde, hüznü kalbinde olmalıdır çünkü. Hata ve noksanlarımızı düşündüğümüzde veya nefis muhasebesi yaparak tefekküre daldığımızda oluşan hüzündür bu. Ama çehremize yansıyan tebessüme engel olmaz. Allah Teâlâ'nın güler yüzlü ve yumuşak kişileri sevdiğini, Peygamberimizi de (s.a.s.) "... Eğer kaba, katı yürekli olsaydın, onlar senin etrafından dağılıp giderlerdi..." (Âl-i İmran, 3/159.) ayetiyle yumuşak davranmaya teşvik ettiğini biliriz.

Tebessümü unuttuğumuz, birbirimizden selamı esirgediğimiz, sanal ilişkilerin içinde boğulduğumuz zamanları yaşıyoruz. Belki de ayetlerin rehberliğine, Peygamberimizin tavsiyelerine en fazla ihtiyaç duyduğumuz zaman dilimleri bu günler. Gülme kurslarının açıldığı, ücretli sarılma ve kucaklaşma seanslarının organize edildiği bir dünyaya tanıklık ederken küçük bir tebessümle bir gönle dokunmanın nasıl bir iyilik hareketi başlatacağını fark edebilmek ne büyük bir nimet.

Birbirimizden esirgemeyelim... ■

ÇOCUKLARIN RENKLERİ

Şehnaz YILMAZ
Denizli Pamukkale Kur 'an Kursu Öğreticisi

Avrupa'da görev yaptığım on yıllık zaman zarfında her biriyle kıymet biçilemez anı biriktirdiğimiz, altı yaşından altmış yaşına sayısız öğrencim oldu. Türkiye'ye dönmeden önceki son öğrencilerim en küçük yaş grubumdu. Belki de bana en çok dua eden, resim yapan, Türkiye'ye sınava gidince mektup yazan minik öğrencilerim. Dualarının sonucu çok sevdiği öğretmenlerinin yirmi iki yıllık gurbet hayatından sonra vatana atanacak olduğunu bilselerdi acaba yine de bu kadar yürekten dua ederler miydi? Evet, ederlerdi çünkü ben onlara uzakta da olsam sıcacık yüreklerinde olduğumu hissetmeyi öğretmiştim. Avrupa'daki miniklerimin dualarının üstünden çok zaman geçmeden atandım ve artık Türkiye'deydim. Bir gurbet hayatı sona ererken diğeri başlamıştı.

Türkiye'de de sıcak ve sevgi dolu minik yavrularım var. Onlardan biri de dört yaşındaki minik öğrencim. Onu tanıdığımda babasını yeni kaybetmiş, renklere küsmüş, sanki koca dünyayı omuzlarına yük etmişti. Çok sevdiğim öğrencimin, genç

bir annesi ve bir buçuk yaşında minnacık bir kardeşi vardı. Yetimliğini hissetmesin diye büyükler tarafından her istediği yapılan bir çocuk okul ortamında ne kadar hırçın olur o yıl öğrendim. On iki yıllık öğretmenlik dönemimde benim için en zor seneydi. Bu yaş grubu bir sınıfınız varsa anne baba kavramı mutlaka kullanılır. Ben derslerimde baba kelimesi yerine aile demeyi tercih ettim o yıl. Baba hasreti çeken iki miniğim üzülmesin diye. Şarkılar, dramalar... İçinde baba kelimesi geçen her şeyi değiştirdim. Bir miniğim daha vardı anne babası boşanma aşamasında. Her gün gülerek "Benim annemle babam ayrılıyor." derdi. O zaman gördüm bir miniğin acısını içine atıp gülebildiğini. Ağlamakla gülmek aynı şeydi belki de o anlarda onun için. Bir çocuğun ruhuna inemedikten sonra bu mesleği yapmamalı diye düşünenlerdenim. Sevgi her şeyin ilacı, her derdin dermanı hatta öyle bir güç ki ağzına hiç bitki çayı koymayan, sırf öğretmeni anlattı diye bitki çayı dahi içen; süt içmiyorken "Öğretmenim bak aynı senin gibi süt içiyorum." diyen, öğretmeni limon seviyor diye limon yiyen çocuklar... Öğretmenine getirdiği gülü, eriği verirken gözlerinin içi parlayan öğrenciler. Gerektiği yerde, gerektiği kadar konuşur, sadece o varmış gibi ilgilenirim öğrencilerimle. Bir gün parka çıktığımızda miniğim en mutlu anında yine gülerek "Benim annem babam ayrılıyor." dedi. Yardımcıma ve bizimle olan birkaç velime diğer çocukları emanet ettikten sonra yanıma çağırdım, bir köşeye oturduk. Elimi elinin

Bir çocuğun ruhuna inemedikten sonra bu mesleği yapmamalı, diye düşünenlerdenim. Sevgi her şeyin ilacı, her derdin dermanı...

üstüne koydum. "Bazen anne ve babalar ayrı evlerde yaşarlar. Bak benim de çocuklarım ayrı evde yaşıyor. Ben Avrupa'daki çocuklarımı çok özledim sence onlar da beni özlemiş midir?" diye sordum. Gözlerime sessiz sessiz ve uzunca baktı ve içindeki gerçekliği anlayınca "Özlemiştir öğretmenim." dedi. Devam ettim "İnsanlar bazen ayrı evlerde yaşarlar ama yine de birbirlerini severler. Ben Türkiye'deyim çocuklarım çok uzakta ama bu normal. Önemli olan kalbimizde olması. O zaman yanımızda hissederiz." Gözlerimin içine daha derin baktı bu sefer sevinçle gülümsedi "Anladım öğretmenim." dedi ve oynamaya koştu. Minicik bedeni ve kocaman yüreği, kendine ağır gelen o yükten kurtulmuş; bir daha hiç eskisi gibi hüzünlü olmamıştı o günden sonra.

Bir de minik yetimim vardı ve kendini mutsuz etmek için elinden geleni yapardı. Resimlerinde annesi ve babasının evlendiğini resmeder, kısaca düğünden bahsederdi. Kendisine herkesten farklı davranmamı isterdi ama ben herkese eşit davranarak onları gerçek dünyada yaşamaya hazırlardım. Sadece siyah ve koyu maviyi kullanırdı. Siyah rengi hemen hemen hiç kullanmam sınıfımda ama o illa onu kullanırdı. Ona hâl dilimle, yüreğimle; rengârenk çiçekleri, kuşları, ağaçları, kelebekleri ve dünyanın renklerini anlattım. O da bana babasını anlattı. Babasının son aldığı kazağı, kalemi, silgiyi... Belki kendi hayaliydi belki de gerçekti... Ama benim için çok değerliydi bir babanın evladına son kez alabildiği malzemeleri benim sınıfımda kullanması. Bir gün bir arkadaşının kalemine hasretle bakıp "Bu kalem aynı babamın aldığı kaleme benziyor." demişti. İyilik meleği arkadaşına bunu söylediğim zaman kalemi ona hediye etmişti. Ona olan sevgim onu iyileştirmeye başlamıştı, artık üçüncü bir renk girmişti dünyamıza, kırmızı. En azından siyah yapraklı, koyu mavi çiçeklerin arasında bir iki tane de olsa kırmızı vardı. Sonra sarı geldi, turuncu yeşil derken iki ay sonrasında artık bütün renkler miniğimin dünyasına girmiş, ona çok güzel şeyler anlatır olmuştu. Renklerin dili vardı. Hem de hep içine attığı acıyı öğretmeniyle paylaşarak hafifletmeye başlatan bir dili... Bazı zamanlar herkesle birlikte konuşup musmutlu oynarken, ansızın kendisini pencere önündeki minderlerin üzerine atar, o gökyüzünü izlerken ben onu izlerdim. Bir gün herkes ne istediğini anlatıyordu. Arabalar, oyuncaklar, deniz... "Keşke şimdi babam olsaydı." dedi ve derin bir hüzünle baktı, "Onunla markete gitseydim." dedi ve gözlerini kapattı, gülümsedi... O gülümsedi, ben içime ağladım. Ama ikimiz de onun babasının elini tutup yukardaki markete doğru yürüdüğünü gördük. ■

DİYANETE SORALIM

BİR KİŞİ, İÇİNDEN YEMİN ETSE VEYA BİR ŞEY ADASA; BU DURUMDA YEMİN VE ADAK HÜKÜMLERİ OLUŞUR MU?

İslam dininin esaslarına göre sadece düşünmek ve niyet etmekle sorumluluk altına girilmez. Sorumluluğun oluşabilmesi için irade beyanı şarttır. Bu itibarla yemin ve adağın da geçerli olabilmesi için dille telaffuz edilmeleri gerekir. Telaffuz etmeden sadece içinden geçirmekle yemin ve adak hükümleri oluşmaz (Kâsânî, Bedâi, III, 5; V, 81-82; Nevevî, el-Mecmu, VIII, 434; Dimyati, İanetu't-Talibin, II, 412.)

HER TOPLULUĞA PEYGAMBER GÖNDERİLMİŞ MİDİR VE PEYGAMBERLERİN SAYISI KAÇTIR?

Kur'an, ilk peygamber Hz. Âdem'den (a.s.) son peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.s.) kadar pek çok peygamberin gelip geçtiğini ve her kavme Allah'ın peygamber gönderdiğini bize haber vermektedir. Hicr suresinin 10. ayetinde, "Ey Muhammed! Andolsun, senden önceki topluluklara da peygamber gönderdik." ve Nahl suresi'nin 36. ayetinde, "Andolsun biz, her ümmete, 'Allah'a kulluk edin, tağuttan kaçının.' diye peygamber gönderdik. Allah onlardan kimini doğru yola iletti, onlardan kimine de (kendi iradeleri sebebiyle) sapıklık hak oldu. Şimdi yeryüzünde dolaşın da peygamberleri yalanlayanların sonunun ne olduğunu görün." buyrulmaktadır. Bu ayetler tarihî süreç içerisinde Yüce Allah'ın insan topluluklarını peygambersiz bırakmadığını gösterir. Kur'an-ı Kerim'in İsra suresinin 15. ayetinde "...Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz." buyurulmaktadır. Bu ayetten de anlaşılan Allah bütün kavimlere, bütün topluluklara peygamberler göndermiştir. Ancak bunlardan sadece 25 tanesinin ismi Kur'an-ı Kerim'de zikredilmiştir. Hadislerde, gönderilen peygamberlerin sayısının 124.000 olduğunun haber verilmesinden (Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, V, 266.) hareketle insan topluluklarının bulunduğu her bölgeye Allah'ın peygamber gönderdiği; ancak bunların hepsinin ismini Kur'an'da, Tevrat ve İncil'de zikretmediği hükmüne ulaşılabilir. Zira Kur'an'da kendilerine peygamber gelmemiş hiçbir topluluk ve ümmet bulunmadığı açıkça beyan edilmiştir (Fatır, 35/24; Nahl, 16/63; Yunus, 10/47.)

KUR'AN'IN KORUNMUŞLUĞUNUN DELİLLERİ NELERDİR?

Kur'an-ı Kerim, Yüce Yaratıcı'nın kıyamete kadar gelecek bütün insanlara indirdiği son ilahi mesajıdır. O, bu yüce kelâmı indirmekle kalmamış, onun korunmasını da bizzat üzerine almıştır. Nitekim bu gerçek, Kur'an'da şöyle açıklanmıştır: "Şüphesiz o zikri (Kur'an'ı) biz indirdik biz! Onun koruyucusu da elbette biziz." (Hicr, 15/9.) Bu ilahi beyan, onun korunmuşluğu konusunda müminler için en büyük güvencedir. Nitekim tarih de bunun canlı şahidi olmuştur. Zira Kur'an-ı Kerim inzal olmaya başladığında, bir taraftan yazılırken diğer taraftan da sahabilerce ezberlenmiş, namazlarda sürekli okunmuş ayrıca Müslümanların inanç ve amel dünyalarına taşınarak hayata yansımıştır. Hz. Peygamber'in vefatını takiben, Hz. Ebubekir döneminde dağınık hâldeki yazılı metinler bir araya getirilerek bir Mushaf oluşturulmuştur. Diğer taraftan İslam fetihlerinin artması ve yeni beldelerin İslam'a dâhil olmasıyla, üçüncü halife Hz. Osman (r.a.) bir komisyon kurmuş ve bu komisyon tarafından çoğaltılan Kur'an nüshaları Mekke, Kufe, Basra, Şam, Bahreyn ve Yemen'e gönderilmiştir. Müslümanlar bu ana nüshalara göre pek çok Kur'an nüshası yazmış, böylece bu ilahi kitap hiçbir değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelmiştir. (Geniş bilgi için bkz. "Mushaf", DİA, XXXI, 242-248.)

ALLAH NEREDEDİR?

Bir yerde, bir mekânda bulunmak yaratılmışlara ait bir özelliktir. Allah, yaratılmış bir varlık değil, Yaratıcı'dır. O hâlde O'na bir yer yahut bir mekân nispet etmek doğru değildir. Allah, varlık âlemini var eden, onların varlığını ve hükümranlığını elinde bulundurandır. (Mülk, 67/1.) Göklerin ve yerin mülkü O'nundur. (Zümer, 39/44.) Göklerde ve yerde ne varsa O'na aittir. (Yunus, 10/66.) Dolayısıyla Allah'ı, yaratıp idare ettiği ve sahibi olduğu âlemde bir yere izafe etmek sağlıklı bir yaklaşım olamaz. Bazı Selefi âlimlerin "Allah arşı istiva etmiştir." (Taha, 20/5, Hadid, 57/4.) ve "Göktekinin sizi yerin dibine geçirmeyeceğinden emin mi oldunuz!" (Mülk, 67/16.) gibi ayetlerden yola çıkarak Allah'ın gökte olduğu şeklindeki yorumları, çoğunluğa mensup âlimlerce doğru bulunmamıştır. Zira bu ve benzeri ayet ve hadisler, mecazi anlatımlar olup Allah'ın yüceliğine işaret etmektedir. Diğer taraftan güneşin ışığıyla her yerde bulunması gibi Allah da tecelli eden isim ve sıfatlarıyla her yerdedir. Zatına gelince O, bütün idrak ve tasavvurlarımızın ötesindedir. Bize düşen iman ve amellerimizle O'na yönelip ibadet görevimizi yerine getirmeye çalışmaktır.

Bu sayfadaki cevaplar, Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanılığına ait fetvalardan oluşmaktadır.

KIBRIS'IN "KUZEYİ" BİZİZ

F. Hilâl FERŞATOĞLU
İstanbul Kadıköy Vaizi

Dört bin yıllık tarihiyle Roma, Bizans gibi büyük devletlere ev sahipliği yapan Kıbrıs, Salahaddin Eyyübi'nin fethiyle Kudüs'ten ayrılan Lüzinyanlara ve Venediklilere mesken olduktan sonra Akdeniz'i bir Türk gölü hâline getiren Osmanlılar tarafından fethedilir (1570).

Fetihten sonra adada farklı din mensuplarının sosyal hayatta komşuluk ilişkileri içinde yaşadıkları huzurlu bir toplum yapısı oluşturulur. Ta ki 1829'da Yunanistan bağımsızlığını kazanıp Kıbrıs Rumları arasında kilise öncülüğünde Enosis hayali -Yunanistan'la birleşme- ortaya çıkana kadar.

Osmanlı-Rus savaşı sonrasında zor bir sürece giren Osmanlı Devleti İngiltere ile yaptığı savunma ittifakı neticesinde Kıbrıs'ın idaresini geçici olarak İngiltere'ye bırakır (1878). İttifak anlaşmasıyla Kıbrıs'ta Osmanlı egemenliğinin sürekliliği ve ada halkının hakları güvence altına alınır ancak 307 yıl süren Türk yönetimi fiilen bitmiş olur. Kısa zaman sonra da I. Dünya Savaşı patlak verecek ve İngiltere Kıbrıs'ı resmen ilhak edecektir.

İngiliz idaresi döneminde Rumlar Enosis faaliyetlerine devam ederler. Yönetimin müsamahakâr tutumundan güç alarak savunmasız Türklere saldırılarda bulunurlar. İki halk karşı karşıya gelir. 1959'da İngiliz idaresi son bulur, Türkler ve Rumlar Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin eşit statüye sahip halklarıdır artık. Ancak bu durum terör ve toplu katliamları durdurmaya yetmez.

Girne | Kuzey Kıbrıs

Temmuz 1974'te Yunanistan Kıbrıs'ın ilhakını ilan eder. Bıçak kemiğe dayanmıştır. Evvelce de müdahale girişiminde bulunan Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıs'a harekât düzenler. Dört günde 498 şehit verdiğimiz zorlu harekât başarıyla tamamlanır, adanın yüzde otuz beşi ele geçirilerek, bugünkü kuzey güney sınırı çizilir. Kıbrıs Türklerine nefes aldıran bir barış dönemine girilir ve 1983'te Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edilir.

Lefkoşa

Adanın tarihî başkenti Lefkoşa, Beşparmak dağlarıyla Karlıdağ arasında kalan düzlükte kurulmuştur. Lüzinyan hanedanı zamanında yapılan şehir surları, Osmanlılara karşı daha güçlü bir savunma için Venedikliler tarafından yıkılarak yeniden inşa edilse de Osmanlı'nın fethine mani olamamıştır.

Vakıflar kurularak imar faaliyetleri başlatılır Lefkoşa'da. Mevcut yapılar maksada uygun şekilde dönüştürülür, yenileri inşa edilir. Fetihten on on beş yıl sonra şehre gelen Batılı seyyahların anlattıklarına göre Lefkoşa camileri, çeşmeleri, çarşı ve mahalleleriyle bir Anadolu şehrinden farksızdır.

Lüzinyanlar döneminde adada Katoliklik hâkim mezhep hâline getirilmiş ve Lefkoşa'nın merkezine görkemli Saint Sophia Katedrali inşa edilmiştir (1326). Osmanlı'nın fethinden sonra onarılan gotik katedral minber, mihrap ve kademeli yükselen iki minare ilave edilerek camiye dönüştürülür (Selimiye Camii). Zengin süslemeli ana girişi muhteşem, vitraylı yüksek camlarıyla dikkat çeken iç mekânı sade ve heybetlidir.

Büyük Han, Kıbrıs'ın fethinden hemen sonra yaptırılan özgün Osmanlı eserlerindendir (1572). Klasik Türk han mimarisiyle kesme taştan inşa edilen yapı iki katlı, 68 odalıdır. Dört tarafı sivri kemerli revaklarla çevrili avlunun ortasında

sekizgen planlı, kubbeli, fevkani bir mescit vardır. Büyük Han'ın restoran ve kafe olarak hizmet veren şen avlusu, geleneksel ürünlerin ve el sanatlarının satıldığı dükkanları daha ziyade ana vatandan gelen turistleri ağırlıyor bugün.

Lefkoşa'nın bölünmesi Türkler ve Rumlar arasındaki gerginliğin ve şiddetin arttığı 1964 yılında gerçekleşir. Dönemin BM Barış Gücü komutanının harita üzerine yeşil bir kalemle çektiği sınıra "yeşil hat" denir. Sur içindeki eski şehrin büyük kısmı Türk tarafında kalır. Yeşil hattın kuzeyindeki Arap Ahmet Paşa mahallesi Osmanlı zamanında kurulmuştur. Bu nezih mahallenin dar sokaklarına dizilmiş ahşap kapılı, boyalı panjurlu, çift katlı beyaz evleri arasında kubbeli ve tek minareli Arap Ahmet Paşa Camii Kıbrıs Türk mimarisinin en güzel örneklerinden.

Lefkoşa'nın tarihî mirasının başlıcaları arasında II. Mahmud Kütüphanesi, Bedesten, Haydar Paşa Camii (St. Catherine Katedrali), Büyük Hamam ve müze olarak hizmet veren Lefkoşa Mevlevihanesi sayılabilir. Meydanlarında salınan hurma ve palmiye ağaçları, yasemin kokulu sakin sokakları, köşe başlarında insanın aklını başından alan rengârenk begonvilleriyle şirin ve mütevazı bir başkent Lefkoşa.

Girne

Adanın kuzeyinde eski bir liman şehri Girne. Bizans döneminde Arap akınlarından korunmak üzere inşa edilen dikdörtgen planlı Girne Kalesi limana hâkim bir tepe üzerine kurulmuş. Lüzinyanlar döneminde genişletilen, Venedikliler tarafından güçlendirilen kale 1570'te çatışma olmadan Osmanlı'ya teslim edilmiş. Kuzeybatı burcuna çıkıldığında manzara kartpostal gibi: Lüzinyanların ticaret limanı olarak inşa ettikleri Girne limanı ve ona sığınmış balıkçı tekneleri, tarihî deniz feneri ve limanı kucaklamış gibi duran taş binalar... Limanı saran tarihî binalar arasında Kıbrıs beylerbeyi Cafer Paşa tarafından yaptırılan kesme taştan, tek minareli Cafer Paşa Camii tüm sadeliğiyle göze çarpıyor.

Beşparmak dağlarının sarp kayalıklarına oturtulan St. Hilarion Kalesi, ilk kez Bizans döneminde yapılmış ve yaklaşık 500 yıl şehrin savunmasında başat rol oynamış. Lüzinyan döneminde hem asker hem sivil sakinleri olan kale Kudüs'ü terk edip Kıbrıs'a gelen St. John şövalyelerinin de meskeni olmuş. Görkemli kalenin uzaktan silüeti esrarengiz. Girne'yi ve Akdeniz'i 700 metre yüksekten gören manzarası ise müthiş.

Kıbrıs için söylenecek ne çok şey var. Ne kadar tanıdık ne kadar bizden... Toprağının muhafazası nasıl bize aitse kültürü ve dini de bize emanet. Öyleyse ver elini Kıbrıs.

Girne'de hatırlarda yer tutan bir başka güzel eser Beylerbeyi köyündeki Bellapais Manastırı (1205). Beşparmakların eteğinde yüksek bir kayalığa Lüzinyanlar tarafından gotik tarzda inşa edilmiş. Avlusunu hurmalar, serviler, mandalina ve portakal ağaçları süslüyor. Balkonu seyirlik: Yemyeşil Girne ve masmavi ufuklar... Venedikliler zamanında Katolik kilisesi olarak kullanılan manastır, Osmanlılar tarafından adada yaşayan yerli halk için Ortadoks kilisesine dönüştürülmüş.

Gazimagosa

Magosa Kıbrıs'ın en tarihî şehri denebilir, her dönemden izler taşıyor. Merkezin 6 kilometre kuzeyinde bulunan Salamis antik kenti (M.Ö. 11), tiyatrosu, gimnasyumu, agorası, hamamı ve havuzlarıyla bir zamanların ihtişamını gözler önüne seriyor.

Lüzinyanlar döneminde yapılan iç kale ve şehri çevreleyen surlar, Venedikliler zamanında Osmanlı saldırılarından emin olmak için sağlamlaştırılmış ve savunmada denizden yararlanmak üzere etrafına geniş kanallar açılmış. Bu surlar Ortaçağ askeri mimarisinin en güzel örnekleri arasında kabul ediliyor. İç kaleye Othello Kalesi adı verilmesinin sebebi Shakespeare'in Othello adlı eserindeki (1604) hikâyenin burada geçtiğine inanılması. Oyunda "Kıbrıs'ta bir liman"dan bahsedilir ve vakıa Ortaçağ Kıbrısı'nın bilinen en büyük limanı Magosa limanıdır.

Magosa'daki en muhteşem eser, eski şehrin merkezinde bulunan Lala Mustafa Paşa Ca-

Selimiye Camii | Lefkoşa

mii'dir. (Saint Nicola Katedrali) Lüzinyanlar tarafından 1312'de inşa edilen katedral Yakın Doğu'da gotik üslubun en önemli eseri olarak kabul ediliyor. Fetihten sonra mihrap, minber ve gotik mimariyle son derece uyumlu bir minare ilavesiyle camiye çevriliyor. Ön cephesi ve girişi zengin süslemelerle bezenmiş, sade iç mekanı yüksek sütunlarla neflere ayrılmış mabedin işçilikli yüksek pencereleri göz alıcı güzellikte.

Magosa'nın önemli eserleri arasında Namık Kemal Meydanı'nda bugüne çok az bir kısmı kalan Lüzinyen Sarayı da sayılıyor. Bu saray Osmanlı döneminde karakol ve hapishane olarak kullanılmış. 1873 yılında Kıbrıs'a sürgün gelen Namık Kemal 38 ay burada kalmış. Meydana yakın St. Peter ve St. Paul Kilisesi, fetih sonrası cami, İngilizler zamanında tahıl ambarı olarak kullanılmış, günümüzde ise kültür merkezi.

Osmanlılar tıpkı Venedikliler gibi Magosa'yı askerî bir merkez olarak kullanmayı tercih etmişler. İngilizler de II. Dünya Savaşı'nda ve sonrasında şehri donanma üssü olarak kullanmışlar. Askerlik ruhuna işlemiş Magosa'nın: Barış Harekâtı'nda 6-7 bin kişi tarafından kahramanca savunulması sebebiyle Gazi unvanını alıyor.

Maraş

Magosa limanının hemen güneyinde, sur dışında Rum ağırlıklı nüfusun yaşadığı bir varoş olarak kurulan Maraş, Barış Harekâtı sırasında, savunmasız Türklere yıllardır yapılan zulümlerin aynısı Türk askeri tarafından kendilerine yapılacak zannıyla Rumlar tarafından boşaltılıyor ve bölge Türk askerinin kontrolüne geçiyor. Barış sonrasında her iki tarafın da üzerinde hak iddia etmesiyle çözülemeyen bir düğüm olarak kalıyor Maraş. 45 yıldır "Girilmez" levhalarıyla sivil halka kapatılan hayalet şehir, savaşın ve anlaşmazlıkların bir simgesi olarak kaderine terk edilmiş bekliyor.

Akdeniz'in sonsuz mavisiyle kuşatılmış bu güzel ada kuzey sahillerinden Torosların rahatlıkla görülebileceği kadar yakın ana karasına. Altın renkli kumsalları, pırıl pırıl deniziyle bir tabiat harikası. Bereketli topraklarında nefis narenciyelerin, narların yetiştiği Güzelyurt, Lefke, bir şahadet parmağı gibi uzanmış tevhidi söyleyen Karpaz yarımadası Kuzey'de görülmesi gereken yerler arasında. Kıbrıs için söylenecek ne çok şey var. Ne kadar tanıdık ne kadar bizden... Toprağının muhafazası nasıl bize aitse kültürü ve dini de bize emanet. Öyleyse ver elini Kıbrıs. ■

DİYANET İŞLERİ BAŞKANI AHMET HAMDİ AKSEKİ
HAYATI MÜCADELESİ VE ESERLERİ

Hatice TOKSÖZ

Ahmet Hamdi Akseki, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e intikal eden bir âlim, aydın ve fikir adamı, muhteva itibarıyla kıymetli birçok dinî eser kaleme almış bir müellif; nihayet kuruluşundan itibaren Müşavere Heyeti azası, Başkan Yardımcısı ve Başkan olarak Diyanet İşleri Başkanlığı teşkilatı içinde bütün üst kademelerde etkili görevler üstlenmiş önemli bir kişiliktir. Fasılasız çeyrek yüzyıl "Kurucu" bir kişi olarak çalışması, onun adının Diyanet İşleri Başkanlığı ile özdeş hâle gelmesinde büyük rol oynamıştır.

Velut bir kaleme sahip olan Akseki, dinî eser telifi ile neşrinin zorlu koşullardan geçtiği bir dönemde yoğun mesaisi ile birlikte doğru dinî bilgi ihtiyacını karşılamak için pek çok eser kaleme almıştır. Kitaplarının ve yazılarının muhatap kitlesi, âlim ve aydınlardan öğrencilere, cami cemaatinden köylülere kadar toplumun bütün kesimlerini kuşatacak şekilde olmuştur. Aynı zamanda Akseki, dinî yayıncılık alanında Elmalılı Tefsiri gibi külliyatların ortaya çıkmasına da önayak olmuş bir şahsiyettir.

Prof. Dr. İsmail Kara ve Rabia K. Gündoğdu tarafından hazırlanan "Diyanet İşleri Başkanı Ahmet Hamdi Akseki" başlıklı çalışma, derin bir araştırma ile yoğun bir emeğin mahsulüdür. İki cilt hâlinde toplam üç kitap olan eserin ilk cildi, Akseki'nin 1887'de başlayıp 1951'de nihayet bulan hayat hikâyesini; ailesi, tahsili, hoca ve arkadaş çevresi, memuriyet vazifeleri ve vermiş olduğu mücadelesi ile beraber gözler önüne serecek şekilde hazırlanmış bir entelektüel biyografi örneğidir. Eser, bir dönemi bir kişi üzerinden okuma açısından -bu tarz çalışmaların azlığı dikkate alındığında- büyük bir boşluğu doldurmaya taliptir ve bu durum, eserin kıymetini bir kat daha arttırmaktadır. Çalışma, Akseki'nin içinde yetiştiği medrese dünyası ile fikirlerinin geliştiği çevre; ülkedeki din eğitiminin serencamı ile Diyanet İşleri Başkanlığını tanıma ve anlama noktasında değerlendirmeler içermekte ve o dönem yaşanan değişimlerle kırılmaların hayatında bıraktığı iz düşümler hakkında önemli ipuçları vermektedir.

Eserin ikinci cildi bibliyografya ve albümden müteşekkildir. İlk ciltte anlatılan hayat hikâyesinin desteklendiği görseller ile dönem tarihi için önemi haiz vesikalar bu ciltte yer almaktadır. Ayrıca Akseki'nin basılmış ve basılmamış kitapları, yazma eserleri, dergi ve gazetelerde çıkan makaleleri kronolojik olarak verilmiştir. Akseki'nin aile albümünden ve arkadaş çevresinden intikal eden özel fotoğraflar, hatıralar, el yazmaları, risale, kitap ve yazı müsveddeleri, kartvizit, imzalı kitap, icazet ve diploma, hüviyet cüzdanları, özlük dosyaları, resmî ve hususi mektuplar ile notlar, gazete ve dergi kupürleri, hakkında kaleme alınan yazılar yer almaktadır. Yazarlar, okuyucuyla pek çok önemli belgenin tıpkıbasım versiyonunu paylaşmaktadır. Ayrıca kitapta henüz gün yüzüne çıkmamış pek çok yazma eser hakkında önemli tetkikler de yer almaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları arasından çıkan bu kıymetli eser, Akseki'nin şahsında bir dönemi anlamlandırmada okuyucunun zihnine ışık tutacak bir nitektedir ve Akseki'nin rahmetle yâd edilmesine güzel bir vesiledir. ■

YAYINLARIMIZ

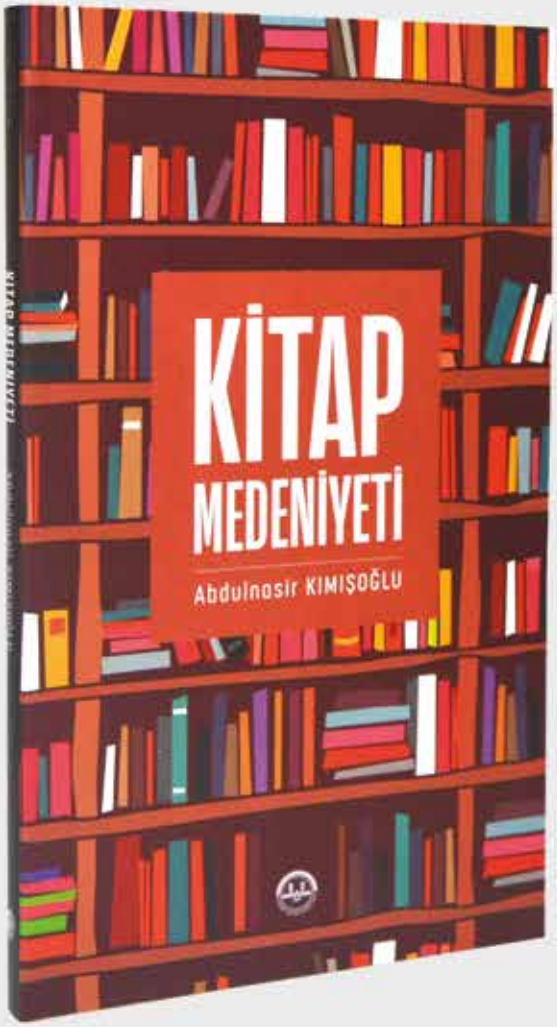

Kitap Medeniyeti, kalem, kelam, yazı, okumak, kitap başlıkları altında; millî, manevi, ahlaki ve vicdani değerlerimizin esintileri arasında kaleme alınan denemelerden oluşuyor.

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

www.yayinsatis.diyanet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

"Kim Allah'a ve Resulü'ne itaat eder,
Allah'tan korkar ve O'na karşı gelmekten sakınırsa,
işte onlar başarıyı elde edenlerin ta kendileridir."

(Nur, 24/52.)